

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Michal Makaj

Irská ústava z roku 1937. Cesta od Irského svobodného státu k Irsku

The Irish Constitution of 1937. From the Irish Free State to Ireland

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D

Poděkování

Za vedení mé diplomové práce, mnoho užitečných rad, připomínek, času a trpělivosti děkuji panu PhDr. Jaromíru Soukupovi, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 17. srpna 2014

.....
Jméno a příjmení

Abstrakt

Předkládaná práce pojednává o tvorbě druhé irské ústavy v dějinách irské samostatnosti. Nahrazení předchozí ústavy bylo motivováno jejím spojením s kontroverzní Anglo-irskou smlouvou z roku 1921. Diplomová práce se zaměřuje na situaci ve 20. a 30. letech 20. století v Irském svobodném státě, kdy zde panovaly vnitřní nepokoje zapříčiněné právě vznikem a uznáním ústavy v roce 1922, od které se irští republikáni chtěli naopak odtrhnout. Jejich úsilí trvalo až do vzniku nové ústavy v roce 1937.

Součástí práce je také kapitola věnující se událostem, které předcházely období, kterému se primárně věnuji. Těmito událostmi byla irská válka za nezávislost a následná občanská válka. Hlavní část práce charakterizuje vnitřní situaci v Irském svobodném státě z hlediska sociálních, hospodářských a politických problémů, jelikož všechny se navzájem prolínaly a vedly k nástupu politických sil, které zemi už cíleně vedly k nové legislativě.

Nedílnou součástí předkládané práce je příprava a postup, jakým ústava vznikala. Zároveň jsou postiženy kladné i negativní názory důležitých osobností tehdejší doby. Návrhy a změny ústavních zákonů, které postupnou cestou přispěly k výsledné koncepci ústavy v roce 1937, jsou taktéž v práci detailně rozebrány.

Klíčová slova

Irsko, Velká Británie, Éamon de Valera, Fianna Fáil, irská ústava z roku 1937

Abstract

The present work deals with the creation of a second Irish Constitution in the history of Irish independence. Replacement of the previous Constitution was motivated by its connection with the controversial Anglo-Irish Treaty 1921. This thesis focuses on the situation in the 20's and 30's of the 20th century, the Irish Free State, when there were internal unrest caused by emergence and recognition of the Constitution 1922 from which the Irish republican on the contrary wanted to break away. Their efforts lasted until the new Constitution in 1937.

The work also includes a chapter devoted to the events that preceded the periods, which is primarily devoted. These events were Irish War of Independence and subsequent Civil War. The main part describes the internal situation in the Irish Free State in terms of social, economic and political issues, because all intermingled with each other and lead to the onset political forces that have targeted the country led to the new legislation.

An integral part of this work is the preparation and procedure whereby which the Constitution was created. They are also included positive and negative opinions of important personalities of the time. Proposals constitution and amendments laws that gradual way contributed to the final concept of the Constitution 1937 are aslo discussed in details.

Key words

Ireland, Great Britain, Éamon de Valera, Fianna Fáil, Irish Constitution of 1937

Obsah

Úvod.....	7
1. Boje o irskou nezávislost	10
1.1 Válka za nezávislost.....	11
1.2 Občanská válka	12
2. Sinn Féin a politická situace po občanské válce.....	17
2.1 Odpůrci a zastánci Smlouvy.....	18
2.2 Vláda po občanské válce	21
2.3 Církev a republikáni	24
2.4 Sociální problémy	27
2.5 Rozkol Sinn Féin a vznik Fianna Fáil.....	30
3. Období vlády Fianna Fáil	38
3.1 Nespokojenost s vládou a ústavou	38
3.2. Počátky de Valerovy vlády	43
3.3. Ekonomická válka.....	48
3.4. Role generálního guvernéra	51
3.5 Blueshirts vs IRA	54
3.6. Zákony z 30. let.....	60
3.6.1 Rozpuštění senátu.....	64

4. Ústavní možnosti 1934-1936	66
4.1 Ústavní výbor	67
4.1.1 Rozdílné názory na změny	71
4.1.2 De Valerovy hrubé návrhy ústavy	74
4.1.3 Zprávy Johna Hearna.....	77
4.2 Abdikace krále a králova práva	80
5. Nová ústava.....	84
5.1 Proces schvalování	84
5. 2 Schválená ústava	86
5.3 Prezident Irska.....	90
Závěr	93
Prameny a literatura	95
Seznam tabulek a příloh.....	98
Seznam zkratk	99
Přílohy.....	100

Úvod

Předkládaná práce se zabývá moderními dějinami Irského státu. Zaměřuje se na přijetí ústavy v roce 1937, která měla Irsko vyvázat z anglického vlivu. Toto téma jsem si vybral, protože takřka navazovalo na události irské války za nezávislost, kterým jsem se zabýval v předchozích letech svého studia a byl jsem veden k tomu, abych se tomuto regionu věnoval i nadále. Ústava z roku 1937 představuje důležitý milník, který je dodnes součástí irské legislativy. Díky tomuto dokumentu se Irové vyvázali z područí Angličanů.

Oba národy jsou sice ze stejného souostroví, po staletí spolu sdílely historii a byly součástí jednoho království, avšak v tomto království byli Irové podřízeni anglickým (později britským) králům a královnám. Musíme podotknout, že s tímto stavem byli velice nespokojeni. Možná právě proto se jim na většině ostrova podařilo udržet si svou původní gaelskou kulturu a katolickou víru, na nichž lpěli, a které představovaly jejich vzdor vůči anglické nadvládě.

Angličanům se za ta léta podařilo ovládnout sever Irska - převážnou část Ulsteru - který se stal protestantským územím. Zbytek ostrova zůstal nezlomen. Během let bylo mezi Iry a Angličany mnoho nevráživosti kvůli anglické nadřazenosti. Se vzrůstajícím nacionalismem rostl odpor Irů a s odporem vzrůstalo i násilí na celém ostrově. Na přelomu 19. a 20. století bojovali Irové o vlastní samosprávu. Když však Angličané konečně svolili přistoupit k nějaké formě samosprávy, Irové zvýšili své nároky a bojovali za svou nezávislost a vyhlášení samostatné republiky.

Válka za nezávislost skončila roku 1921 pro Irsko nevýhodnou dohodou a následnou ústavou vytvořenou v roce 1922. Ostrov byl rozdělen na Irský svobodný stát (dominium) a Severní Irsko, které zůstalo nadále součástí Velké Británie. S těmito podmínkami se ale nehodlali smířit všichni Irové a válka za nezávislost byla v roce 1922 následována roční občanskou válkou. V té už bojovali katoličtí Irové navzájem proti sobě. Vyhráli příznivci Britů. Ani konec této války však neznamenal klid. Skupina republikánů, nespokojená s ústavou z roku 1922, stále toužila po úplné nezávislosti Irska na britském impériu.

Ústava z roku 1922 byla zdrojem politických svárů uvnitř Irského svobodného státu. Ve své diplomové práci se hodlám zabývat právě obdobím mezi oficiálním ukončením občanské války a uzákoněním nové ústavy v roce 1937, která byla výhrou Irů nad Britskou korunou. Tato práce si klade za cíl představit situaci v Irském svobodném státě ve 20. a 30. letech 20. století. Během těchto let se objevilo několik překážek, které znemožňovaly už tak dost složitý

proces směřující k větší samostatnosti irského státu a zbavení se cizího (britského) vměšování do jejich záležitostí.

Nejprve budu pojednávat o válkách na Irském ostrově, abych uvedl, z jakých důvodů vznikla nevraživost mezi spoluobčany, spolupracovníky a v některých případech i přáteli v Irském svobodném státě. Z počátku všichni Irové bojovali za stejný cíl. Válka ale byla natolik vyčerpávající, že se priority některých bojovníků změnila. Konec jedné války vyvolal začátek druhé, která byla možná i horší, jelikož proti sobě tentokrát stáli bývalí spojenci.

Konec občanské války bohužel neznamenal, že by v zemi nastal klid. Ve druhé kapitole této práce se hodlám věnovat následkům, které válka způsobila. Existence jasného vítěze a poraženého neznamenal, že by se poražená strana hodlala vzdát svých cílů. Irsko nemělo jen politické problémy, velmi významné byly například i hospodářské a na ně navazující sociální problémy, které neřešila jen vláda Irského svobodného státu, ale i politické strany v opozici a různé veřejné organizace uvnitř svých struktur. Tyto problémy vedly někde k rozdělení a jinde naopak ke sjednocení politických organizací.

Neodmyslitelnou součástí irského národa je katolická církev. Jejím postavení ve společensko-politické sféře se tedy věnuji i v této práci. Sama církev nebyla tolik výrazná, jako politické strany, její učení však působilo na obyvatele ostrova natolik, že jejího vlivu dokázaly některé politické strany využít a že se obraz její víry odrazil i v samotné ústavě z roku 1937.

Ve sledovaném období se vítězům občanské války v Irsku nepodařilo vyrovnat se se všemi problémy, které naopak ještě přibývaly. V textu tyto problematické body představím a rozeberu. Jako jedno z možných řešení se ukázala výměna vládních špiček. Ve 30. letech se do čela vlády dostala předchozí opozice. S jejím nástupem získali irští obyvatelé novou naději. Jako hlavní cíl si nová vláda vytyčila odtržení od britského impéria, které bylo považováno za příčinu všech irských nezdarů. S prosazováním svých volebních slibů to ale nová vláda rozhodně neměla jednoduché. Musela se vypořádat s opozicí, s militantními složkami, a v neposlední řadě také s trvajícím britskou nadvládou, se kterou měl Irský svobodný stát natolik špatné vztahy, že se to odrazilo i na neutuchajících ekonomicko-sociálních problémech země.

Zaměřím se také na výsledky činnosti irské vlády, která musela překonávat nejednu překážku, nejčastěji ve formě různých návrhů irsko-britských vztahů. Vládní protibritské postoje se po určité době začaly totiž vyplácet. Zdlouhavý proces bojů za samostatnost se podařilo alespoň v konkrétním případě vyhrát. Nová ústava z roku 1937 přinášela

obyvatelům Irska dlouho vytouženou samostatnost. Podstatná část práce je tudíž zaměřena právě na ni. Rozebírám v ní proces jejího vzniku, jednotlivé vlivy a zásadní osobnosti, které se na její tvorbě podílely.

Pro výzkum tohoto tématu jsem využil hlavně zahraniční literaturu, a internetové zdroje, které mi daly představu o některých archivovaných dokumentech, které se ústavy přijaté v roce 1937 týkaly. Nejprve jsem věnoval pozornost literatuře, která psala o Irsku ve 20. století v širším kontextu nebo o událostech, které předcházely konci občanské války.¹ Poté se má pozornost obrátila k dílům, která pojednávala o politické, hospodářské a sociální situaci v Irském svobodném státě.² Podle chronologického vývoje v Irsku jsem následně prostudoval literaturu a prameny týkající se důvodů výměny vlády a postupného směřování k nové ústavě.³ K tomuto období patří i díla, která psala o organizacích, které do irské společnosti ve 30. letech výrazně zasahovala.⁴ Pro samotný závěr diplomové práce jsem se uchýlil převážně k pramenům, týkajícím se vzniku ústavy, sem patří i samotná ústava.⁵ Jelikož k tématu o irské ústavě v češtině neexistují žádné publikace, a neměl jsem možnost navštívit zahraniční archivy a čerpal jsem pouze z jejich digitalizovaných materiálů, podařilo se mi z českých zdrojů použít alespoň politické zprávy československého zastupitelstva v Dublinu.⁶

---

¹ Keogh, Dermot: *Twentieth-Century Ireland, National and State*, Dublin 1994; Lee, John Joseph.: *Ireland 1912-1985: Politics and Society*, Cambridge 1990; Ward, Alan J.: *The Easter Rising: Revolution and Irish Nationalism*, Wiley 2003.

² Brown, Terence: *Ireland: A Social and Cultural History, 1922-1985*, London 1985; Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil Power in Ireland 1923-1948*, Oxford 1995;.

³ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>); Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Dublin 2007; McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists: Anglo-Irish Relations in the 1930's*, New Haven 1984.

⁴ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, Dublin 1971; Coogan, Tim Pat: *The IRA*, London, 1987; Keogh, Dermot: *The Vatican, the Bishops and Irish Politics 1919-1939*, Cork 2004.

⁵ *Dáil Debates* (<http://historical-debates.oireachtas.ie/en.toc.dail.html>), *Constitution of Ireland, 1937* (<http://www.irishstatutebook.ie/en/constitution/index.html#part2>.) nebo (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf); Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Dublin 2007.

⁶ Archiv Ministerstva zahraničních věcí: Politické zprávy 1918-1977 - Dublin 1933-38

1. Boje o irskou nezávislost

Irský ostrov byl na přelomu 19. a 20. století plný bouřlivých událostí. Nejprve zde od poloviny 19. století probíhal dlouholetý politický boj o irskou samosprávu, tzv. *Home Rule*, ke kterému se časem přidal i problém s rodícím se nacionalismem v rámci celého impéria. Irské národní úsilí v druhé polovině 19. století vedlo v souvislosti se vznikem Nacionalistické strany (*Nationalist Party*)⁷ k násilí, které od roku 1916, respektive 1919, vyvrcholilo válkou o nezávislost.⁸ Po několika neúspěšných pokusech byl zákon *Home Rule* v roce 1914 sice schválen, ale jeho platnost byla odložena na dobu po skončení první světové války. To v Irech vyvolalo velmi negativní reakce. Velikonoční povstání v roce 1916 bylo předzvěstí a podnětem k událostem následujícím v letech 1919-1922. Povstání sice neuspělo, ale vyhlášení republiky znamenalo jistotu politického programu hnutí *Sinn Féin*⁹, o jehož uskutečnění se následně bojovalo. Dalším impulsem byly i tvrdé tresty vůči povstalcům, které britská justice vynesla. Následná neschopnost Britů vyrovnat se prostřednictvím ústavy s irským nacionalismem a umožnit tak Irům omezenou samosprávu vedla k poklesu vlivu Nacionalistické strany a vzestupu *Sinn Féin* do role ochránce irských zájmů.

Předzvěstí budoucích problémů byl rok 1912. V té době Dolní sněmovna britského parlamentu schválila *Home Rule* a Ulsterští unionisté (*Ulster Unionist Party*) ze severu Irska (které bylo převážně protestantské) vytvořili ozbrojenou organizaci Ulsterských dobrovolníků (*Ulster Volunteers*). Obávali se totiž, že katoličtí Irové ovládnou parlament v Dublinu a unionisté ztratí místní vliv a silné vazby s Británií. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat, následující rok vznikla z iniciativy Irského republikánského bratrstva (*The Irish Republican Brotherhood*) opět vojenská organizace Irští dobrovolníci (*Irish Volunteers*).¹⁰

S přijetím irské samosprávy roku 1914 začaly také plány na rozdělení ostrova. Irský parlament se obával, že by v Ulsteru v důsledku *Home Rule* mohlo dojít k občanské válce.

---

⁷ *Nationalist Party* - Název této strany byl poprvé použit roku 1900. Předchozí názvy byly *Home Rule League* roku 1873 a *Home Rule Party* od roku 1874. Název *Nationalist Party* byl použit pro sjednocení Irské parlamentní strany (*Irish Parliamentary Party*). Někteří členové strany byli zvoleni do irské poslanecké sněmovny. V prvních letech Irského svobodného státu.

⁸ Srv. McColgan, John: *British Policy and the Irish Administration, 1920-22*, London 1983; McNally, Michael: *Easter Rising 1916: Birth of Irish Republic*, New York 2007; Townshend, Charles: *The British Campaign in Ireland 1919-21. The Development of Political and Military Policies*, Oxford 1975.

⁹ *Sinn Féin* - Irská republikánská politická strana založena 28. 11. 1905 Arthurem Griffithem. Název se překládá jako „My sami“. K vývoji této strany: Laffan, Michael: *The Resurrection of Ireland: the Sinn Féin Party, 1916-1923*, New York 1999; MacDonncha, Mícheál (ed): *Sinn Féin: A Century of Struggle*, Dublin 2005; Feeney, Brian: *Sinn Féin: A Hundred Turbulent Years*, Dublin 2002.

¹⁰ Srv. White, Gerry and O'Shea, Brendan: *Irish Volunteer Soldier 1913-23*, London 2003; Bowman, Timothy: *Carson's Army: Ulster Volunteer Force 1910-1922*, Manchester 2007.

Tyto plány byly stejně jako zavedení samosprávy odloženy na dobu po konci světové války.¹¹ Od Irských dobrovolníků se během této války odtrhla skupina ozbrojenců pod vedením Johna Redmonda,¹² kteří se během konfliktu připojili k britské armádě. Motivy těchto Národních dobrovolníků (*National Volunteers*) byly budoucí zachování samosprávy pro celé Irsko a spojení s Ulsterskými dobrovolníky a zároveň doufali, že by se s britským výcvikem mohli po realizaci *Home Rule* stát jádrem irské armády.¹³ Zbytek Irských dobrovolníků v čele s Eoinem MacNeillem¹⁴ se rozhodl zachovat stávající organizaci, dokud zemi nebude udělena samospráva. Toto militaristické hnutí se začalo připravovat na povstání proti britské nadvládě v Irsku.¹⁵

1.1 Válka za nezávislost

Povstání vypuklo na Velikonoční pondělí 24. dubna roku 1916, proto je známo jako Velikonoční povstání (*Easter Rising*). Cílem irských dobrovolníků bylo ukončit britskou nadvládu a založit Irskou republiku. Vzpouora se omezovala převážně na Dublin. V jiných městech, jako Meath, Galway, Louth a Wexford šlo jen o potyčky. Britové povstání do týdne potlačili. Popravili vůdce povstání a zatkli tisíce nacionalistických aktivistů. Irské veřejné mínění bylo šokováno některými akcemi spáchanými britskou armádou, zejména popravou pacifisty Francise Sheehy-Skeffingtona¹⁶ a zavedením stanného práva. Britové se vzhledem k německé ofenzívě v dubnu 1918 pokusili přidat do návrhu *Home Rule* brannou povinnost v Irsku, což vedlo k odcizení irských voličů a vzniku masových demonstrací. Do prosincových voleb téhož roku se situace pro Brity už nezlepšila. Pro irské republikány

---

¹¹ *The Home Rule Crisis 1910 - 1914*, (<http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/homerule.htm>), [22. 2. 2014].

¹² John Edward Redmond (1. září 1856 - 6. března 1918) byl irský nacionalista a lídr *Irish parliamentary party*. Od roku 1900 do roku 1918 byl smířlivý politik, který dosáhl dvou důležitých cílů jeho politického života, sjednocení strany a nakonec v září 1914 dosažení příslibu irské samosprávy Irsku.

¹³ Viz. Townshend, Charles: *Easter 1916: The Irish Rebellion*, London 2005.

¹⁴ Eoin MacNeill (15. května 1867 - 15. října 1945) byl irský učenec, nacionalista. Spoluzakládal Gaelskou ligu, pro zachování irského jazyka a kultury. V roce 1913 založil Irské dobrovolníky a stal se jejich náčelníkem štábu. Přestože byl MacNeill náčelník štábu, Velikonočního povstání ani jeho plánování se nezúčastnil. Dokonce se mu snažil zabránit.

¹⁵ Srv. Dooley, Thomas P.: *Irishmen or English Soldiers?: The Times and World of a Southern Catholic Irish Man (1876–1916) Enlisting in the British Army During the First World War*, Liverpool 1995; Denman, Terence: *Ireland's Unknown Soldiers: The 16th (Irish) Division in the Great War*, Dublin 1992; Bowen, Desmond; Bowen, Jean: *Heroic Option: The Irish in the British Army*, Barnsley 2005.

¹⁶ Francis Skeffington (23. prosinec 1878 - 26. dubna 1916) byl irský pacifista a spisovatel. Během povstání byl znepokojen porušením práva a pořádku. V úterý 25. dubna šel do města, aby se pokusil zorganizovat občanské milice, aby se zabránilo rabování a poškození obchodů. Při návratu domů byl za nejasných okolností zatčen a označen za nepřátelského sympatizanta. Ještě téhož večera byl svědkem přepadení obchodu probritskými útočníky a jako svědek byl těmito útočníky druhý den zastřelen.

začala válka za nezávislost proklamací Irské republiky. Konflikty mezi lety 1919-1921 považovali za obranu republiky proti pokusům ji zničit.¹⁷

Nesouhlas s britskou politikou se projevil v prosincových všeobecných volbách v roce 1918, kde *Sinn Féin* se 70 % hlasy získala 73 křesel ze 105. Strana se zavázala, že nebude zasedat v parlamentu Spojeného království ve Westminsteru, ale že bude přítomna v irském parlamentu. Ten je znám jako tzv. První parlament (*First Dáil*)¹⁸ a ministerstva, která byla obsazena pouze členy *Sinn Féin*, se nazývala *Airescht*. Na svém prvním zasedání 21. ledna 1919 parlament potvrdil deklaraci nezávislosti z roku 1916 a vydal zprávu, v níž rozhodl o válečném stavu mezi Irskem a Velkou Británií. Irští dobrovolníci se přetvořili v Irskou republikánskou armádu (IRA).¹⁹

1.2 Občanská válka

Válku za nezávislost uzavřela Anglo-irská smlouva (dále jen Smlouva), která určila samosprávu irského státu nad 26 z 32 irských krajů s vlastní armádou a policií. Více než nezávislou republikou, kterou chtěla většina nacionalistů, se Irsko stalo autonomním dominiem Britské říše s britským monarchou jako hlavou státu, stejně jako tomu bylo u Kanady nebo Austrálie.²⁰ Britové tuto variantu navrhovali už před jednáním o Smlouvě. Vůdce *Sinn Féin* Éamon de Valera²¹ ji však odmítal. Smlouva dále určovala, že členové nového irského parlamentu (*Oireachtas*) museli přijmout přísahu věrnosti (*Oath of Allegiance*).²² Mnoho irských republikánů ji považovalo za nežádoucí, stejně jako označení svobodný stát namísto republiky. Kromě Severního Irska²³ si Britové ponechali i správu nad

---

¹⁷ Ward, Alan J.: *The Easter Rising: Revolution and Irish Nationalism*, Wiley 2003; Townshend, Charles: *Easter 1916: The Irish Rebellion*, London 2005; Foy, Michael; Barton, Brian: *The Easter Rising*, New York 2011; Coogan, T. P.: *1916: The Easter Rising*, London 2005.

¹⁸ *The Irish Election of 1918*, in: (<http://www.ark.ac.uk/elections/h1918.htm>), [23. 2. 2014].

¹⁹ Srv. Patterson, Henry: *The Politics of Illusion; A Political History of the IRA*, Serif 1997; Coogan, T. P.: *The IRA*, New York 2000; Kovář, Martin: „Nepokoje“. *Příspěvek k analýze rozhodující fáze boje Irů za nezávislost na Velké Británii v letech 1916/1919-1922*, in: *Dvacáté století*, Praha 2004.

²⁰ *Documents on Irish Foreign Policy Series: excerpts from the Anglo-Irish Treaty - čl. 1-3*, (http://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html), [22. 2. 2014].

²¹ Éamon de Valera (14. října 1882 - 29. srpen 1975) byl jedním z dominantních politických osobností dvacátého století v Irsku. Jeho politická kariéra trvala více než půl století, 1917-1973. Během tohoto období byl opakovaně v opozici, hlavou vlády i představitel státu. Vedl také vznik ústavy Irska. Tomuto politickému období a procesu vytvoření ústavy je věnována tato diplomová práce.

²² *Documents on Irish Foreign Policy Series: excerpts from the Anglo-Irish Treaty - čl. 4*.

²³ Podle Smlouvy, kterou 6. prosince 1922 podepsal král, byl ustanoven nový Irský svobodný stát. Tento stát zahrnoval celý Irský ostrov. Smlouva a zákony dávaly Severnímu Irsku možnost odstoupení od Irského svobodného státu podle článku 12 ve Smlouvě předložením žádosti králi. Po ratifikaci Smlouvy měl parlament Severního Irska měsíc na odeslání žádosti. Parlament po krátké diskusi žádost adresoval králi 7. prosince a ten ji následujícího dne vyhověl. Zbývalo už jen vyřešit hranici mezi oběma státy. Smlouva obsahovala také

několika strategickými přístavy.²⁴ Michael Collins,²⁵ republikánský vůdce, jenž vedl irský vyjednávací tým, argumentoval tím, že Smlouva sice nedala konečnou svobodu, o kterou všechny národy usilují, dala však volnost pro dosažení svobody.²⁶ Odpůrci Smlouvy ale nevěřili, že by tak mohlo Irsko získat úplnou nezávislost.

Neshody ve vnímání Smlouvy byly pro mnoho vůdčích osobností na obou stranách velice osobní, jelikož během války za nezávislost byli přáteli. Collins později řekl, že ho de Valera vyslal jako zmocněnce irských republikánů, protože sám věděl, že Britové by na nezávislou irskou republiku nepřistoupili a Collins měl vzít vinu za kompromisní vyrovnání na sebe. Cítil se prý velice zrazen, když de Valera odmítl být na straně Smlouvy. De Valera byl prý rozzlobený, když Collins s Arthurem Griffithem²⁷ podepsali Smlouvu bez projednání s ním a s irským parlamentem. Poslanecká sněmovna Irské republiky (*Dáil Éireann*) odsouhlasila Anglo-irskou smlouvu v těsném hlasování 64:57 dne 7. ledna 1922. Po ratifikaci Smlouvy podle jejího článku 17 byla založena prozatímní vláda jižního Irska.²⁸

De Valera následně odstoupil z funkce prezidenta republiky a v následujících volbách nebyl znovu zvolen. V těsném hlasování 60:58 byl zvolen Arthur Griffith. Michael Collins se stal předsedou prozatímní vlády. De Valera dále podporoval kompromis, při kterém by se Irský svobodný stát stal pouze spojencem Britského Commonwealthu, než aby byl

---

ustanovení, které mělo zavést Hraniční komisi (*Boundary Commission*), jež měla nastavit hranice mezi státy podle plánu z roku 1920. Představitelé Irského svobodného státu předpokládali, že Severní Irsko nebude ekonomicky životaschopné a nakonec dojde stejně ke sjednocení celého ostrova. Vzhledem ke zpoždění, způsobené občanskou válkou, byla komise jmenována až v roce 1924. Komise rozhodla ve složení Richard Feetham – soudce z jižní Afriky jako předseda (za britskou vládu), Eoin MacNeill - ministr školství (za Irský svobodný stát) a Joseph R. Fisher – novinář unionistů (reprezentant Severního Irska jmenovaný Brity) 3. listopadu 1925. Dáil schválil výsledek 10. prosince 1925 hlasováním 71:20, in: *PRIVATE BUSINESS. - TREATY (CONFIRMATION OF AMENDING AGREEMENT) BILL, 1925—SECOND STAGE (Resumed)*, Dáil Éireann – Vol. 13 - 10 December, 1925, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0013/D.0013.192512100009.html>)] To samé učinil Irský senát 16. prosince s poměrem hlasů 35 pro a 7 proti, in: *PUBLIC BUSINESS. - TREATY (CONFIRMATION OF AMENDING AGREEMENT) BILL, 1925 - SECOND STAGE*, Seanad Éireann – Vol. 6 - 16 December, 1925, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/S/0006/S.0006.192512160005.html>), [22. 3. 2014].

²⁴ Přístavy Berehaven, Cobh a Lough Swilly.

²⁵ Michael Collins (16. října 1890 - 22. srpna 1922) byl irský revoluční vůdce, ředitel zpravodajských služeb IRA, a člen irské delegace během jednání o Anglo-irské smlouvě. Následně byl i předsedou prozatímní vlády. Collins byl zastřelen v záloze v srpnu 1922 během irské občanské války. Viz. Coogan, T. P.: *Michael Collins: The Man Who Made Ireland*, New York 2002; Hart, Peter: *Mick: The real Michael Collins*, New York 2006; Mackay, James: *Michael Collins: A Life*, Edinburgh 1997.

²⁶ Cottrell, Peter: *The Irish Civil War 1922-23*, Oxford 2008.

²⁷ Arthur Griffith (31. března 1872 - 12. srpna 1922) byl irský politik, který založil a později vedl politickou stranu *Sinn Féin* a byl šéfem irské delegace na jednání o Anglo-irské smlouvě. Od ledna do srpna 1922 zastával funkci předsedy *Dáil Éireann*, a byl šéfem irské delegace na jednání o Anglo-irské smlouvě.

²⁸ Článek 17 Anglo-irské smlouvy stanovoval, že mezi jejím vydáním (6. 12. 1921) a případným vytvoření ústavy a parlamentu Irského svobodného státu musí být svolána schůze členů parlamentu, zvolených za volební obvody v jižním Irsku z roku 1920 pro vytvoření prozatímní vlády, a britská vláda měla přijmout opatření, aby jí předala pravomoc za předpokladu, že členové prozatímní vlády podpoří Smlouvu písemně nebo její akceptování. Tato vláda měla platnost pouze dvanáct měsíců od data tohoto zákona.

přímo jeho členem.²⁹ Na začátku března v roce 1922 vytvořil stranu Republikánskou asociaci (*Cumann na Poblachta*). Zatímco zůstal členem *Sinn Féin*, zahájil 17. března, na den sv. Patrika, kampaň proti Smlouvě v provincii Munster, kde byla převaha republikánů. Během této propagace pronesl projev ve městě Carrick on Suir: „Jestliže byla přijata Smlouva, boj za svobodu bude ještě pokračovat a irský lid, místo boje se zahraničními vojáky, bude muset bojovat s irskými vojáky irské vlády zvolené Iry.“³⁰ V Thurlesu o pár dní pozdě k této větě dodal, že se IRA: „[...] bude muset brodit krví některých členů irské vlády za účelem dovršení irské svobody.“³¹

Mnoho důstojníků IRA bylo proti Smlouvě a společně jako Konvent armády (*Army Convention*) zavrhl *Dáil* za přijetí Smlouvy. Proti tomu se v dubnu na parlamentním zasedání vyjádřil ministr obrany Richard Mulcahy.³² Poznamenal, že z Konventu byli vybráni ti delegáti, kteří souhlasili s přijetím přísahy.³³ Odpůrci smlouvy z řad IRA založili vlastní Výkonnou armádu (*Army Executive*), jež se prohlásila za skutečnou vládu země. Mulcahy shrnul jejich údajně nezákonnou činnost v průběhu předchozích třech měsíců, kterou popsal jako „odtržení dobrovolníků“ (*seceding volunteers*) včetně stovek loupeží.³⁴ Seán McEntee³⁵ mu oponoval, že Výkonná armáda od roku 1917 samostatně jednala za účelem vytvoření republiky. Rada nepodléhá parlamentu. Jediný orgán, který mohl Výkonnou armádu rozpustit, byl řádně svolaný konvent Irské republikánské armády a ne *Dáil*.³⁶ McEnteeho příznivci v parlamentu dodali, že loupeže byly následkem nedostatku platů a jejich nezajištění ze strany *Dáilu* pro dobrovolníky.³⁷

Collins vytvořil „sjednocovací armádní výbor“ (*army re-unification committee*), kterým chtěl znovu sjednotit IRA a organizoval volební pakt s de Valerovými odpůrci Smlouvy, aby mohli společně kandidovat do prvních voleb v roce 1922 a vytvořili vládní

---

²⁹ Zahrnutí republiky v rámci Britského společenství národů byl oficiálně zaveden od roku 1949.

³⁰ Coogan, T. P.: *Éamon de Valera: The Man Who Was Ireland*, London 1993, str. 310.

³¹ Hopkinson, Michael: *Green against Green The Irish Civil War*, Dublin 1988, str. 71.

³² Richard James Mulcahy (10. května 1886 - 16. prosince 1971) byl irský politik a armádní generál. V roce 1916 bojoval při Velikonočním povstání, sloužil jako náčelník štábu IRA během války za nezávislost a po smrti Michaela Collinse se stal velitelem armády příznivců smlouvy v irské občanské válce. Poté byl členem vlády *Cumann na nGaedheal*.

³³ *CEISTEANNA (QUESTIONS)*, *Dáil Éireann* – Vol. 2 - 28 April, 1922, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/DT/D.S.192204280003.html>) [22. 2. 2014].

³⁴ *APPENDIX TO REPORT. - DEPARTMENT OF DEFENCE*, *Dáil Éireann* – Vol. 2 - 26 April, 1922, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.S.192204260010.html>), [22. 2. 2014].

³⁵ Seán McEntee (22. srpna 1889-10. ledna 1965) byl významný politik po vzniku nezávislosti Irska. Patřil k odpůrcům smlouvy, byl spoluzakladatel Fianna Fáil a během svého působení v politice vystřídal několik ministerských postů.

³⁶ *CEISTEANNA (QUESTIONS)*, *Dáil Éireann* – Vol. 2 - 28 April, 1922, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/DT/D.S.192204280003.html>) [22. 2. 2014].

³⁷ Tamtéž.

koalici. Pokusil se o kompromis s vůdci IRA (mezi něž patřil například velící generál Liam Lynch),³⁸ kteří byli odpůrci Smlouvy s tím, že souhlasil s republikánským typem ústavy pro nový stát. Vůdci IRA s tímto kompromisem souhlasili, ale návrh vetovali Britové. Ti poukázali na rozpor s podmínkami Smlouvy a hrozili vojenskou intervencí, pokud by Smlouva nebyla plně realizována. Collins musel ustoupit.³⁹ Po nevydařeném volebním paktu mezi zastánci a odpůrci Smlouvy šly obě frakce do všeobecných voleb 18. června 1922 jako zneprátelené strany, přestože se obě nazývaly *Sinn Féin*. Křídlo příznivců Smlouvy vyhrálo volby s 239 193 hlasy oproti 133 864 hlasům pro křídlo odpůrců. Dalších 247 226 lidí hlasovalo pro jiné strany, z nichž většina se přikláněla k příznivcům Smlouvy. Podle Hopkinsona irské dělnictvo a odboroví předáci, přestože byli obecně zastánci Smlouvy, učinili jen malý pokus postavit se v konfliktu o Smlouvě do role mírotvorců.⁴⁰ Volby tedy ukázaly, že občané přijali Smlouvu a s ní i Irský svobodný stát, ale de Valera a jeho političtí následovníci a nejvíce IRA stále Smlouvě odporovali.

Mezitím prozatímní vláda pod vedením Michaela Collinse a Arthura Griffitha stanovila založení Irského svobodného státu a organizovala národní armádu, která měla jako nová policejní síla nahradit IRA, Jelikož tu byly obavy, že by nová armáda byla sestavena kolem IRA a odpůrců Smlouvy, bylo příznivcům Smlouvy umožněno převzít britské kasárny a jejich zbraně. V praxi to znamenalo, že prozatímní vláda jižního Irska kontrolovala Dublin a některé další oblasti, například Longford, kde jednotky IRA Smlouvu podporovaly. Boje nakonec vypukly, když se prozatímní vláda pokoušela prosadit svou autoritu nad dobře vyzbrojenými jednotkami odpůrců Smlouvy po celé zemi.⁴¹

Boje způsobily velké ztráty na obou stranách a mezi mrtvými byli i vůdci Michael Collins, Arthur Griffith a Liam Lynch. Na začátku roku 1923 byly síly odpůrců Smlouvy narušeny. Na začátku jara pokračovalo rozložení republikánských sil prostřednictvím zajímání a zabíjení členů partyzánských oddílů. Když už docházelo k jasné převaze příznivců Smlouvy, požádal de Valera vedení IRA, aby dojednali příměří, ale tento návrh byl odmítnut poměrem 6 ku 5 hlasům.⁴² V hrabství Tipperary, kde odpůrci Smlouvy diskutovali o budoucnosti války, se strhla potyčka s národní armádou, v níž byl 10. dubna 1923 zabit

---

³⁸ Liam Lynch (9. listopadu 1893 - 10. dubna 1923) byl důstojník v Irské republikánské armádě během irské války za nezávislost a velícím generálem IRA v průběhu občanské války.

³⁹ Srv. Hopkinson, Michael: *Green Against Green*, Limited 2004; Litton, Helen: *The Irish Civil War, an Illustrated History*, Dublin 1995.

⁴⁰ Hopkinson, Michael: *Green Against Green*, str. 46.

⁴¹ Srv. Collins, Mary E.: *Ireland, 1868-1966: History in the Making, Ireland 1868-1966*, Dublin 1993; Hopkinson, M.: *Green Against Green*.

⁴² Hopkinson, Michael: *Green Against Green...*, str. 237.

právě nekompromisní republikánský vůdce Liam Lynch. Po smrti Lynche převzal IRA jako náčelník štábu pragmatictější Frank Aiken,⁴³ který se rozhodl zastavit marný boj. Dne 30. dubna bylo jménem odpůrců Smlouvy vyhlášeno příměří. 24. května Aiken přikázal složit zbraně, nemělo podle něj smysl pokračovat v boji, který nejsou schopni vyhrát.

V následujících týdnech a měsících byly tisíce členů frakce odpůrců Smlouvy včetně de Valery zatčeny silami Svobodného státu. Vláda Svobodného státu začala s mírovým jednáním s odpůrci v prvních květnových dnech, ale neúspěšně.⁴⁴ Bez formálního míru věznila stále 13 000 odpůrců, a jelikož se obávala, že by boje mohly znovu začít, přijala v červenci zákon o mimořádných pravomocích (*The Emergency Powers Act*).⁴⁵ Krátce po konci občanské války se konaly všeobecné volby, které vyhrála strana *Cumann na nGaedheal*⁴⁶ pod vedením Williama T. Cosgrava⁴⁷ se 39 % hlasů, republikáni reprezentovaní *Sinn Féin*, získali okolo 27 % hlasů. V říjnu se kolem 8 000 - 12 000 republikánských vězňů rozhodlo držet hladovku. Stávka trvala 41 dní a setkala se jen s malým úspěchem. Nicméně byla propuštěna alespoň většina vězeňkyň a hladovka upozornila na republikánské hnutí, vězně a jejich přidružené organizace. V červenci de Valera uznal republikánské politické požadavky stanovené vězni a dokonce řekl: „Celá budoucnost naší věci a národa závisí podle mého názoru na duchu vězňů v táborech a ve věznicích. Jste repositáři národní víry a budoucnosti.“⁴⁸

Náklady na válku a tím způsobený schodek rozpočtu znamenaly pro Svobodný stát problém a ovlivnily i Hraniční komisi (*Boundary Commission*), která měla určit hranice se Severním Irskem. Svobodný stát se vzdal nároku na převážně nacionalistické oblasti výměnou za smluvený podíl na imperiálním dluhu na základě Smlouvy, který však nakonec nebyl vyplacen.⁴⁹

---

⁴³ Frank Aiken (13. února 1898 - 18. května 1983) byl velitelem IRA a irský politik. Nejprve příslušel ke stravě *Sinn Féin* a pak byl jedním ze spoluzakladatelů *Fianna Fáil*. Členem parlamentu byl nepřetržitě od roku 1923 do roku 1973 a stal se tak druhým nejdéle sloužícím členem *Dáilu*.

⁴⁴ *FINANCE BILL, 1923. - ADJOURNMENT MOTION—PEACE PROPOSALS*, Dáil Éireann – Vol. 3 - 10 May, 1923, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0003/D.0003.192305100011.html>), [22. 2. 2014].

⁴⁵ *PUBLIC SAFETY (EMERGENCY POWERS) BILL, 1923. - SECOND STAGE RESUMED*, Dáil Éireann – Vol. 3 - 02 July, 1923, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0003/D.0003.192307020002.html>), [22. 2. 2014].

⁴⁶ *Cumann na nGaedheal* (Společnost Gaelská) – když v roce 1922 ztratila vláda podporu *Sinn Féin*, bylo potřeba vytvořit stranu, která by vládu podporovala. Strana vznikla až o rok později (27. dubna 1923), kdy členové parlamentu, kteří obhajovali Smlouvu, uznali, že je potřeba stranické organizace, která by vyhrála volby.

⁴⁷ William Thomas Cosgrave (6. června 1880 - 16. listopadu 1965) byl předseda strany *Cumann na nGaedheal* a prvním předsedou Výkonné rady Irského svobodného státu (od 1922 do 1932).

⁴⁸ Hopkinson: *Green Against Green...* str. 268.

⁴⁹ *TREATY (CONFIRMATION OF AMENDING AGREEMENT) BILL, 1925*, Dáil Éireann – Vol. 13 - 07 December, 1925, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0013/D.0013.192512070003.html>), [22. 2. 2014].

2. Sinn Féin a politická situace po občanské válce

V politickém hnutí *Sinn Féin* se objevovala většina společenských vrstev. Mezi vůdce patřili převážně obchodníci, úředníci, učitelé a kněží.⁵⁰ Jak už bylo řečeno, v občanské válce se obě bojující frakce skládaly z členů *Sinn Féin* a to vedlo k jejímu rozkolu a v budoucnu ke vzniku strany *Fianna Fáil*.⁵¹ Cílem strany bylo podřízení společenských zájmů národní samostatnosti. V zemi, kde převážně žili zemědělci, obchodníci a malí podnikatelé, bylo nutné najít kompromis s málo početnou silou organizovaných dělníků, aby se *Sinn Féin* zbavila politického vedení zastánců Smlouvy na základě rozhodnutí Labouristické strany (*Labour party*),⁵² že bude stát stranou při všeobecných volbách roku 1918. Labouristé přijali požadavek na národní jednotu během celého trvání boje za nezávislost (leden 1919 - červenec 1921), ale *Sinn Féin* od začátku vyvolávala nepřátelství vůči organizovanému dělnickému hnutí. Když se dělníci přidali k sociálním nepokojům, členové *Sinn Féin* byli stejně nepřátelští a násilní, jako policie nebo britská armáda.⁵³

V *Sinn Féin* se objevovaly sociální konflikty zejména po roce 1916, kdy strana zaznamenala rychlý rozvoj. Uvnitř hnutí existovaly minimálně dva potenciální zdroje napětí. Prvním z nich byla neschopnost malých farmářů, dělníků a dalších nemajetných vrstev odložit své nároky na sociální reformu a přerozdělení půdy. Zákony o zabavené půdě chudým venkovanům nebyly během války za nezávislost nijak neobvyklé⁵⁴ a IRA na příkaz republikánského vedení tyto pozemky vracela jejich bývalým vlastníkům. Ti byli oporou hnutí především po obecních volbách roku 1918, kdy se *Sinn Féin* stala opravdu masovým hnutím.⁵⁵

Druhým zdrojem problémů byl nejasný program strany, který měl být navržený tak, aby mohly vzniknout podmínky pro irskou hospodářskou nezávislost na Velké Británii.

---

⁵⁰ Dunphy, Richard: *The Making Fianna Fáil Power in Ireland 1923-1948*, Oxford 1995, str. 30.

⁵¹ Strana *Fianna Fáil* byla založena Éamonem de Valerou, když se s ostatními členy rozešli se *Sinn Féin*, poté co stranu vyzval, aby svým zvoleným členům umožnilo zasednout v *Dáilu* a mohli tak odstranit přísahu věrnosti, což shromážděním *Sinn Féin* neprošlo.

⁵² Labouristická strana byla založena roku 1912 jako křídlo Irské odborové organizace (*Irish Trade Union Congress*). Oproti jiným hlavním irským politickým stranám, původ Labouristů nevede ke straně *Sinn Féin*.

⁵³ O'Faoláin, Seán: *The Irish*, New York 1980, str. 150.

⁵⁴ *Irish Land (Provision For Sailors And Soldiers) Act 1919*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1919/en/act/pub/0082/print.html>), [23. 2. 2014].

⁵⁵ *Land Law (Commission) Act, 1923*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1923/en/act/pub/0027/index.html>), [23. 2. 2014].

Základem této politiky měla být ochrana před zahraniční konkurencí.⁵⁶ Tato ochránářská politika se zamlouvala především drobným výrobcům (kteří byli často i v úpadku) a malým zemědělcům. Proti této politice se stavěli větší zemědělci, kteří byli závislí na obchodu s dobyt看em s Británií, na nízkém počtu relativně úspěšných výrobců a na konzervativní byrokracii státu.

Přestože byla *Sinn Féin* podporována radikály, její sociální program a její vedení byly mírné. Spor nakonec přišel kvůli Anglo-irské smlouvě v roce 1921. Odpůrci Smlouvy odmítali čtyři omezení irské suverenity: a) Irsko mělo mít status *dominia* a být známo jako Irský svobodný stát, místo toho aby se stalo plně nezávislou republikou, b) král měl být uznán jako hlava státu, c) členové parlamentu měli přísahat věrnost králi, d) Britové si měli nechat kontrolu nad irskými přístavy. Otázka rozdělení Irska nebyla pro republikány důvodem k obavám, protože se domnívali, že Severní Irsko nemůže samo přežít déle než pár let.⁵⁷

2.1 *Odpůrci a zastánci Smlouvy*

Rozdílné názory na Smlouvu vedly v Irsku k občanské válce. Sociálně-ekonomické problémy byly jistě jednou z příčin této války, ale považovat válku za ryze „třídní konflikt“ by bylo nedostačující. Během války za nezávislost byli bezzemci často loajální republice a nepřátelští vůči vládnoucím kruhům. Irské vládní zájmy vedly k úzké spolupráci a integraci s britskou ekonomikou a tím byly opozicí označeny jako „probritské složky“ (*pro-British elements*). To bylo ideologickým tématem levicových republikánů, kteří ospravedlňovali zabavení pozemků chudinou. Za občanské války se ti Irové, kteří se rozhodli smířit s Británií, nejspíše zařadili do role „probritských složek“ z toho důvodu, že byli podporováni ekonomicky dominantními skupinami. Kdežto skupiny obyvatel, které se domnívaly, že nemají co ztratit, měly sklon vyjadřovat svou nespokojenost v militantním republikánství.⁵⁸

Historik Richard Dunphy píše, že hlavním argumentem irských republikánů bylo, že vše britské v Irsku bylo zdrojem špatné společnosti, ekonomiky i politiky. Dokončení národní revoluce mělo vést k materiálnímu a také k duchovnímu blahu. Kvůli národní samostatnosti a soběstačnosti byly ekonomické problémy 20. let 20. století přičítány snadnému opuštění národní politiky a obrany irského průmyslu po vítězství „probritských

---

⁵⁶ Probert, Belinda: *Beyond Orange & Green: The Political Economy Of The Northern Ireland Crisis*, London 1978, str. 37

⁵⁷ *Documents on Irish Foreign Policy Series: excerpts from the Anglo-Irish Treaty*, in: (http://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html) [23. 2. 2014].

⁵⁸ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 32-33.

složek“ v občanské válce. K výčitkám patřilo i to, že Irsko bylo vnímáno jako pouhý zemědělský vývozcce na britský trh. Vzhledem k těsné integraci ekonomiky, kultury a politických cílů v rámci irského nacionalismu bylo nutné změnit politickou taktiku.⁵⁹

Skloubení ekonomických zájmů zůstalo spojeno s národními a náboženskými idejemi, a proto byla pravděpodobná hrozba vlády ekonomicky dominantní vrstvy oslabena. Společenským rozporům v Irsku se věnovalo mnoho badatelů. Rumpf a Hepburn označili za odpůrce Smlouvy spíše malé západní farmáře a bezzemky, zatímco mezi obhájce Smlouvy patřili velcí podnikatelé, větší zemědělci a podstatná část vzdělaných vrstev. Velikou podporu získali odpůrci smlouvy od relativně prosperujících hrabství v Munsteru, kde bylo velké procento populace zaměstnáno v zemědělství.⁶⁰

Historik Peter Pyne dospěl k závěru, že i když se odpůrci Smlouvy našli ve všech společenských vrstvách, většina z nich patřila k nižší střední vrstvě. Dále uvedl, že výsledky všeobecných voleb z roku 1923 vedly k závěru, že odpůrce Smlouvy podporují spíše méně majetní obyvatelé orientovaní na zemědělství, jejichž životní podmínky byly daleko od jejich ideálu. Lidé z chudších společenských vrstev věřili, že potenciální gaelský⁶¹ národní stát by se úplně odstříhl od anglické sféry vlivu, což by jim pomohlo k rozšíření jejich práv a k lepším životním podmínkám.⁶² Ve výsledku to znamenalo, že ti, kteří neměli co ztratit, ale mohli získat, byli proti Smlouvě v naději, že by jim takové řešení mohlo dát více půdy na podporu jejich rodin a zabezpečení obživy.

Občanská válka svědčila o nárůstu radikalismu. Liam Mellows,⁶³ jeden z republikánských intelektuálů, dal tomuto radikalismu konkrétní podobu. Prohlásil, že v rámci republiky by měl být veškerý průmysl kontrolován státem. Většina vůdců odporu Smlouvy se však vymezovala vůči těmto cílům, protože odmítala zaměnit republikánskou ideu za sociální otázku. Tím že odpůrci Smlouvy zanedbávali vytvoření uceleného

---

⁵⁹ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 33.

⁶⁰ Rumpf, Erhard and Hepburn, Anthony, C.: *Nationalism and Socialism in Twentieth Century Ireland*, Liverpool 1977, str. 61.

⁶¹ Gael - Moderní anglický termín pochází ze starého irského slova *Goídel*. Moderní hláskování jsou *Gael* v irštině a *Gaidheal* ve skotské gaelštině. Gaelské Irsko se vztahuje k období, kdy v Irsku existoval gaelský politický a společenský řád, s kterým je spojena i jejich kultura. Toto označení zahrnuje dobu prehistorickou až do 17. století. Po většinu tohoto období bylo Irsko spleť hierarchií. Území vládla hierarchie králů a náčelníků, kteří byli voleni pomocí systému známého jako tanistry. Válčení mezi územími bylo obvyklé. Občas byl mocný vládce zvolen nejvyšším králem Irska.

⁶² Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party, 1923-26*, in *Economic and Social Review*, vol. 1 (1969-70), str. 242-243.

⁶³ Liam (William Joseph) Mellows (25. května 1892 - 8. prosince 1922) byl irský republikán a člen strany Sinn Féin. Účastnil se Velikonočního povstání v hrabství Galway a války za nezávislost. Odmítl uznat Anglo-irskou smlouvu. Mellows byl během občanské války popraven v roce 1922.

společenského programu, si nedokázali zajistit širokou veřejnou podporu, kterou potřebovali k vítězství v občanské válce.⁶⁴

Střední vrstvy, které vedly hnutí *Sinn Féin* během bojů za nezávislost, se ještě přizpůsobily změnám kolem let 1922-23 a rozvíjely strategii pro udržení své nadvlády nad drobnými zemědělci, bezzemky a ostatními lidmi tvořícími hlavní zdroj levicové republikánské nespokojenosti. Hluboká nedůvěra uvnitř republikánského hnutí by však vedla k otázkám o sociální reformě, které by vynesly na povrch společenské napětí ve vlastních řadách.

Co se týče dělníků ve městech, většina badatelů se domnívá, že tíhli k zastáncům Smlouvy. Bylo to tak zřejmě díky tomu, že volební preference Labouristické strany v roce 1922 přešly spíše na stranu zastánců Smlouvy než k jejím odpůrcům. Zdá se však, že městští dělníci hráli ve sporu o Smlouvu jen malou roli. Pyne se domníval, že nezemědělská pracovníci obecně dokazovali malou podporu pro tvorbu republiky.⁶⁵

První důvod, proč dělníci prožívali boj za republiku s menším entusiasmem, byl, že ideologie *Sinn Féin* a republikánského hnutí neměla místo pro organizovanou dělnickou vrstvu. Druhou příčinou bylo, že vedení *Sinn Féin* nebylo schopno formulovat dostatečně ucelenou nebo radikální ekonomickou strategii pro udržení jednotného volebního bloku, jehož součástí by byli jak malí zemědělci, tak dělníci. Tato neschopnost přerostla ve vyslovené nepřátelství vůči potřebám a zájmům dělníků. Někteří, jako třeba hraběnka Markieviczová,⁶⁶ byli na straně dělníků už v roce 1913, ale pro většinu byl pojem „městské dělnické vrstvy“,“ vidinou průmyslové revoluce, neirský a nepatřičný v galském Irsku plném malých podnikatelů a pronikavého individualismu, který *Sinn Féin* plánovala. Lyon se k tomuto pojetí ideologického dědictví *Sinn Féin* vyjádřil takto: „Opakem kultu sedláka byla hrůza ze zkorumpovaných a páchnoucích měst, a od toho byl už jen krůček k odsouzení ‚moderní civilizace‘ obecně, konkrétně na příkladu Anglie.“⁶⁷ Republikáni ve sporu mezi dělnictvem a drobnými podnikateli, jejichž zájmům se republikánská ochránářská politika věnovala nejvíce, inklinovali přirozeně ke druhé straně. Za třetí, labouristické rozhodnutí nezpochybit obecné volby roku 1918, o kterých je psáno výše, vedly k nástupu *Sinn Féin* jako hegemonní

---

⁶⁴ Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party, 1923-26*, in *Economic and Social Review*, vol. 1 (1969-70), str. 242.

⁶⁵ Tamtéž, str. 243

⁶⁶ Hraběnka Constance Georgine Markieviczová, rozená Gore-Booth (4. 2. 1868 – 15. 7. 1927) byla irská politička v hnutí *Sinn Féin* a ve straně *Fianna Fáil*, revoluční nacionalistka, sufražetka a socialistka. V prosinci 1918 byla jako první žena zvolena do britské poslanecké sněmovny, ale společně se svými kolegy z hnutí *Sinn Féin* vytvořili Prvním irský parlament. Byla také jednou z prvních žen na světě, která byla součástí vládního kabinetu. Konkrétně byla ministryní práce Irské republiky v letech 1919 - 1922.

⁶⁷ Lyons, F. S. L.: *Culture and Anarchy in Ireland*, Oxford 1982, str. 81.

síly v zemi. Volby přispěly k opomíjení labouristů během debat okolo Smlouvy a sledu událostí, které vedly k občanské válce. Labouristická strana stála mimo konflikt občanské války a to se odrazilo na jejím nepříznivém výsledku ve volbách v roce 1923. Ne proto, že se jejich potenciální voliči přiklonili k jedné či druhé válečné frakci ve straně *Sinn Féin*, ale protože dělníci, kteří mohli být považováni za přirozené voliče Labouristické strany, reagovali na volby, které odrážely výsledek občanské války, velmi apaticky a voleb se jich zúčastnilo méně, než tomu bylo u příznivců jiných politických stran.⁶⁸

Dělníci zřejmě hleděli s nezájmem na irskou společnost rozvrácenou občanskou válkou, jejíž bezprostřední problémy byly ústavní povahy, ale ve které bylo sjednocení politických sil také jasně ovlivněno společenskými rysy. Frakce obhájců Smlouvy podporovaná společenskou vahou velkých podnikatelů, větších zemědělců a anglo-irské převahy republikánské síly ve volbách drtivě porazila. Jedná se o pozadí vzniku politické a hospodářské strategie, která bez větších problémů nakonec zaručila vzestup *Fianna Fáil* v novém irském státě.⁶⁹

2.2 Vláda po občanské válce

Politická moc byla nyní v rukou křídla obhájců Smlouvy staré *Sinn Féin*, reorganizované v dubnu 1923 jako *Cumann na nGaedheal*.⁷⁰ Nová vláda tedy mohla počítat s podporou bohatších obchodníků, velkých farmářů, inteligence, novin a církve.

Už během občanské války katolická církev exkomunikovala republikány, protože podle ní nešlo jen o pouhou politiku, ale i o to, co je morálně správné a co je špatné. Církev chtěla zapůsobit na lidi povinností podpořit národní vládu, ať je jakákoliv. Církev tvrdila, že pokud by se to, obyvatelé nenaučili, tak by nemohli mít vládu, a když by neměli vládu, neměli by ani národ.⁷¹

Vláda mohla těžit z výhod veliké touhy po návratu k pořádku a sociální stabilitě. Irové byli ochotní dát dublinskému parlamentu a vládě legitimitu, kterou odepřeli parlamentu a vládě v Londýně, i kdyby byla tato vláda zpočátku neoblíbená. Nová policie byla ryze irská, složená ze členů IRA, zastánců Smlouvy a katolíků a díky tomu byla uznávána společností.

---

⁶⁸ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 35-36.

⁶⁹ Tamtéž, str. 37.

⁷⁰ *Cumann na nGaedheal* sestavovala vládu v letech 1923-1932.

⁷¹ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, Dublin 1983, str. 19.

Používání irského jazyka, který byl v ústavě Irského svobodného státu označen za oficiální, navíc pomohlo upevnit legitimitu.⁷²

O popularitě frakce zastánců Smlouvy v té době nemůže být pochyb. V srpnových volbách do nového parlamentu roku 1923 získala strana *Cumann na nGaedheal* 39 % hlasů, což jí umožnilo obsadit 63 míst. Dařilo se také konzervativní *Farmer's Party* s 12,1 %, za což měla 15 míst. Nezávislí, kam často patřili Unionisté a příznivci zastánců Smlouvy obdrželi 10,9 %, což jim vyneslo 14 míst a Labouristé měli s 10,6 % také 14 míst. Frakce odpůrců Smlouvy, která měla ve volbách monopol na jméno *Sinn Féin*, získala s 27,4 % hlasy čtyřicet čtyři míst v parlamentu.⁷³ Tento výsledek byl pro odpůrce Smlouvy zklamáním. Mnoho jejich lídrů a kandidátů bylo ve vězení, jejich politická aktivita byla předmětem represí a zastrahování. Strana byla špatně financována a demoralizována vojenským nezdarem. Seán MacEntee se vyjádřil tak, že by po tom všem snad ani nebylo možné dosáhnout skutečného pokroku prostřednictvím politické akce. V rámci republikánského hnutí byly volby dále posílením politiků jako Éamona de Valery na úkor ozbrojenců. Často se debatuje o tom, že způsob, jakým občanská válka skončila, znamenal pro de Valeru ohromnou výhodu, protože byl během války pouze okrajovým hráčem.⁷⁴

Příklad podpory *Sinn Féin* z roku 1923 je ukázkou toho, že zůstala silně závislá na drobných zemědělcích a nižší střední vrstvě z převážně venkovského prostředí, bez národního uvědomění a s charakterem starého sjednoceného hnutí *Sinn Féin* z roku 1918.⁷⁵ Brown napsal, že v roce 1926 bylo 53 % z irské výdělečně činné populace zaměstnáno v zemědělství. Jedna pětina farmářů zaměstnávala dělníky. Většina z farmářů hospodařila na své půdě samostatně nebo jen s pomocí příbuzných. Živobytí zhruba jedné čtvrtiny osob zabývajících se zemědělstvím bylo vázáno na farmách o rozloze do 15 akrů.⁷⁶ Další čtvrtina závisela na farmách o rozsahu 15-30 akrů. Zbytek zemědělců držel farmy s více než 30 akry. Asi 301 tisíc lidí bylo zaměstnáno na farmách menších než 30 akrů, 121 tisíc na farmách o rozloze 30-50 akrů, 117 tisíc na farmách o velikosti 50-100 akrů, 61 tisíc na 100-200 akrových farmách a pouze 34 tisíc zaměstnanců bylo na farmách o rozloze 200 a více akrů. Z těchto čísel lze snadno vidět, že malé a střední farmy v irském zemědělství

---

⁷² Garvin, Tom: *The Evolution of Irish Nationalist Politics*, Dublin 1981, str. 152.

⁷³ *General Election of 27 August 1923*, in: (<https://electionsireland.org/results/general/04dail.cfm>) [7. 8. 2014].

⁷⁴ Dwyer, T. Ryle: *Éamon de Valera*, Dublin 1980, str. 71.

⁷⁵ Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party...*, str. 243-244.

⁷⁶ 1 akr = 4047 m².

převažovaly.⁷⁷ Murphy zaznamenal relativně malý počet dělnictva, které v roce 1926 tvořilo pouze 13 % výdělečně činných.⁷⁸

Ideologický pohled republikánů se vyznačovala řadou opakujících se témat - individualismus, moralizování hraničící s puritánstvím, rovnostářství a výjimečnost. Většinu z těchto ideologií sdíleli republikáni s křídlem *Sinn Féin*, které bylo zastáncem Smlouvy. *Cumann na nGaedheal* nicméně procházela procesem přeměny téměř od svého vzniku. Její vznik jako oblíbené strany starého (ne-sinnféinské) zřízení umožnil později zakladatelům *Fianna Fáil* prohlásit se za akční sílu nezvratné republikánské ideologie.⁷⁹

V komentáři o pamfletu *Etika Sinn Féin* vydaném stranami Národní rady v září 1917 Goldring napsal: „To co dominuje tomuto textu, je kladení důrazu spíše na jednotlivce než na jeho přílnavost k sociální skupině nebo třídě. Nezávislost je především osobní záležitostí. Morální povinnosti člena *Sinn Féin* jsou četné a omezující. Jeho chování se nemůže nic vytknout. Jeho osobnost je z nerezu. Musí se naučit irský jazyk, psát na irský papír, zdržet se alkoholu a tabáku. To všechno samo o sobě však nestačí. Musí začlenit všechny tyto morální rozhodnutí do osobního rozchodu s Anglií. *Sinn Féin* (sami sobě) se stalo Me Féin (sám sobě).“⁸⁰

Tato starost šla ruku v ruce s pohrdavým a zásadně nepřátelským postojem vůči pojetí třídy a třídní politiky. Zároveň se za tím skrývalo to, co se stalo známým tématem v celé historii *Fianna Fáil* – starost o práva dělníků, malých zemědělců a prostých lidí v kombinaci s nepřátelstvím vůči silám organizované práce a obhajobě třídních zájmů, které byly vždy vnímány jako protinárodní. Rumpf a Hepburn poznamenávají, že de Valerovi stoupenci ho viděli jako zastánce jejich práv spíše než jako zastánce jejich zájmů.⁸¹

Nepřátelství vůči pojmu třída je dobře vyjádřeno v pamětech zakladatele *Fianna Fáil* a bývalého vyššího státního úředníka Todda Andrewse.⁸² Ten sepsal postoje republikánů v důsledku občanské války. Napadl Svobodný stát za jeho spojení se starou vládnoucí vrstvou (pozemková šlechta a bohatí unionisté) a pak kategoricky dodal: „Předpokládali jsme, že kromě obvyklého pohledu dvouence [vrchnost] shlížející z vrchu na půl penci [poddaní], byl irský národ v podstatě beztřídní společností. Neexistovala sociální imobilita založená

⁷⁷ Brown, Terence: *Ireland: A Social and Cultural History, 1922-1985*, London 1985, str. 19.

⁷⁸ Murphy, John A.: *Ireland in The Twentieth Century*, Dublin 1989, str. 111-12.

⁷⁹ Tamtéž, str. 40-41.

⁸⁰ Goldring, Maurice: *Faith of our Fathers*, Repsol Pub 1982, str. 21-22.

⁸¹ Rumpf, and Hepburn: *Nationalism and Socialism...*, str. 99.

⁸² Christopher Stephen "Todd" Andrews (06. 10. 1901 – 11. 10. 1985) byl irský politický aktivista a státní úředník. Podílel se na irské válce za nezávislost a občanské války jako politický a vojenský aktivista v Irském republikánském hnutí.

na narození či zděděném bohatství. Pro nás je složení senátu jen příkladem toho, že *Free Staters* [zastánci Smlouvy] byly připraveni držet krok se způsoby, zvyky a hodnotami Britů.⁸³

Třída byla pro Andrewse i pro většinu ostatních republikánů neirská i bez ohledu na chronickou nezaměstnanost a chudobu hraničila v některých oblastech s hladověním, i přes podmínky ubytování ve slumech v Dublinu, které patřily k nejhorším v Evropě a existenci bohatých katolických zemědělců a obchodníků, dokonce i bez zřetele na špatnou hospodářskou situaci republikánů samotných, kvůli níž byly desetitisíce lidí nuceny v roce 1920 emigrovat. Třída byla spojována výhradně s Brity a protestanty, jejichž značný počet vláda Svobodného státu jmenovala jako členy nového senátu.

Extrémní individualismus byl často na hranici puritánství. Andrews k tomu napsal: „Uspořádali jsme silný společenský étos republikánů, až na jednu výjimku. Byli jsme puritánští ve vzhledu a chování. Nepili jsme. Vážili jsme si žen a [...] nic jsme o nich nevěděli. Nesouhlasili jsme s nošením formálních smokingů, večerních nebo ranních oděvů a především hedvábí a klobouků. Nesouhlasili jsme s dostihy a se vším a všemi s tím spojeným. Nesouhlasili jsme s jakoukoliv formou hazardu. Nesouhlasili jsme s golfem a tenisem a s pumpkami a bílým flanelem. Nesouhlasili jsme s každým, kdo se zajímal o jídlo.“⁸⁴

Zatímco vládnoucí společnost je identifikována s anglo-irskou protestantskou (a následně britskou) nadvládou, republikánští vůdci mohli všechny neřesti v zemi, od chudoby k nezaměstnanosti, od sexuální promiskuity k alkoholismu a v neposlední řadě intelektuální neshody svést na „zahraniční kapitalismus“, „zahraniční imperialismus“ nebo jednoduše na „zahraniční vliv“. Dalším aspektem tohoto puritánství bylo autoritářství a někdy pohrdavá náchylnost republikánů k masám irského lidu, které byly vnímány jako beznadějně pod vládou „cizího vlivu“ a nedařilo se jim žít podle „národních ideálů“. Historik Tom Garvin podotkl, že „vnímání irského lidu jako zkorumpovaného a zotročeného, a kult militantního mládí, zhoršovaly vyhlídky na politické a morální elitářství mezi mnoha separatisty a IRA.“⁸⁵

2.3 Církev a republikáni

Jak už bylo napsáno, katolická církev exkomunikovala republikány už během občanské války. V důsledku přetrvávání některých proticírkevních hierarchií měla církev

⁸³ Andrews, C.S.: *Man of No Property*, Dublin, 1982, str. 13.

⁸⁴ Tamtéž, str. 29.

⁸⁵ Garvin, Tom: *Nationalist Revolutionaries...*, str. 120-21.

k hnutí republikánů a *Fianna Fáil* stejný postoj i v průběhu 20. a 30. let. Jeden z čelních představitelů republikánské armády v občanské válce později poněkud optimisticky poznamenal, že „církve řídila jednu polovinu lidí proti nim [republikánům] s tím, že se nikdy nepokusí získat moc jako kdysi.“⁸⁶ Je třeba také dodat, že si republikáni udrželi sympatie některých kněží, a jak píše Dermot Keogh, biskupové, byli i přes silnou podporu Smlouvy obecně proti politice zúčtování formou odvety sledované vládou.⁸⁷

Peadar O'Donnell⁸⁸ líčil, jak se on a další vůdci IRA poznali během občanské války. Skupinou pro-republikánských kněží byli přizváni k účasti na tajné schůzce k projednání myšlenky o vytvoření „Irské katolické církve“ - odtržením od římsko-katolické církve. Návrh kněží se ze strany vůdců IRA setkal s chladnou odezvou. Cítili, že by tento projekt byl bez jasné doktrinální soudržnosti jen škodlivou fraškou.⁸⁹

Keogh dodává, že „mezi duchovenstvem, převážně mezi nově vysvěcenými muži, kteří šli z irských škol do Říma, Paříže a Salamancy, měl de Valera velké sympatizanty [...] je pravděpodobné, že od roku 1924 měl de Valera dobrý důvod k optimismu z návratu mladých kněží jako prvního kroku na cestě k vítězství.“⁹⁰ Na de Valeru měl velký vliv kněz John Hagan, rektor irské akademie v Římě. Pomáhal stimulovat diskusi o potřebě založit novou stranu a ujišťoval de Valeru o morální potřebě vstupu do irského parlamentu.⁹¹

Jasně zakotvení autority katolické církve v rámci režimu Svobodného státu, jeho kontrola nad vzděláním, zákaz rozvodu (1925), přísná cenzura v souladu s katolickým morálním učením (1923,1929) - bylo podle drtivé většiny republikánů nejen bezproblémové, ale bylo intenzivnější v době, kdy byla *Fianna Fáil* u moci. O jednom z důvodů ochoty republikánů k církevním pravomocem Lyons napsal: „Je třeba říci, že většina republikánů ve 20. letech 20. století, stejně jako většina Fenianistů⁹² v 60. letech 19. století, se lišila ve svých vlastních myslích a své vlastní spokojenosti mezi duchovními záležitostmi, v nichž ochotně uznávali církevní autoritu, a veřejným životem, kde měli laici uplatňovat svůj vlastní úsudek. Tato křehká rovnováha může být zachována pouze tak dlouho, dokud hranice mezi

---

⁸⁶ Lyons, Francis S. L.: *Culture and anarchy...*, str. 150.

⁸⁷ Keogh, Dermot: *The Vatican, the Bishops and Irish Politics 1919-1939*, Cork, 2004, str. 77-100.

⁸⁸ Peadar O'Donnell (22. února 1893 - 13. května 1986) byl jedním z nejvýznamnějších radikálů v Irsku. Stal se prominentní osobností jako republikánský a socialistický aktivista, politik a spisovatel.

⁸⁹ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 43.

⁹⁰ Keogh, Dermot: *The Vatican, the Bishops and Irish Politics...*, str. 130.

⁹¹ Tamtéž, str. 159.

⁹² Termín Fenianisté by zestručňující označení Feniánského bratrstva a Irského republikánského bratrstva na přelomu 19. a 20. století, jejichž činnost byla zaměřena na vznik nezávislé Irské republiky.

duchovenstvem a politikou nebude přesně definována. Ale sama církev pravděpodobně nepožadovala, aby se tak stalo.“⁹³

Existovaly tu ale i další důvody, proč poražení z občanské války lehce přijali autoritu církve v nově vzniklém státě. Irský historik Ronan Fanning je popsal následovně: „Přestože Smlouva zůstala snem, který zkrachoval, přestože ostrov zůstal rozdělen a republika pouhým přeludem, zůstal zde katolický ideál, který svázal dohromady rozervaný národ. Katolicismus byl vždy ústředním centrem irské ideologie, a tak byl přijat další význam v hledání národní identity.“⁹⁴

Závaznost katolického učení v novém státě nelze podceňovat. Politickým a společenským silám, které usilovaly o moc, umožnila hra na „katolickou kartu“ postavit potenciálního soupeře mimo sféru sociální přijatelnosti. „Protestanté, Anglo-Irové, intelektuálové, dělníci - všichni byli jen materialisté, pohané, Anglosasové a vyznávali neirské hodnoty.“⁹⁵ Pokus o autonomní centrum vývoje soukromého vlastnictví, které bylo základem hospodářské politiky na počátku vlády *Fianna Fáil* ve 30. letech, by vyžadoval opatření namířené proti potenciálním dělníkům a velkým protestantským farmářům. Pro irský kapitál byl důležitý boj o přežití a nemohl odolat vojenskému útoku dělníků.⁹⁶ Katolicismus, s jeho nepřátelstvím k pojmu třída, s jeho důrazem na morální povinnost podrobit se moci, s jeho efektivní izolací nepřizpůsobivých prvků by poskytoval nejen volební aktivitu, ale v dobách sociálního napětí by jednal jako neocenitelný sociální sjednotitel.⁹⁷

Navíc se nejednalo o „proud antiklerikalistických myšlenek vycházející z velké části ze separatistického hnutí, ale o přesvědčení, že kněží neplní své povinnosti, protože bezvýhradně nepodporují puritánský republikanismus.“⁹⁸ V případě Irska došlo k extrémním zmatkům a nejasnostem v ideologických pozicích proklamovaných radikálními nacionalisty a směsice různých ideologických myšlenek po mnoho let společně pokračovala v myslích republikánů.⁹⁹

---

⁹³ Lyons, Francis S. L.: *Culture and anarchy...*, str. 151.

⁹⁴ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, str. 59.

⁹⁵ Probert, Belinda: *Beyond Orange and Green: The Political Economy of the Northern Ireland Crisis*, Academy Press 1978, str. 41.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 45.

⁹⁸ Garvin, Tom: *Nationalist Revolutionaries...*, str. 127-28.

⁹⁹ Tamtéž, str. 124.

Morální puritánství republikánů může být viděno jako světský odraz silně autoritativního a puritánského učení církve. Bývalý člen vlády Kevin Boland¹⁰⁰ se v roce 1982 vyjádřil k veřejné morálce takto: „Od samého počátku bylo vyhlášeno, a to prostřednictvím nepsaného pravidla, že každá odchylka od vysokého standardu osobní integrity by měla za následek vyloučení ze strany [...] přijímaný princip působí jako že ‚soukromý život dané osoby je její věc‘. Zní to dost pozoruhodně, dokud nenásleduje podrobné zkoumání, které je přijímáno irskou veřejností [...] Jde o princip, který není vhodný pro každého, kdo si zvolí veřejný život. Princip je nebezpečný z hlediska veřejné mravnosti a řádného průběhu státních záležitostí.“¹⁰¹ Rovnostářský aspekt republikánské ideologie se někdy pokládal za důkaz společensky radikální nebo dokonce revoluční. Časem měl být zrazený poté, co se *Fianna Fáil* rozšiřovala získáním moci. Při bližším zkoumání je zřejmé, že toto rovnostářství mělo také jistá omezení.¹⁰²

2.4 Sociální problémy

Dunphy uvádí, že pod útokem byl pojem aristokracie, nikoliv existence sociálně-ekonomické nerovnosti. Anglo-irská vládnoucí vrstva, spolu s farmáři (*ranchers*), kteří se lišili dědičností, krví a tituly, by měli vytvořit cestu pro ty, kteří se propracovali až na vrchol. Tvrdá práce, trpělivost, meritokracie - to byly základní stavební kameny republikánského rovnostářství. Ti, kteří se propracovali k úspěchu, neměli být měšťáci (*bourgeois*) ale vlastenci, kteří přínosem svého bohatství přinesli čest národu. Takoví jedinci mohli být popisováni, jako přiměřeně bohatí díky svému vlastnímu podnikání a průmyslu a prostřednictvím vládní politiky. Andrews tvrdil: „Byla zde tři slova, která byla v republikánských kruzích vždy prakticky tabu - rolník, buržoasie a intelektuál. V Irsku teoreticky nemáme rolníky. Žádný republikán by nepřiznal, že je buržoazní. Intelektuál je zvláště hanlivý termín, protože to ukazuje faleš a domýšlivost.“¹⁰³

Dále Andrews poskytuje klíč k pochopení étosu republikánského hnutí. Republikáni, podle něj, „byli rovnostářští v tom, že přijímali tvrzení, že všichni lidé jsou stvořeni jako sobě rovni. To znamená, že Jack je stejně dobrý jako jeho pán, ale také to znamená, že pán je stejně

---

¹⁰⁰ Kevin Boland (15. října 1917 – 23. září 2001) byl poprvé zvolen do poslanecké sněmovny v roce 1957 za stranu *Fianna Fáil*. Během své politické kariéry postupně zastával různé ministerské posty.

¹⁰¹ Boland, Kevin: *Rise and Decline of Fianna Fáil*, Dublin, 1982, str. 92-93.

¹⁰² Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 46.

¹⁰³ Andrews, C. S.: *Man of No Property...*, str. 34.

dobrý jako Jack. V přirozenosti věci jsou bohatí a mocní muži, kteří jsou podle všech měřítek dobří lidé. Takže si nezaslouží být v chudobě.“¹⁰⁴

Byl to velmi konzervativní pohled, který odráží akceptování společenské nerovnosti a zásadní závazek k soukromému vlastnictví, které bylo napadeno pouze nepatrnou menšinou republikánů, kteří se pak rychle dostali na pokraj společnosti. Takové rovnostářství, jaké existovalo v rámci republikánského hnutí, bylo zřejmě nevzrušeným sociálním konzervatismem.

Navzdory těmto důkazům, obraz strany *Sinn Féin* a její nástupce strana *Fianna Fáil*, jako revoluční síly v prvních dnech „zůstává jedním z irských politických folklórních mýtů.“¹⁰⁵ Jedním z nejsilnějších pojmů udržujících tento mýtus byli „muži bez majetku“ (*the men of no property*). Tato fráze pochází od Wolfa Tona, duchovního otce irských republikánů.¹⁰⁶ Ve 20. letech 20. století se stala součástí ideologie měšťanů. „Muži bez majetku“ byli ve skutečnosti „muži s malým majetkem“, kteří toužili po větším množství, větším domácím trhu pro své podíly nebo v případě nemajetných dělníků či profesionálů nižší střední vrstvy chtěli mít možnost stát se nakonec zemědělci nebo sklízet výhody sociálního pokroku, o kterém si mysleli, že by jim ho mohl nabídnout nový nezávislý stát. Andrews vzpomínal: „Byli jsme děti bezvýznamných lidí - mužů bez majetku, o kterých Wolf Tone mluvil - kteří neměli větší ambice než číst členům své rodiny, aby z nich byli vzdělaní a slušní lidé. McCarthy, Dermont a já jsme vystudovali obchodnictví, McHenry strojírenství. S výjimkou McCarthyho, který se stal účetním, [...] jsme všichni vstoupili do veřejné služby.“¹⁰⁷

Přestože byl Andrews zdrženlivý k sociálním ambicím své generace republikánů, je zřejmé, že je citoval. Ale sotva tím představoval průřez nejchudšími vrstvami společnosti. Mezi „muži bez majetku“ nebyli nezaměstnaní nebo dělníci. Věta dosvědčuje lichotivé sebehodnocení nižší střední vrstvy. Poté, co republikáni odmítli Smlouvu a bojovali v občanské válce, i přes schválení Smlouvy parlamentem a většinou Irů, republikáni začali sledovat ty, kteří byli proti nim. Tato identifikace pravdy, republiky a nakonec irského národa samotného s republikánským hnutím umožňovala pronásledování a společenskou izolaci, kterou republikáni snášeli během občanské války.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 98.

¹⁰⁵ O'Connell, Daniel: *Class, Nation and State: The Real Fianna Fáil Story, 1927-1952*, Dublin 1982, str. 23.

¹⁰⁶ Srv. Morgan, A. and Purdie, B. (eds.): *Ireland: Divided Nation, Divided Class*, London 1980; Elliott, Marianne: *Wolfe Tone: Prophet of Irish Independence*, London 1989.

¹⁰⁷ Andrews, C. S.: *Man of No Property...*, str. 28.

¹⁰⁸ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 48.

Vzhledem k politické situaci v polovině 20. let bylo zřejmé, že země potřebovala alternativu. Problém byl, najít takovou, která by zajistila vedení procesu politické i ekonomické rekonstrukce. Alternativa byla čerpána z řad chudých venkovanů, zejména kvůli vlně emigrace. Tito lidé měli tendence podporovat republikány během občanské války. Chudoba, nezaměstnanost a emigrace byly nejhorší v řadách republikánských aktivistů, kteří v každém případě byli předmětem diskriminace v honbě za každou práci, která byla k dispozici. Tíživá situace vesničanů během vlády *Cumann na nGaedheal* odrážela špatné ekonomické zkušenosti velké části nižších sociálních vrstev.¹⁰⁹

Práce, kterou vláda podporovala, byla na silnicích a odvodňovacích systémech. Vedla k demobilizaci vojáků Svobodného státu a k podpoře vlády.¹¹⁰ Nově vytvořenou policii tvořili výhradně muži, u kterých byla pečlivě prověřována jejich loajalita ke Smlouvě.¹¹¹ Kromě toho se hospodářský život republikánů dále zhoršoval jejich pronásledováním. Zahořklost z občanské války se rozplývala pomalu a nově vytvořené síly státu se příliš horlivě zapojovaly do zbytečných výlevů „republikánské štvance“ (*republican-baiting*). Tato situace oslabila význam teroristických činů IRA, které pokračovaly až do konce 20. let.¹¹²

Republikáni měli dobrý důvod k reorganizaci v opozici vůči režimu Svobodného státu, ale účinnost námitek, které nabízela rekonstruovaná *Sinn Féin*, byla výrazně snížena dvěma faktory: stranickým zanedbáváním sociální a hospodářské politiky a její politikou neuznávající instituce státu.

V létě 1923 byl předseda *Sinn Féin* Éamon de Valera zatčen, zatímco oslovoval volební shromáždění ve městě Ennis, a následně strávil rok ve vězení. To byl důvod, proč se během tohoto období čím dál tím více nekompromisním republikánům, jako například Mary MacSwineyové,¹¹³ dařilo přesvědčit stranu *Sinn Féin* o neuznání instituce státu a zdržet se jednání v parlamentu ohledně podstatných otázek. Tvrdí se, že de Valera neúčast považoval za taktickou věc a po propuštění z vězení měl začít politický boj.¹¹⁴ Je také bezpochybné, že de Valera sám zprostředkoval mezi různými frakcemi *Sinn Féin* podporu mýtu o „stávající republice.“ Účinkem tohoto mýtu bylo, že *Sinn Féin* byla nucena se stát stranou, protože se stále odtrhávala od hlavního proudu politického života. Poražení republikáni

---

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 63.

¹¹⁰ Andrews, C. S.: *Man of No Property...*, str. 14.

¹¹¹ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, str. 66.

¹¹² Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 63.

¹¹³ Mary MacSwineyová (27. března 1872 - 8. března 1942) byla irskou političkou a pedagožkou. V roce 1927 se stala "de facto" vůdkyní *Sinn Féin*, když de Valera odstoupil z předsednictví strany.

¹¹⁴ Dwyer, T. Ryle: *Éamon de Valera*, Dublin 1980, str. 73-74.

neměli ani možnost zvrátit rychle zavedenou vládní činnost nového státu. Toto zjištění je evidentní ve vyznění *Sinn Féin* po celé období 1923-26.¹¹⁵

2.5 Rozkol *Sinn Féin* a vznik *Fianna Fáil*

Těmto výrookům dominovala dvě témata: Zoufalé odmítání existence státních institucí, které byly kritizovány uvnitř *Sinn Féin*, a frustrace z neúspěchu osob, které opravdu stály za republikou. Při setkání v Cavan 25. ledna 1925 v doplňujících volbách de Valera podle *Irish Times* prohlásil, že „ústava Svobodného státu byla předmětem Anglie. On sám nikdy nebyl ochoten podrobit se Anglii. Chtěli snad anglického krále za svého? Pokud ne, neměli by hlasovat pro člověka, který mu složil přísahu věrnosti. Bez ohledu na to, co psali v novinách, by žádný slušný republikán nikdy nevstoupil do současného *Dáilu*. Žádný muž, který stál za samostatností státu, nebo který měl nějaký smysl pro osobní či národní sebeúctu, by nikdy nepřísahal cizímu králi.“¹¹⁶

Přibližně o týden později se Seán Lemass¹¹⁷ v severním Dublinu vyjádřil v podobném duchu: „Irsku dnes vládne britská posádka, která je řízena zednářskou lóží. Mluví skrze parlament Svobodného státu a hraje celou dobu s anglickými kartami. Má-li tento národ dostat šanci žít, musíme vymést Svobodný stát a vše, co představuje mimo existenci [...] Částečná nezávislost nám dala chudobu, nezaměstnanost a daňové potíže. Svobodný stát nemůže být svobodný, když existuje půl tuctu lidí, kteří hlásají republikánské krédo.“¹¹⁸

Když lidé nereagovali s předpokládaným zápallem, zklamání u mas a hněv předcházely sebekritice. De Valera před hroby dobrovolníků IRA v Tipperary napomínal národ: „Nedávno byla lidem dána příležitost deklarovat svou vůli. Neměli prohlásit, jak víme, že je to jejich vůle [...] Irové, kteří vědí, co většina lidí chce - tuto zemi svobodnou a nezávislou - by měli jít k volbám a registrovat své hlasy takovým způsobem, aby bylo rozhodnuto, že se jedná o hlasy pro Svobodný stát. Nevím, co to je. Tuším, že je to výsledek učení, které jste poslouchali poslední tři roky [...] při pohledu na malé postavy mužů, tu není možnost, osvobodit národ. Je na lidech, aby napravili to, co před lety provedli, a co zřejmě stále ještě provádí.“¹¹⁹

---

¹¹⁵ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 64.

¹¹⁶ *Irish Times*, 26. ledna 1925, in: Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*

¹¹⁷ Seán Francis Lemass (15. 7. 1899 - 11. 5. 1971) byl zakládajícím členem *Fianna Fáil* v roce 1926, a během své politické kariéry sloužil jako ministr průmyslu a obchodu, ministr pro zásobování a vicepremiér a nakonec i premiér vlády *Fianna Fáil*.

¹¹⁸ *Irish Times*, 2. února 1925.

¹¹⁹ Tamtéž, 18. března 1925.

O takové frustrované řeči by se dalo říci, že je plná povýšenosti a ochranářství. Ale zajímavostí v této souvislosti je zřejmá frustrace, která v Irsku začala převažovat. Na rozdíl od počátečního návalu nadšení, *Sinn Féin* od roku 1924 přešla do stavu trvalého poklesu. Rychle se zhoršující finanční situace šla ruku v ruce s odlivem členů¹²⁰ a s velmi neuspokojivým výsledkem voleb. Od počátečních úspěchů následovaly porážky v březnu 1925 a katastrofální výkon v prvních volbách místních samospráv v červnu 1925, kdy navzdory skutečnosti, že *Cumann na nGaedheal* nebyla na volební kandidátce, *Sinn Féin* získala v průzkumu pouhých 11 %.¹²¹

Nesmyslnost parlamentního abstentionismu¹²² a neuznání státu bylo doprovázeno nedostatkem hospodářské a sociální politiky. Ekonomický program *Sinn Féin* byl souborem vágních zobecnění, který dal dohromady hlavní myšlenku staré Griffithovy politiky vyplývající z Demokratického programu prvního Dáilu.¹²³ Zatímco zněl radikálně, postrádal podstatu. Stále beznadějní lidé, jejichž hlasy republikáni potřebovali k přežití jako politickou sílu, požadovali něco konkrétnějšího než jen rétoriku. De Valera, vyzván na volební schůzi v lednu 1925, k promluvě o hospodářské politice *Sinn Féin* uvedl, že „odpověď na tuto otázku nemůže být poskytnuta v jeho slovech, ale ve slovech zastupitelského shromáždění, Národního parlamentu, a v Demokratickém programu přijatém dne 1. května 1919 [...] nejen že proklamují jejich politickou nezávislost, ale i jejich ekonomickou nezávislost, aby mohli být jejich lidé šťastní a prosperující. Sevření anglickou ekonomikou je nebezpečnější než její politické sevření země. Měli nádhernou zemi, bohatou na přírodní zdroje, a pokud by tam byl určitý posun a určitý pokus ze strany vnitrostátních orgánů pro využití těchto zdrojů v národní prospěch, mohli by se stát jedním z nejsoběstačnějších národů světa.“¹²⁴

Mnozí z de Valerových posluchačů odešli jen s malou představou o tom, co *Sinn Féin* politicky dokázala. Republikánský pokus obvinít z neduhů celé země Anglii neměl všelidovou podporu (a to navzdory velmi ohlašovanému nacionalistickému zkrslení v irském veřejném mínění) právě proto, že nedokázal nabídnout politickou alternativu *Cumann na nGaedheal*.

---

¹²⁰ Počet registrovaných větví klesl z 1025 z června 1924 na něco málo přes polovinu v červenci 1925.

¹²¹ Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party...*, str. 41-42.

¹²² Abstentionismus je politická strategie, kdy strana odmítá přijmout jakýkoliv mandát nebo se jinak účastnit v parlamentu. Od volebního bojkotu se liší tím, že abstentionismus je ve volebním programu.

¹²³ *Demokratický program* bylo prohlášení o hospodářských a sociálních zásadách přijatých první Dáil na svém prvním zasedání dne 21. ledna 1919. Hlavním cílem programu bylo obhajovat určité hodnoty socialismu.

¹²⁴ *Irish Times*, 5. ledna 1925.

Vědomí, že to byla pravda, bylo jedním z hlavních faktorů zahájení aktivity *Fianna Fáil*. Od samého počátku se *Fianna Fáil* snažila jistým způsobem přizpůsobit některým požadavkům všech vrstev, z kterých republikáni čerpali podporu, a také požadavkům dělníků. V základním ohledu byla *Fianna Fáil* znamením rozchodu se *Sinn Féinskou* tradicí, jakou bylo stranické opuštění zdržení se hlasování v parlamentu a vstup strany na parlamentní scénu.¹²⁵

De Valera a *Sinn Féin* šli do voleb v roce 1925 s o něco větší hořkostí než po ustanovení Smlouvy. Jejich ekonomický program prakticky neexistoval a čerpali z programu prvního Dáilu z roku 1919. Výsledkem bylo odmítnutí ze strany oprávněných voličů, kteří požadovali víc než jen řečnění. Výsledkem byl také výrazný příspěvek k procesu přehodnocování v republikánském hnutí.

V květnu 1925 Stálý výbor (*Standing Committee*) *Sinn Féin* tajně přijal usnesení, že „prezident“¹²⁶ může po nástupu do své funkce rozhodnout otázku vstupu republikánů do parlamentu Svobodného státu, v jejich prospěch tím, že by byla přísaha odstraněna.“¹²⁷ V tisku začaly spekulace, že hnutí bylo na pokraji opuštění abstentionismu. V červenci začala IRA, rozčarována z volebních neúspěchů *Sinn Féin*, směřovat k separaci vojenského a politického křídla republikánského hnutí - což byl proces, který byl formálně dokončen na kongresu armády IRA hlasováním v listopadu téhož roku. Kontrola armády byla svěřena Armádní Radě, místo republikánské „vláde“. Náčelník generálního štábu IRA, Frank Aiken, de Valerův blízký stoupenec, se začal distancovat od svých kolegů, kteří se od politiky úplně odklonili.

Sinn Féin se začala viditelně rozpadat. Svým příznivcům, natož zemi ve svobodě, nemohla nabídnout důvěryhodnou alternativu vládní politiky *Cumann na nGaedheal*. Revizionistická kritika byla nyní slyšena v rámci dvou hlavních překážek pro vybudování alternativní politické hegemonie ke *Cumann na nGaedheal*, která se sám potácel na vratkých základech. Jednalo se o beznadějnou politiku odmítnutí uznání státu a scelení hospodářských a sociálních požadavků různých společenských vrstev a sociálních skupin do soudržné politické strategie.

Sinn Féin v roce 1925 slíbila, že republikáni budou tak mocní a tak efektivní administrátoři jako některé obchodní skupiny. Takový postoj odráží mnoho z ideologie

---

¹²⁵ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 66-67.

¹²⁶ Ústava z roku 1922 používala pro premiéra označení prezident. V ústavě z roku 1937 už je označení prezident použito pro hlavu státu a předseda vlády je označován jako *Prime Minister*.

¹²⁷ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 67.

maloměšťanů. Vzhledem k jejich důrazu na tvrdou práci a efektivitu spolu se zájmem o zachování zdanění na minimu by se dalo očekávat, že osloví maloměstské skupiny, přestože se rozcházeli v konkrétním programu.¹²⁸ Problémem však bylo řídit dostatečné požadavky bezzemků a dělníků, stejně jako přesněji formulovat ekonomické zájmy samotných městských obyvatel tak, aby přitahovaly mnoho potenciálních příznivců, kteří dříve hlasovali pro vládu a její spojence, nebo se v mnoha případech prostě zdrželi hlasování.¹²⁹

Ve stranické publikaci *Sinn Féin* bylo psáno: „Země je hladová po konstrukčním programu. Lidé jsou nemocní z frází, jako je ekonomický program *Sinn Féin*. Chtějí skutečné, živé plnokrevné konstruktivní politiky s fakty a čísly, na kterých vláda republiky bude stát, až se ujme funkce.“¹³⁰

Nikdo si zřejmě neuvědomoval nezbytné předpoklady pro dosažení politické nadvlády lépe než Seán Lemass, který se stal klíčovou postavou jak v zastoupení politiky *Fianna Fáil*, tak ohledně měšťanů. V sérii velmi kritických článků v republikánských novinách *An Phoblacht* psaných koncem roku 1925 a začátkem roku 1926, zdůrazňoval, že je třeba obnovit stranu zdola nahoru, v podstatě s novou politickou značkou - novou nejen pro *Sinn Féin*, ale také pro *Cumann na nGaedheal*. Idealistické naléhání na „existující republiku“ bylo řešeno takto: „Musíme se osvobodit od všech značek a cárů, zbytků světlejší minulosti, které nám nyní svazují zbraně a nedovolují nám svobodě jednat. Musíme zapomenout na všechny drobné domýšlivosti a vzorce, kterými jsme ověšeni [...] Existují někteří, kteří by nás postavili mimo diskuse o těžko pochopitelných bodech o ‚de jure‘ tomto a ‚de facto‘ tamtom, ale realita, kterou chceme, je v dálce - a nemůžeme se tam dostat, dokud se nepohneme.“¹³¹

Lemass si uvědomil, že bylo třeba bezprostředních cílů schopných realizace v přiměřené lhůtě. Jeho poselství k republikánským věřícím bylo jasné: „Musíme je [Iry] naučit, že národní nezávislost znamená skutečné konkrétní výhody pro obyčejné lidi a ne pouze ráj idealistů, a budou s námi [Irově].“¹³² Již v únoru 1925 Lemass, který nutil své váhavější revizionistické kolegy, aby přijali více zřetelnou a radikální sociální a hospodářskou politiku, použil svou pozici klíčového člena stranického ekonomického podvýboru a navrhl cirkulační ekonomický program podle australské Labouristické strany. Odstoupil

---

¹²⁸ O'Neill, Tom: *In Search of a Political Path: Irish Republicanism, 1922-1927*, in *Historical Studies*, vol 10, 1976.

¹²⁹ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, 1995, str. 67-68.

¹³⁰ Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party...*, str. 250.

¹³¹ *An Phoblacht*, 22. ledna 1926, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*.

¹³² Tamtéž, 5. února 1926.

z hospodářského podvýboru a zaměřil se na organizační práci. Tou upevňoval svůj vliv na budoucí směřování *Fianna Fáil*.¹³³

Program, který se objevil se zrodem *Fianna Fáil*, sliboval spásu měšťanstva a zároveň nabídl dostatečně konkrétní přínosy v získání podpory širokých venkovských vrstev a městské chudiny. To vysvětluje, proč si rychle získal takovou popularitu a to nejen u věřících Sinnféinistů, ale také u mnoha republikánů, kteří vypadli z aktivní politiky, rozčarování z důsledku občanské války, a proč „ideologicky čistí“ (v podstatě pravé křídlo sněmu *Sinn Féin*), zastoupeni takovými osobami jako Mary MacSwineyová, již nenabízeli žádnou skutečnou politiku žádné vrstvě nebo sociální skupině a byli během několika let téměř úplně opomíjeni.

Bezprostředním faktorem, který dal rozhodující impuls k procesu změn v *Sinn Féin*, byl předčasné únik informací ze závěrů Hraniční komise v listopadu 1925,¹³⁴ v kterou velmi doufali republikáni a příznivci Svobodného státu. Stejně tak doufali, že by komise doporučila přesun velké části Severního Irsku, kde byla převaha katolíků, ke Svobodnému státu a tím by byl oslaben severní stát. Teď bylo ale jasné, že Svobodný stát získal mnohem méně, než se očekávalo - malou část jižního Fermanaghu a jih Armaghu - a ztratil část Donegalu, kde byli ve většině protestanti, s čímž se nepočítalo. Neschopnost vlády, provádět podstatné změny v této dohodě - de Valera je označil za „potupné vyjednávače“ - ji vedla v zoufalství k návrhu, aby komise zprávu „spálila nebo pohřbila.“¹³⁵ Aktuální Hraniční dohoda podepsaná v prosinci 1925 zanechala hranice mezi severem a jihem beze změny.¹³⁶

Tato rána vládní prestiži a naději irských nacionalistů obecně způsobila vážné neshody ve vládních řadách, které však republikánské opozici nedokázaly pomoci ku prospěchu. „Cosgrave a jeho kolegové se mohli jen chvíli pokusit tvrdit, že Smlouva, které nepřikládali takový důraz, bude sloužit jako nástroj ke sjednocení Irsku.“¹³⁷ Na protest proti výsledku Hraniční komise se z *Cumann na nGaedheal* začali odtrhávat někteří poslanci (*TDs - Teachta Dála*)¹³⁸ a založili novou stranu *Clann Éireann*.¹³⁹

¹³³ Farrell, Brian: *Seán Lemass*, Dublin 1983, str. 12-13.

¹³⁴ Dne 7. listopadu 1925 anglický konzervativní noviny *Morning Post* publikovaly uniklé poznámky z jednání, včetně návrhu mapy, který naznačoval, že některé části východního Donegalu budou součástí Severního Irsku. To bylo v rozporu se zastřešujícím cílem Komise, která měla udělovat více nacionalistické části Severního Irsku do Svobodného státu, a profesor MacNeill odstoupil dne 20. listopadu. Přes rezignaci, pak hlasoval ve prospěch vyrovnání dne 10. prosince. Je pravděpodobné, že tisková únik způsobil, že hraniční jednání, bylo shrnuto v širší dohodě podepsané dne 3. prosince.

¹³⁵ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, str. 91.

¹³⁶ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 69-70.

¹³⁷ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, str. 91.

¹³⁸ Označení člen dolní komory irského parlamentu

Požadavek labouristů k zástupcům *Sinn Féin*, aby vstoupili do *Dáilu* za účelem změnění hraniční dohody se setkal se sympatiemi ze strany některých vůdců *Sinn Féin*, ale de Valera byl skálopevně přesvědčen, že organizace bojovala na základě neúčasti a vyžadovala by proto nový souhlas voličů, aby mohla svou politiku změnit. Nápad se vznikem nové strany se zřejmě uchýtil a de Valera cítil, že rozdělení už v roce 1925 by bylo v každém případě předčasné.

Formální rozdělení přišlo v březnu roku 1926, kdy Lemass zasílal dopisy de Valerově frakci s jeho přednostními jmény pro novou stranu nazvanou Republikánská strana. Na konferenci svolané, za účelem projednání de Valerova návrhu, zda by republikáni vstoupili do *Dáilu*, jakmile by byla odstraněna přísaha, byl návrh těsně zamítnut 223 : 218 hlasy. Další den de Valera odstoupil z funkce předsedy *Sinn Féin*. Dne 29. března podalo deset hlavních revizionistů demisi ze Stálého výboru *Sinn Féin*. O názvu nové republikánské organizace bylo rozhodnuto 2. dubna. De Valera, který byl přitahován mystickými slovy v gaelštině a politickou hodnotou jisté dvouznačnosti, trval na *Fianna Fáil the Republican Party*. Poté *An Phoblacht* 16. dubna oznámil vytvoření základů pro novou republikánskou stranu a vyzval všechny Sinnféinské větve a důstojníky, aby ji kontaktovali.¹⁴⁰

Není pochyb o tom, že zakladatelé *Fianna Fáil* s radostí opustili starou *Sinn Féin*. Už zjistili, že strana není schopna fungovat jako prostředek pro budování jejich politické nadvlády. Bowman poznamenal, že „starší politici *Fianna Fáil* byli rádi, že jsme opustili některé ze svých bývalých kolegů v zákopech. Viděli je jako blázny, kteří se rozhodli zůstat stranou od politické reality.“¹⁴¹ To potvrzuje i komentář jednoho z prvních organizátorů *Fianna Fáil*, Gerryho Bolanda,¹⁴² který po mnoha letech uvedl: „Mohli jsme vyhrát, ale to by nebylo výhodné. Chtěli jsme novou organizaci.“ Sám de Valera řekl, že „na tom, jestli jsme měli většinu nebo menšinu na velkém shromáždění (*Ard-Fheis*), mi záleželo jen velmi málo.“¹⁴³

Zajímavý pohled na možnou motivaci revizionistů v zahájení nové organizace je obsažen v dopise de Valery irsko-americkému republikánskému organizátorovi Joelu McGarritymu. De Valera napsal: „Je důležité, aby se Svobodný stát v příštích všeobecných

---

¹³⁹ Strana *Clann Éireann* (Strana lidu) byla založena dne 25. ledna 1926, jako důsledek rozkolu od vládnoucí *Cumann na nGaedheal*, na protest proti výsledku Hraniční komise, která trvale vymezila hranice mezi Svobodným státem a Severním Irskem. Zakladateli byli Pádraicu Ó Maille, William Magennis.

¹⁴⁰ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 70-71.

¹⁴¹ Fanning, Ronan: *Independent Ireland*, str. 96.

¹⁴² Gerald Boland (25. května 1885 - 5. ledna 1973) byl zakládajícím členem *Fianna Fáil*. V kabinetu zastával řadu pozic, především byl v zemi nejdéle sloužícím ministrem spravedlnosti.

¹⁴³ Bowman, John.: *De Valera and the Ulster Question*, Oxford, 1982, str. 95.

volbách otrásl v základech, protože pokud je mu dána příležitost, aby se dále upevnil jako instituce - pokud dnešní členové Svobodného státu jsou nahrazeni farmáři a dělníky a ostatními třídními zájmy, národní zájem jako celek bude zavlečen do střetů soupeřících ekonomických skupin. Zdá se být případné teď nebo nikdy - alespoň v naší době.“¹⁴⁴ Tento odpor vůči cizímu prostředí třídní politiky není pro malé výrobce, kteří se cítili zrazeni, nezastoupením svých zájmů a vytlačení z existence v nepřátelském klimatu 20. let, nebyl nijak neobvyklý. De Valera nebyl mluvčím konkrétní společenské vrstvy. Jeho slova lze číst jako autentický výraz zoufalého nutkání k přežití tohoto období, které pociťovali mnozí z jeho sociální skupiny. Pokud by nebyly uvedeny nové organizační výrazové prostředky, které by jim umožnily rozvíjet svou politickou převahu pod heslem národního zájmu, pak se strašidlo třídní politiky mezi silami zastoupenými zřejmě z rozpadajícího bloku *Cumann na nGaedheal* na jedné straně a organizované práce na straně druhé, mohlo stát realitou. Ve skutečnosti de Valera a jeho potenciální stoupenci neměli důvod k takovým obavám. Úspěch v politickém boji byl v demokratických podmínkách zaručen jen zřídka úzkým prosazováním hospodářských zájmů sociálních skupin, bez pochopení kulturní a ideologické reality a schopnosti dělat kompromisy nutné k získání podpory mimo řady bezprostřední sociální skupiny. Farmáři si to uvědomovali. Labouristické straně a levicovým republikánským skupinám se jen zřídka dařilo postavit se za čistě obrannou pozici společně.¹⁴⁵

Tvrdí se, že faktory, které vedly k založení *Fianna Fáil* byly ryze ústavní a takticky politické povahy. V sázce byla snaha o republiku proti pro-britské straně *Cumann na nGaedheal*. Tak to jistě vnímali ideologové *Fianna Fáil*. Mnoho badatelů trvá na tom, že „rozdíly byly velmi symbolické a ústavní [...] mezi snahou obou skupin o svobodné Irsko zde nejsou žádné základní rozdíly [...] národní a ústavní otázky vedly k rozlišení hlavních stran a národní stranická soutěž se z velké části točila kolem symbolických a nikoliv obsahových otázek.“¹⁴⁶

Kevin Boland napsal: „Skutečně rozhodujícím faktorem, který vedl k rozhodnutí o vzniku strany, byla ratifikace hraniční dohody původně zvolenou vládou na základě Smlouvy s nepřítelem udržet jeho nadvládu [...] Strana vycházela ze šoku z přijetí myšlenky rozdělení a odhodlání republikánů tak učinit.“¹⁴⁷

---

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 71-72.

¹⁴⁶ Carty, R. Kenneth: *Party and Parish Pump: Electoral Politics in Ireland*, Kerry 1983, str. 42.

¹⁴⁷ Boland, Kevin: *The Rise and Decline...*, str. 16-17.

Nicméně, katalyzátorem, který vedl ke vzniku *Fianna Fáil*, bylo hlavně naprosté selhání *Sinn Féin* v obraně životně důležitých ekonomických a sociálních zájmů těch skupin, ze kterých měla strana čerpat svou podporu. Neschopnost *Sinn Féin* prosazovat konkrétní politické alternativy a její nedostatek důvěryhodnosti kvůli neuznání státu rychle podkopávaly její volební vyhlídky. Politické vakuum, které existovalo od poloviny 20. let, mohla nová politická strana vyplnit. Toto vakuum odrazilo i neúspěch obou stran vlády Svobodného státu a labouristického vedení ve vypracování politické strategie schopně postavit dostatečně širokou alianci společenských sil. Základní rozdíl mezi *Fianna Fáil* a jejími soupeři byl opravdu v otázce politické strategie. Zakladatelé *Fianna Fáil*, oproti *Cumann na nGaedheal* či labouristům, pochopili velmi dobře, že je nutné aktivně budovat svou nadvládu poukázáním na stížnosti z různých sociálních vrstev a skupin. Pochopili význam konkrétních prostředků k získání podpory obyčejných lidí za jejich náklonost.

Fianna Fáil se pod svým vedením snažila sjednotit ty, jejichž naděje byly zmařeny opuštěním Griffithovy politiky stranou *Cumann na nGaedheal* a kteří viděli své děti nucené emigrovat. Ve jménu národních zájmů tak strana apelovala na všechny, kteří cítili, že politika Svobodného státu slouží jako „spížirna Anglie,“ která stát jen ignorovala.¹⁴⁸

---

¹⁴⁸ Dunphy, Richard: *The Making of Fianna Fáil...*, str. 73.

3. Období vlády Fianna Fáil

William T. Cosgrave, předseda Výkonné rady (*Executive Council*) Irského svobodného státu, na konci ledna 1932 rozpustil *Dáil Éireann*. Obecné volby byly stanoveny na 16. února. Cosgravova strana *Cumann na nGaedheal* si udržela moc od roku 1922, ale ekonomická situace nebyla příznivá a nadále se zhoršovala. Tato nejistota zvýšila šance hlavní opoziční strany *Fianna Fáil*, vedené Éamonem de Valerou. Tyto vyhlídky Cosgrava a britskou vládu zděsily. Král Jiří V.¹⁴⁹ byl podle vysokého komisaře v Londýně J. W. Dulantya v otázce nadcházejících voleb velmi pesimistický. Jeho obavy nezmírnila ani Cosgravova rada, aby britská vláda nepřijímala příliš agresivní postoj nebo metodu železné pěsti, protože takové opatření by podle něho mohlo zničit konstruktivní práci, kterou vykonala jeho vláda v uplynulých deseti letech. Obavy podpořil také dojem (nebo spíše omyl), že je de Valera nestálého charakteru. Ministrstvo kolonií uvažovalo o lékaři z Leopardstownovy nemocnice, který by měl lékařské zkušenosti nezbytné k projednání de Valerovo psychického stavu.¹⁵⁰ Tajemník ministerstva kolonií J. H. Thomas¹⁵¹ varoval vládu, že pokud by se de Valera náhodou doslal k moci, nastala by obtížná situace, v níž by neměly být podniknuty žádné kroky, které by panu de Valerovi umožnily říci, že byl donucen opustit britské impérium.¹⁵²

3.1 Nespokojenost s vládou a ústavou

Ve Svobodném státě byly obavy z ústavy. Přes de Valerovo veřejné vyhýbání se využití vojenské síly a jeho všeobjímající demokratické principy zde bylo rozšířené podezření, že má v úmyslu zřídit diktaturu. Navíc, bez ohledu na de Valerův demokratický závazek, bylo otázkou, zda může demokracie přežít vládní kabinet s tak pestrou minulostí. Spojení s extrémními republikány a IRA tvořilo jen těžko vyvratitelný dojem, že *Fianna Fáil* by byla mírnou ústavní stranou. Historik Ronan Fanning ale ukázal, že tyto obavy byly založeny na nepochopení de Valerova postoje k násilí jako prostředku k získání politických cílů. De Valera na slavnostním zahájení strany *Fianna Fáil* v květnu 1926 řekl: „Vím, že v historii se jen zřídka stávalo, že cizí tyrané ustoupili těm druhým. Já jsem věřil a stále

¹⁴⁹ Jiří V. vládl od 6. května 1910 do 20. ledna 1936.

¹⁵⁰ V britském tisku byl de Valera popisován jako blázen, snílek nebo vizionář.

¹⁵¹ James Henry Thomas (3. října 1874 - 21. ledna 1949) byl britský labourista, v letech 1924, 1931 a 1935-1936 byl Ministrem kolonií.

¹⁵² Mansergh, Nicholas: *The Unresolved Question: The Anglo Irish Settlement and its Undoing*, London 1991, str. 282.

věřím, že pokud bude národ i nadále držen v podřízenosti cizí mocnosti, všechny myšlenky na využití fyzické síly pro jeho osvobození budou vyloučeny, jako by se ve skutečnosti odevzdal tomu, být svázaným otrokem bez naděje na vykoupení [...] ale národ sám by měl být schopen nastavit si takové politické zřízení, které by eliminovalo příležitosti k občanskému konfliktu mezi jeho příslušníky. A toho nebude schopen žádný národ, který by třeba jen předstíral, že strpí diktování cizích podmínek omezujících jeho svobodu.“¹⁵³ Vnitřní logika jeho pozice požadovala, aby nejprve zbavil stát všech prvků, které považoval za odporně pravicově republikánské, což byl proces, který vyvrcholil přijetím ústavy roku 1937 a návratem přístavů v roce 1938.

Mezitím se v roce 1932 zdálo, že v sázce není nic menšího, než budoucnost Anglo-irské smlouvy z roku 1921. Tato Smlouva dala novému státu samosprávu dominia. Následná ústava, přijatá 6. prosince 1922 byla pro republikány předmětem sváru i po deseti letech její platnosti. Ústava z roku 1922 stanovila přísahu králi, určila soudní dvůr Tajné rady (*Privy Council*) jako poslední odvolací soud v případech Svobodného státu a jmenovala generálního guvernéra královým zástupcem, jemuž byla svěřena výkonná moc vlády ve Svobodném státě. Kromě toho článek 50, prohlašuje, že jakékoliv ustanovení ústavy by bylo absolutně neplatné a neúčinné, pokud by jakýmkoliv způsobem odporovalo Smlouvě.¹⁵⁴

Ponecháme-li stranou spor ohledně monarchistických symbolů,¹⁵⁵ nový stát byl pro praktické účely nezávislým demokratickým subjektem. Německý právní vědec a uznávaný odborník na ústavu Svobodného státu, Leo Kohn, nastínil autonomii následovně: „[...] úplná vnitřní samospráva, neomezená daňová autonomie, právo zachovat irskou policii a irskou armádu řízené pouze irským parlamentem. V oblasti vnějších vztahů se jednalo o ústupek od nového mezinárodního postavení britských dominií. Irský svobodný stát měl právo uzavřít dohody se zahraničními státy, byl osvobozen od závazků vyplývajících ze smluv, které nebyly výslovně schváleny irským parlamentem. Dále měl plnou pravomoc ve věci irské účasti v britských válkách a měl také členství ve Společnosti národů.“¹⁵⁶

Kohn také poukázal na to, že archaické symboly britské ústavy musely být zavedeny, ale jejich bezvýznamnost v Irsku se výrazně odrážela na každé stránce ústavy.¹⁵⁷ Například

---

¹⁵³ Fanning, Ronan: „*The Rule of Order: Éamon de Valera and the IRA 1923-1940*, in: O'Carroll, John P. and Murphy, John A. (eds): *De Valera and his Times*, Cork 1983, str. 161.

¹⁵⁴ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922, Article 50*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [7. 5. 2014].

¹⁵⁵ Pozice generálního guvernéra jako zástupce krále v Irsku a přísaha věrnosti králi.

¹⁵⁶ Kohn, Leo: *The Constitution of the Irish Free State*, London, 1932, str. 50.

¹⁵⁷ Tamtéž, str. 80.

generální guvernér, navzdory skutečné pravomoci podle článku 41¹⁵⁸ o právu dát nebo odepřít královský souhlas k zákonům nebo je zachovat s významem královského požehnání, uplatňoval tuto moc jen málo. Úřad byl nepříjemný spíše v teorii než v praxi. V praxi generální guvernér v Irsku nikdy nejednal jako nezávislý subjekt a podepsal všechny zákony, které mu byly předloženy, dokonce i zrušení přísahy králi. Navíc podle článku 51 výkonný orgán účinně neutralizoval důležitou výhradu, že tyto pravomoci měly být použity v souladu s právní praxí a ústava s nimi nakládala stejně, jako tomu bylo v Kanadě.¹⁵⁹ Kanadskou praxí generálního guvernéra bylo přijmout rady svých ministrů s královským souhlasem. Článek 2 opět uváděl „že všechny pravomoci vlády a všech zákonodárných, výkonných a soudních úřadů v Irsku, jsou odvozeny od irského lidu a totéž musí být vykonáváno v Irském svobodném státě prostřednictvím organizací zřízených Ústavou nebo jí podřízených.“¹⁶⁰ Toto tvrzení bylo v rozporu s existencí přísahy, která znamenala svěřit výkonný orgán králi, vytvořit pozici generálního guvernéra a mít právo odvolat se k Tajné radě. Význam článku 2 byl, že moc vycházející z lidu měla být vykonávána korunou.¹⁶¹

Bez ohledu na předchozí právní detaily Smlouvy z roku 1921 a následné ústavy z roku 1922 je de Valera a jeho následovníci nepovažovali za zúctování s Brity. Poté, co se odtrhl od strany *Sinn Féin* a o dva měsíce později založil stranu *Fianna Fáil*. Ta se stala členem *Dáilu* na druhý pokus v srpnu 1927. Vstup do parlamentu neznamenal souhlas, natož schválení Smlouvy. Dne 14. března 1929 de Valera prohlásil, že „právo vlády být považována za legitimní vládu v této zemi je mylné, že tato sněmovna je sama o sobě špatná.“¹⁶² Přesto přijal de facto postavení *Dáilu* jako jediného oprávněného shromáždění k udržení pořádku a později prohlásil, že každý, kdo pokračoval v organizaci, kterou on opustil, může tvrdit přesně stejnou spojitost, kterou tvrdil on až do roku 1925.¹⁶³

De Valerovo zásadním cílem zůstal nezávislý nový stát. Nicholas Mansergh uvedl: „Byl to symbol suverenity, který znamenal nejvíc. Z irského pohledu to bylo zásadní.“¹⁶⁴ Když De Valera vstoupil do *Dáilu*, zůstal přesvědčen, že Smlouva o vypořádání nemohla staletý konflikt ukončit. Přijetí ústavní politiky bylo změnou taktiky. Jeho dlouhodobými

¹⁵⁸ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922, Article 41*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [7. 5. 2014].

¹⁵⁹ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922, Article 51*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [7. 5. 2014].

¹⁶⁰ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922, Article 2*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [7. 5. 2014].

¹⁶¹ Tamtéž

¹⁶² Moynihan, Maurice: *Speeches and Statements by Éamon de Valera*, Dublin 1980, str. 162.

¹⁶³ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Dublin 2007, str. 40.

¹⁶⁴ Mansergh, Nicolas: *The Commonwealth Experience*, London 1969, str. 203.

politickými cíli bylo zničení Smluvního vyrovnání a přepsání ústavu Svobodného státu. Přesně to de Valera se svou stranou propagoval ve volbách roku 1932.

De Valerovo vítězství v těchto volbách mělo téměř nevyhnutelný dopad na anglo-irské vztahy. Cosgravova vláda vytrvale a úspěšně pokračovala ústavní cestou k větší nezávislosti v rámci impéria. Irský svobodný stát šel dál za zlepšením nezávislosti dominia na imperiální konferenci v letech 1926-29. To vedlo roku 1931 k Westminsterkému statutu (*Statute of Westminster*), který přičl dominiím ústavní legislativní nezávislost.¹⁶⁵ V roce 1923 vstoupil Svobodný stát do Commonwealthu jako plně nezávislý stát. V roce 1924, za silných britských protestů, byla Anglo-irská dohoda z roku 1921 registrována u Smluvního registračního úřadu Společenství Národů. David Harkness popsal vládní politiku Cosgrava následujícími slovy: „Jejich cílem byla plná a neomezená suverenita. Jejich metoda se stala klidnou proměnou britského impéria, aby definice stavu dominií mohla být synonymem pro co největší svobodu.“¹⁶⁶ Tento politický kurz *Cumann na nGaedheal* vedl k názoru, že strana byla jen o něco méně nekompromisní než republikánská *Fianna Fáil*.¹⁶⁷

Přes Cosgravovy vládní úspěchy, zůstalo pro de Valera nepopiratelným faktem, že samostatný stát byl stále jeho cílem. Ale pokroky v rámci Commonwealthu zapůsobily i na de Valera. „Byly tam uskutečněny pokroky, kterým jsem nevěřil, že by se mohly v té době stát.“¹⁶⁸ V mezidobí byl proto připraven pracovat v rámci dominia, aby jej využil jako odrazový můstek k postupné nezávislosti.¹⁶⁹ Externí sdružení (*External association*) - moderní ústavní konceptualizace, která mohla usnadnit existenci suverénní republiky dobrovolně se sdružující s britskou vládou – se stalo de Valerovo konečným cílem.¹⁷⁰ Britské zamítnutí takového vzorce vedlo až k vypořádání v roce 1921 a ještě v roce 1932 se návrh stále neslučoval se statutem dominia.¹⁷¹

Ve volebním prohlášení z 9. února 1932 ale dala *Fianna Fáil* jasně najevo své úmysly pokračovat postupně a v souladu s ústavou ke svému cíli. Zrušení přísahy věrnosti byl jediný konkrétní návrh na změnu ústavy a de Valera se zavázal, že „nepřekročí mandát bez podpory

---

¹⁶⁵ Na základě Westminsterkého statutu, který byl přijat 11. 12. 1931, byla uzákoněna legislativní rovnost samosprávných dominií Britské říše se Spojeným královstvím.

¹⁶⁶ Harkness, David: *The Restless Dominion: The Irish Free State and the British Commonwealth of Nations, (1921-1931)*, New York 1970, str. 13.

¹⁶⁷ Sexton, Brendan: *Ireland and the Crown, 1922-1936: The Governor-Generalship of The Irish Free State*, Dublin 1989, str. 174.

¹⁶⁸ Ward, Alan J.: *The Irish Constitutional Tradition: Responsible Government and Modern Ireland, 1782-1992*, Dublin 1994, str. 225.

¹⁶⁹ Mansergh, Nicolas: *The Commonwealth Experience*, London 1969, str. 289.

¹⁷⁰ Externí sdružení znamená, že by Irsko bylo spojeno se státy Commonwealthu - ale nebylo by jeho členem - pro určité účely a pro tyto účely by Irsko uznalo Jeho britské veličenstva jako hlavu sdružení.

¹⁷¹ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 41.

obyvatel.“¹⁷² Manifest sliboval „odstranit článek ústavy, který dává k podpisu přísahu věrnosti povinnou pro členy vstupující do Dáilu.“¹⁷³ Nebyla tam žádná zmínka o republice. Místo toho *Fianna Fáil* usilovala o to, „aby si britští státníci uvědomili, že zájmy Británie, stejně jako zájmy Irska jsou nejlépe zajištěny vzájemným pochopením a řešením, které umožní lidem ze dvou ostrovů žít bok po boku jako samostatní sousedé, je že každý respektuje práva druhého a volně spolupracují ve věcech společného zájmu.“¹⁷⁴

Manifest *Fianna Fáil* se také zavázala, že budou-li zvoleni, zachovají pozemkové renty ve státní pokladně.¹⁷⁵ Voliči byli ujištěni, že vláda nebude používat svou většinu k pomstě vůči jakýmkoliv menšinám, ale bude vládnout spravedlivě v zájmu všech částí společnosti. Na vládní příkaz budou všichni občané před zákonem považováni za sobě rovné a každý bude mít právo na ochranu své osoby a svého majetku všemi prostředky. Normálně by takové sliby nebyly nutné. Obavy ale byly veliké a bylo třeba je zmírnit. V hospodářské oblasti se strana zavázala k soběstačnosti Irska, decentralizaci vlády a ruralizaci průmyslu.

Předvolební kampaň byla krátká a Cosgrave i de Valera se zapojili do jejího dění po celé zemi. Vládní strana čerpala ze svých činů. Z politického pohledu poukázala na Westminsterský statut jako ospravedlnění své zahraniční politiky. Je důkazem postavení Svobodného státu ve Společnosti Národů, že Irsko přijalo své právoplatné místo mezi národy. Z hospodářského hlediska vláda prohlašovala, že „svojí politikou vědeckých tarifů zlepšuje zemědělskou produkci, konzervativní financování a dokončila nákup pozemků. Dále prý dala hospodářskému životu země zdravý základ.“¹⁷⁶ Hlavními pilíři v jejich volebním programu byly zákon a pořádek. V říjnu 1931 *Cumann na nGaedheal* uzákonila ústavní zákon (návrh č. 17), který vložil do ústavy nový článek 2A,¹⁷⁷ obsahující závažné ustanovení pro kontrolu násilí v zemi. De Valera toto opatření považoval za nevhodné, protože podle něj ignorovalo základní příčinu potíží. Za správné řešení považoval ukončení těchto organizací.

---

¹⁷² Viz. Moynihan, Maurice: *Speeches and Statements*, str. 188-91.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Jednalo se o odmítání Irů platit Británii tzv. „pozemkové renty“ odvozené z finančních úvěrů poskytnutých Brity irským farmářům, aby si mohli koupit pozemky podle Irských pozemkových zákonů z předchozího století. Pozemkové renty byly součástí Smlouvy. Roku 1925 byla částka stanovena na 250 000 liber ročně.

¹⁷⁶ *Round Table*, červen 1932, str. 496, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*.

¹⁷⁷ Zákon zavedl vojenský tribunál, který se měl vypořádat s politickými zločiny a trestem smrti. Zákon opravňoval vládu zakázat družení a umožnil policii rozsáhlé pravomoci při zatýkání. Návrh postavil mimo zákon tucet společenských sdružení včetně IRA a Saor Éire (levicová organizace založená roku 1931 komunisty).

Řekl, že se takovým organizacím žádný zákon na světě nemůže ubránit, pokud nebude odstraněna příčina jejich vzniku.¹⁷⁸

Na pozadí zvýšené nezaměstnanosti, vysokých daní, emigraci a rozpočtových propadů, se vládě stejně nepodařilo předchozími tvrzeními voliče povzbudit. Vláda byla nucena v listopadu 1931 zavést nepopulární doplňkový rozpočet, který současně zvýšil daně z příjmu a snížil platy učitelů a strážníků. Součástí volební strategie byly i plakáty k negativní kampani vůči de Valerově oddanosti demokracii. Jeden takový plakát s názvem „Hlas jeho pána“ představoval de Valeru krácejícího před ozbrojeným mužem držícím pistoli za jeho zády.¹⁷⁹ Přesto i časopis *Round Table* musel připustit, že vláda byla nepopulární. Obviňoval ji, že je „slabým vedením společnosti, které je vždy připraveno odsoudit jakékoliv razantní opatření, jako například zřízení vojenského soudu.“¹⁸⁰ Článek dále pokračuje: „Je sice pravda, že každá nová vláda, pokud má přežít, by měla přijmout podobné metody, ale je to jednoduchá pravda, kterou se průměrný irský volič musí naučit. Pro změnu vlády to je opravdu jeden z nejsilnějších argumentů. Musí být opravdu silnou a kompetentní alternativou dostupné vlády.“¹⁸¹

Oproti tomu byl hospodářský program *Fianna Fáil* lákavý. Stejně jako se strana zavázala obnovit vojenské důchody, slíbila i vytvořit téměř 85 000 nových pracovních míst ve výrobním sektoru, čímž měla být současně snížena emigrace. Program zaručoval i různé sociální reformy včetně udržení hranice nezaměstnanosti pod 80 000 obyvatel, výstavby 40 000 domů, programu důchodového zabezpečení pro vdovy a sirotky, reorganizace v odvětví dopravy a opatření proti podvodům v oboru mlynářství.¹⁸² Program *Cumann na nGaedheal* naproti tomu „věnoval jen jeden zdráhavý odstavec ze čtrnácti sociální a hospodářské politice.“¹⁸³

3.2. Počátky de Valerovy vlády

Volební výsledky byly očekávané. S rekordní účastí 75 % získala *Fianna Fáil* 72 míst v parlamentu, což představuje nárůst o 15 členů a zvýšila svůj podíl na hlasování z 35,2 % na 45,5 %. *Cumann na nGaedheal* ztratila 5 míst z 62 a tím její hlasovací podíl klesl z téměř 39 % na 35,3 %. Zastoupení Labouristické strany se snížilo téměř na polovinu - z 13

¹⁷⁸ Moynihan, Maurice: *Speeches and Statements*, str. 186-7.

¹⁷⁹ Viz. Příloha 1.

¹⁸⁰ *Round Table*, březen 1932, str. 369-70.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Keogh, Dermot: *Twentieth-Century Ireland, National and State*, Dublin 1994, str. 38, 68.

¹⁸³ Lee, John Joseph.: *Ireland 1912-1985: Politics and Society*, Cambridge, 1990, str. 169.

na 7 křesel. De Valerovi chybělo 5 míst k celkové většině. Sestavil ale vládu s podporou labouristů a 9. března 1932 byl svolán sedmý *Dáil*. Zatímco všechny formality byly splněny, při příchodu poslanců z *Fianna Fáil* byla atmosféra plná napětí. V periodiku *The Irish Press*, které patřilo de Valerově straně, se totiž objevily zvěsti o převratu ze strany odstupující vlády.¹⁸⁴ Frank Aiken proto vydal novým ministrům revolvery. Zvěsti se ukázaly jako neopodstatněné a *Dáil* si zvolil nového předsedu představenstva (*Ceann Comhairle*), Franka Fahyho,¹⁸⁵ zástupce *Fianna Fáil* v Galway. De Valera byl zvolen předsedou Výkonné rady většinou 13 hlasů. Stal se také ministrem vnějších záležitostí. Po získání formálního schválení od generálního guvernéra oznámil jména členů nové Výkonné rady. Séan T. O'Kelly byl jmenován ministrem samosprávy úřadů a veřejného zdravotnictví a také viceprezidentem Výkonné rady. Frank Aiken, bývalý náčelník štábu IRA, se stal ministrem obrany. Jednalo se o chytrý tah navržený tak, aby otestoval loajalitu armády k novému režimu a zároveň měl díky své minulosti v IRA přilákat skalní republikány. Séanu MacEnteemu bylo přiděleno ministerstvo financí a Séan Lemass se stal ministrem průmyslu a obchodu. Paddy Ruttledge byl ministrem půdy a rybolovu. Thomas Derring měl na starosti ministerstvo školství a Dr. James Rayn zemědělství. Všichni s výjimkou ministra spravedlnosti Jamese Georgehegana, byli zákládajícími členy strany. Georgehegana byl stoupenec *Cumann na nGaedheal* a byl jmenován do této citlivé funkce právě proto, že byl bezúhonný ve sporech z předchozí dekády.¹⁸⁶ Nová vláda se skládala z převážně mladé generace politiků, stejně jako Cosgravova vláda, ale také představovala spojení radikálních a konzervativních prvků uvnitř *Fianna Fáil*.¹⁸⁷

De Valera oslavil volební vítězství v rozhlasovém vysílání pro „přátele Irska“ v Americe. Vysvětlil, že odstranění nenáviděné přísahy by umožnilo všem vrstvám obyvatel, aby poslaly své zástupce do shromáždění lidu bez výčitek svědomí. Není divu, že de Valerův nástup k moci vzbudil v Británii obavy. J. J. Horgan¹⁸⁸ se domníval, že „uvažování pana de Valery se z praktických hledisek od roku 1921 neposunulo [...] myslí stále stejně jako

---

¹⁸⁴ Manning, Maurice, *The Blueshirts*, Dublin 1971, str. 17.

¹⁸⁵ Francis Patrick Fahy (12. ledna 1880 - 14. července 1953) byl irský učitel, právník a politik. Téměř 35 let sloužil jako Teachta Dála, nejprve pro *Sinn Féin* a později jako člen *Fianna Fáil*. Po dobu 19 let poté zastával funkci předsedou představenstva.

¹⁸⁶ McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists: Anglo-Irish Relations in the 1930's*, New Haven 1984, str. 16-22.

¹⁸⁷ Keogh, D.; McCarthy A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 43-44.

¹⁸⁸ John J. Horgan byl aktivní nacionalistický politik, právník a spisovatel (viz. Horgan, John J.: *Parnell to Pearse Recollections and Reflections*, Brown & Nolans Ltd., Dublin, 1948).

při jednání o Smlouvě [...] Rovnosti, kterou požaduje, již bylo dosaženo.“¹⁸⁹ Korespondent londýnských *Timesů* předpověděl, že „i během několika týdnů nebo měsíců může vláda *Fianna Fáil* napáchat hodně neplechty.“¹⁹⁰

Obtíže nové de Valerovy vlády byly značné. Velet armádě bylo jiné než během občanské války, policie byla založena jejími oponenty a civilní služba se během deseti let vládnutí opozice přeměnila. Dědictví občanské války zanechalo stále hořkost a rozdělovalo i společnost. Menšina stoupců *Sinn Féin* vedená Mary MacSwneyovou stále popírala legitimitu Svobodného státu a jeho institucí. De Valerova naděje, že by zrušení přísahy přivedlo *Sinn Féin* do hlavního politického proudu, se ukázala jako milná. IRA podporující stranu *Fianna Fáil* ve volební kampani zlověstně vyčkávala v pozadí. Nestačilo jim nic jiného než plné vyhlášení republiky. A de Valera během své kampaně pro změnu v ústavě mohl jen stěží očekávat podporu ze strany svých politických rivalů.¹⁹¹

Tyto vnitřní faktory stanovily meze, kam až mohl de Valera ve své politice zajít. Prohlášení republiky, zatímco uklidňoval jeho více levicové příznivce a IRA, by rozdíl spíše posílilo, než oslabilo. Udržení jednoty strany, která i přes to všechno byla v roce 1932 křehká, se stalo hlavním úsilím, které diktovalo tempo a strategii de Valerovy ústavní politiky a nakonec i obsah samotné ústavy. Existovaly také vnější faktory, které bylo třeba zvážit. V britských očích přísaha symbolizovala podstatu statutu Irska jako dominia, ale byl to také symbol, který vzbuzoval největší odpor v Irsku a jako takový musel být odstraněn. Podle slov britských vládních právních poradců „je trůn pouto, které pojí dohromady Commonwealth [...] Ústava, která je formálně nebo věcně republikánská, v tomto společenství nemůže najít místo.“¹⁹² Manifest *Fianna Fáil* proto představuje první krok směrem k odchodu nebo vyloučení z Commonwealthu. Vývoj událostí by byl stanoven britskou reakcí. Jak uvedl F. S. L. Lyons: „[...] k irské vládě se sluší zvážit, jaké by *mohly* být důsledky. Bohužel nebylo možné je předvídat. Irští občané žijící Británii by *mohli* mít potíže. [...] *mohly* by vzniknout nepříjemné ekonomické výsledky, *mohly* by se objevit všechny druhy právních komplikací, v oblasti vnějších vztahů by *mohla* být nepříjemná nutnost chodit nahý a sám po světě

---

¹⁸⁹ *RoundTable*, červen 1932, str. 510.

¹⁹⁰ *Irish Times*, 22. února 1932, Keogh, D.; McCarthy A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*.

¹⁹¹ Keogh, D.; McCarthy A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 44.

¹⁹² Ward, Alan J.: *The Irish Constitutional Tradition: Responsible Government and Modern Ireland, 1782-1992*, Dublin 1994, str. 170.

se špatně uspořádanou svrchní nezávislostí malých nechráněných států. Nedalo se říci, jak to dopadne, ale všechny tyto úvahy nabádaly k opatrnosti.¹⁹³

Tyto obavy byly opodstatněné, protože když de Valera požádal o přímé a jednoznačné prohlášení, že odchodem z Commonwealthu nedojde k válce nebo jiné agresivní akci, odpovědí Velké Británie bylo, že Irsko by se stalo „cizí zemí“ a s jejími občany by se zacházelo jako s cizinci.

I přes bezprostřední obavy, patřil de Valera k republikánskému křídlu. Časopis *Round Table* varoval poměrně apokalypticky, že „de Valerova vláda nebude u moci ani dva měsíce [...] prosazují svou autoritu svými obvyklými způsoby jako je vyhrožování [...] a pan de Valera, jako vždy dokáže sekat dobrotu a dělat to, co řekl, pokud není bez okolků vyhozen, ale lidé s jeho Kerenským¹⁹⁴ temperamentem obvykle vyhození jsou.“¹⁹⁵

Ve snaze uklidnit IRA, Aiken a Geoghegan navštívili politické vězně v kasárnách Arbour Hill během několika hodin po vzniku nové vlády. Aiken oznámil, že všichni političtí vězni měli být propuštěni, jakmile to bude možné a během několika týdnů bylo propuštěno všech 97 vězňů. Dne 12. března republikánský časopis *An Phoblacht*, objevil, že 18. března byl zákon o veřejné bezpečnosti pozastaven rozpuštěním vojenského soudu. I když tato gesta potěšila militantní členy *Fianna Fáil*, nedokázala uklidnit zatvrzelé republikány, kteří odsoudili de Valerovo „extrémní“ sdružení s tím, že „skutečná poptávka byla po absolutní suverenitě bez vykrucování.“¹⁹⁶ Armádní radu IRA se nepodařilo rozpustit. Ve skutečnosti první reakcí na de Valerovy nabídky bylo zvýšení náboru členů IRA. I přesto byla tato gesta spolu s jeho útoky na Smlouvu dostatečná k udržení míru v krátkodobém horizontu mezi *Fianna Fáil* a IRA.¹⁹⁷

Tyto útoky měly dva hlavní důvody: zrušení přísahy a zadržení pozemkových rent. První pokusy o vyjednávání selhaly. *Round Table* shrnul de Valerovo postavení: „Je jisté, že vstoupil do jednání, jako kdyby po 10 let do vztahů mezi Anglií a Irskem nezasáhl [...] to co popisuje jako svůj hlavní cíl, je ve skutečnosti návrh předložený během jednání

---

¹⁹³Srv. Lyons, F. S. L.: *Ireland Since the Famine*, London, 1973; Keogh, D.: *Twentieth Century Ireland*, str. 67. str. 44-45.

¹⁹⁴Narážka na Alexandra Fjodoroviče Kerenskijho, který patřil k vůdcům únorové revoluce v Rusku roku 1917. V prozatímní vládě zastával několik významných funkcí. 3.zářím se stal předsedou vlády nově vyhlášené Ruské demokratické republiky. Po Velké říjnové socialistické revoluci uprchl Kerenskij do exilu. Snažil se opětovně dostat k moci, ale jeho loajální jednotky byly definitivně poraženy u Pulkova.

¹⁹⁵*Round Table*, únor, 1932, str.374-75.

¹⁹⁶Tamtéž, srpen, 1932, str. 761.

¹⁹⁷Bowyer Bell, J.: *The Secret Army: The IRA, 1916-1979*, Dublin 1989.

o Smlouvě, [...] slavný Dokument č. 2, kvůli kterému uvrhl de Valera zemi do občanské války.“¹⁹⁸

Na dalším zasedání *Dáilu*, 15. března 1933, de Valera představil svůj úmysl odstranit z ústavy přísahu. Dne 23. dubna pak publikoval svůj Ústavní zákon o odstranění přísahy (*Constitution (Removal of Oath) Bill*).¹⁹⁹ Měl tři body: zaprvé zrušit samu přísahu, zadruhé odstranit článek 2 z ústavního zákona a zatřetí odstranit omezení ke změnám v ústavě. Návrh zákona prošel všemi parlamentními kroky v *Dáilu* a 19. května byl podpořen labouristy. Strana *Cumann na nGaedheal* byla ve své roli opozice k zákonu lhostejná. Většinový názor ve Svobodném státě upřednostňoval zrušení přísahy. Otázkou bylo jak to udělat. Odstranění přísahy se ale zpozdilo, když senát návrh zákona zamítl a navrhl řadu změn, z nichž nejdůležitější byla ta, která zabraňovala zákonu vstoupit v platnost, dokud by nebylo dosaženo dohody mezi Irským svobodným státem a britskou vládou. Tento čin se jen stěží mohl zamlouvat horní komoře parlamentu - senátu - a to byl jeden z důvodů, proč de Valera ve svém druhém funkčním období senát rozpustil. Senát totiž ovládali členové, kteří měli zájem na zachování vazeb s Británií a pozdrželi přijetí zákona až do května 1933.²⁰⁰ V poslanecké sněmovně byl zákon přijat poměrem 76 proti 56 hlasům. Reakci britské vlády tlumočil Ministr kolonií J. H. Thomas: „Pokus o odstranění přísahy v Irsku je v přímém rozporu se závazky vyplývajícími ze smlouvy z roku 1921 mezi Anglií a Irským svobodným státem. Smlouva je základnou, na níž byl Irský svobodný stát vybudován. Aby dospěla k výše vytyčenému cíli, byla vláda Irského svobodného státu nucena uzákonit netoliko zrušení parlamentní přísahy, nýbrž též odvolání oněch bodů ústavy Irského svobodného státu, podle nichž má smlouva sílu zákona a to vyšší než ústava. Tímto zákonem se však nezmění nic na povinnosti poddanství králi ani není aktem odtržení od Velké Británie. Poddanost členů parlamentu Irského svobodného státu nevzniká složením přísahy, jíž jsou tito povinni na základě smlouvy a ústavy. Odmítnutí přísahy neznamena tudíž neuznání poddanosti. Podle úsudku vlády Jeho Veličenstva ve Spojeném Království je odstraněním přísahy porušením smlouvy.“²⁰¹

---

¹⁹⁸ *Roud Table*, květen 1932, 510.

¹⁹⁹ *Constitution (Removal of Oath) Bill, 1933*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1933/en/act/pub/0006/print.html>) [11. 8. 2014].

²⁰⁰ McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists...*, str. 50-52.

²⁰¹ *Odstranění přísahy koruně*, in: Archiv Ministerstva zahraničních věcí (MZV) - Politické zprávy (PZ) 1918-1977, Dublin 1933, str. 3.

De Valerova řeč k senátu pro zavedení návrhu zákona byla popsána jako „mimořádně mírná a téměř přesvědčivá.“²⁰² Podle očekávání okamžitě sklidil nepřátelské reakce. Tajemník dominia Thomas tvrdil, že zákon není nic víc než jen odvržení Smlouvy z roku 1921 jako celku. Cítil, že Anglo-irská Smlouva překročila ustanovení Westminsterského statutu, protože byla zaručena zákonnou silou. Jak ústavní zákon, tak ústava Irského svobodného státu prohlásily, že ustanovení ústavy nebo jakákoliv změna jejího základu by byly v rozporu s ústavou. A proto se rozsah povolení ve Westminsterském statutu nevztahoval na irský případ.²⁰³

De Valera, svůj argument založil na nezadatelné národní suverenitě. Odmítnutím právních argumentů se dostal přímo k tomu, co pro něj bylo ústředním tématem. „Ať už přísaha byla nebo nebyla nedílnou součástí Smlouvy, po deseti letech už pro nás není takovým problémem. Skutečným problémem je, že přísaha je nesnesitelným břemene pro lidi tohoto státu, kteří uvedli, že si většina přeje její odstranění.“²⁰⁴ Pro de Valera byla klíčovou otázkou svrchovanost státu a pokračování v odstranění ústavy z roku 1922 na základě toho, že Smlouva nebyla nedotknutelná. Naproti tomu hlavní článek *Round Table* s ohledem na smluvní argument tvrdil, že „podstatou Smlouvy bylo, že Irsko musí zůstat v britském Commonwealthu a přísaha byla nástrojem jak to učinit.“ Smlouva, během deseti let své platnosti, byla v podstatě „dohodou mezi dvěma stranami, která se dá jednostranně měnit bez souhlasu druhé strany“. Proto *Round Table* psal, „že pokud Británie zaujme stanovisko na základě Smlouvy a bude trpělivě přesvědčovat irský lid [...] ten se k ní vrátí.“²⁰⁵

3.3. Ekonomická válka

Dne 16. června de Valera splnil svůj druhý volební slib zadržením pozemkových rent. Nejprve poslal vzkaz J. H. Thomasovi, s návrhem rozhodčího řízení za předpokladu, že by se arbitři neomezovali pouze na občany Commonwealthu. Thomas nabídku odmítl. Britové se pak pomstili clem uvaleným na vybraný irský dovoz a zasáhli tak irské zemědělské vývozce. De Valera zase rozhodl vybírat clo na britské zboží. Během roku obchodní hodnoty ukázaly výrazné zhoršení. Ve srovnání se srpnem předchozího roku se dovoz snížil o 774 002 liber a vývoz o 1 890 141 liber. Jen obchod s dobytčím masem utrpěl ztrátu 901 616 liber.

---

²⁰² *Round Table*, září 1932, str. 748.

²⁰³ Keogh D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 46-47.

²⁰⁴ Mansergh, Nicholas: *The Unresolved Question*, str. 284.

²⁰⁵ *Round Table*, květen 1932, str. 501.

Redaktor z *Round Table* napsal: „Pokud probíhá nějaký nepředvídatelný tah, budou zřejmě obě země čelit vyhlídce ekonomické války, která nakonec ochromí Irský svobodný stát.“²⁰⁶

Redakci nedělalo problémy svalovat vinu na de Valeru. Důkazem je například listopadové vydání: „Je dobrým vzorem nejnebezpečnějšího fenoménu - učitele v politice. Umí přednášet, ale nedokáže jednat a jeho nadšení pro abstraktní tvrzení mu brání čelit skutečnosti. Kdokoliv jiný je špatný, on má vždy pravdu.“²⁰⁷

Tato anglo-irská ekonomická válka v době celosvětové hospodářské krize vážně zasáhla zemědělství, základ irského hospodářství, zejména obchod s dobyt看em. Není divu, že Cosgrave předložil 15. listopadu 1932 návrh o vyslovení nedůvěry vládě, což přispělo k předčasným volbám, které se konaly o dva měsíce později. Dne 2. ledna 1933 se de Valera chopil iniciativy a rozpustil *Dáil*. Své protivníky zastihl úplně nepřipravené. Ve svém prohlášení při rozpuštění de Valera vysvětlil, že pro svou kampaň touží mít pevný mandát. Podle *Round Table* bylo skutečně rozhodujícím faktorem jeho rostoucí podráždění a nejistá politická situace. „Tlačen labouristy zleva, kritizován IRA z pozadí a stále více obtěžován konzervativními členy ve své vlastní straně se ocitl v pozici, která byla pro muže s tak autokratickou mentalitou nesnesitelnou.“²⁰⁸

Přes de Valerovo zamítnutí bylo na analýze *Round Table* něco pravdivého. Dopady ekonomické války byly citelné. Spojenci de Valery a jeho parlamentní opora, labouristé, vyjádřili nespokojenost s Cosgravovo úmyslem vyslovit nedůvěru vládě a zhoršil se už tak dost napjatý vztah. Ale rozhodnutím vyhlásit volby de Valera prokázal politické načasování, protože zde rozšířily fámy o koalici *Cumann na nGaedheal* a Národní centrální strany (*National Centre Party*) - vzniklé v listopadu sloučením Národních zemědělců (*National Farmers*) a Poplatkové ligy (*Ratepayer's League*).

Během volební kampaně v roce 1933 se *Fianna Fáil* soustředila na anglo-irské vztahy. Obvinila Brity z problémů s pobíráním důchodových dávek. Sbírat maximum politických zkušeností v těžkých ekonomických podmínkách bylo pro stranu vynikající politickou strategií. Oproti tomu *Cumann na nGaedheal* nabídla voličům jen velmi málo. Jelikož byla nepřipravena, byla její politická organizace daleko menší než *Fianna Fáil*. Kromě toho se IRA rozhodla, že de Valera je menším ze dvou zel a na speciálně svolaném shromáždění dovolila svým příznivcům pracovat a hlasovat proti Cosgravovým kandidátům a „jejich tzv. nezávislým spojencům.“ Připustila, že úspěch *Fianna Fáil* byl důležitým krokem a uvedla, že:

²⁰⁶ Tamtéž, srpen, 1932, str. 759

²⁰⁷ *Round Table*, listopad 1932, str. 139-40.

²⁰⁸ Tamtéž, únor 1932, str. 29.

„Svržení Cosgrava režimu v předchozím roce bylo provedeno skrz strašlivý terorismus. Velkým úspěchem bylo, že ze země bylo odstraněno bezprostřední nebezpečí občanské války - nejdopornější ze všech špatných věcí způsobených britskou vládou, která byla vnucována našim lidem.“²⁰⁹

Většina stran se v kampani soustředila na otázku pozemkových rent. De Valera obhajoval údaje o nezaměstnanosti, tvrdil, že dříve většina lidí neregistrovala nezaměstnanost, protože jim to nepřipadalo důležité. Jeho vláda rozšířila systém registrace nezaměstnanosti. Poukázal na to, že k žádnému nárůstu nezaměstnanosti nedošlo. V celostátních pomocných programech bylo zaměstnáno 33 000 lidí, 5 000 pracovalo na stavbách silnic, a 4600 jich našlo práci v chráněných dílnách. *Round Table* byl ale při posuzování vlivu ekonomické války méně optimistický: „Je nemožné odhadnout přesné roční ztráty, hmotné i nehmotné, kterými obě strany trpí kvůli tomuto nesmyslnému sporu.“²¹⁰ Dne 5. ledna 1933 ve volebním projevu předneseném na zasedání v O'Connell Street v Dublinu, de Valera oznámil 50% škrty v pozemkových rentách vyplácených zemědělcům. Slíbil také, že pokud bude znovu zvolen, přísaha koruně zmizí a senát bude zrušen nebo budou aspoň značně omezeny jeho pravomoci.²¹¹ Volební manifest byl zveřejněn až od soboty 15. ledna 1933, kdy poutavý titulek *Irish Press* oznámil: „NAVRHUJEME ZRUŠIT SENÁT“. Zbytek programu se zabýval návrhy na zrušení přísahy, udržení rent, kompletní ochranu domácího trhu pro zemědělství a průmysl, záchranu irského jazyka a zřízení průmyslových odvětví v Gaeltachtu - v podstatě body z manifestu z roku 1932.²¹²

Volby v roce 1933 byly pro *Fianna Fáil* triumfem. Ve výsledku získala navíc pět křesel a *Cumann na nGaedhead* devět křesel ztratila. Další strany, které si pohoršili, byli Nezávislí, kteří ztratili čtyři křesla, a Národní centrální strana přišla dokonce o sedm křesel. Labouristé si polepšili o jedno křeslo. De Valera, měl se 77 křesly většinu, a nebyl závislý na podpoře labouristů. *Fianna Fáil* zvýšila svůj podíl na hlasování ze 44,5 % na 49,6 %. Cosgrave byl poražen ve dvou po sobě jdoucích volbách a jeho strana v obou případech ztratila hlasy. Britové už nemohli nadále vyhlížet jeho návrat k moci.²¹³ Nově sestavená vláda se od té minulé lišila jen minimálně. Patrick Ruttledge,²¹⁴ který byl ministrem rybnářství byl

²⁰⁹ Bowyer Bell, J.: *The Secret Army*, str. 104.

²¹⁰ *Round Table*, červen 1933, str. 638.

²¹¹ *Výsledky říšských voleb v Irském svobodném státě*: in Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 3.

²¹² *Irish Press*, 21. ledna 1933, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*.

²¹³ *Výsledky říšských voleb v Irském svobodném státě*: in Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 1.

²¹⁴ Patrick J. Ruttledge (1892 - 8.května 1952) byl člen de Valerovy vlády. zastával funkce ministra rybnářství (1932-1933), ministra spravedlnosti (1933-1939) a ministra pro místní samosprávu a veřejné zdraví (1939-1941).

nyní ministrem spravedlnosti. Ministrem rybářství se stal Joseph Connolly, dříve ministr pošt a telegrafů, což byla funkce, která tentokrát připadla Geraldovi Bolandovi.²¹⁵

Jako volební vítěz de Valera pokračoval s ústavní kampaní a zrušením zbývajících dvou symbolů imperiální moci: Tajné rady a úřadu generálního guvernéra. Ačkoli to nebylo podle Smlouvy, Britové trvali na ustanovení upravujícím právo na odvolání se z rozsudků irského nejvyššího soudu k soudnímu komitétu Tajné rady, protože jak monarchie, tak Svobodný stát měli přijmout společnou zásadu práva, že spravedlnost byla výsadou krále. To bylo zakotveno v ústavním článku 66.²¹⁶ Kevin O'Higgins²¹⁷ dříve v *Diálu* řekl, že jelikož přijali krále, museli přijmout i královu zvláštní výsadu a poskytnout mu ve velmi zvláštních případech právo na odvolání k soudům.²¹⁸ Vzhledem k tomu, že Smlouva definovala vztah Svobodného státu k parlamentu impéria a k jeho vládě podobně, jako tomu bylo v Kanadě, která neměla od roku 1922 nárok zrušit zákonem dané právo odvolat se k Tajné radě, předpoklad byl, že by tak nemohl učinit ani Irský svobodný stát. Dojem z prozatímní vlády v té době byl, že soudní výbor bude nahlížet na všechny žádosti o odvolání poněkud přísněji. Cosgravova vláda dlouho nedokázala získat souhlas na imperiálních konferencích, aby každé dominium mělo ve vnitřních záležitostech možnost rozhodovat za sebe v rozsahu působnosti Tajné rady. Vláda s pomocí svobody Westminsterského statutu připravovala ústavní změnu zákona, až když se blížil její konec v roce 1932. De Valera splnil úkol. Dne 22. listopadu ústavní zákon (návrh č. 22) odstranil petiční právo krále ve Výkonné radě. V jistém smyslu byly de Valerovy kroky vyvrcholením dlouhých irských námitek u dvora.²¹⁹

3.4. Role generálního guvernéra

De Valera se pak zaměřil na generálního guvernéra - zástupce koruny v Irsku. V praxi byl irský generální guvernér reprezentativním představitelem republiky. Jeho hlavní funkce byly: Svolávat královým dekretem obě sněmovny, schvalovat a podepisovat královým

---

²¹⁵ *Sestavení nové vlády v Irském svobodném státě*: in Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 1.

²¹⁶ *Constitution of the Irish Free State Act 1922, Article 66*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

²¹⁷ Kevin O'Higgins (7. června 1892 – 10. července 1927) byl nejprve členem *Sinn Féin* a později strany *Cumann na nGaedheal*. V době vlády druhé strany zastával post viceprezidenta Výkonné rady (1922-1927) a ministra spravedlnosti (1922-1927).

²¹⁸ *In Committee on the Constitution of Saorstát Éireann Bill. - ARTICLE 65*, Dáil Éireann – Vol. 1 - 10 October, 1922, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0001/D.0001.192210100024.html>) [11. 8. 2014].

²¹⁹ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 49-50.

jménem zákony a jmenoval soudce podle návrhu Výkonné rady.²²⁰ De Valera se na konci roku 1920 stavěl proti tomuto úřadu ze tří hlavních důvodů: jeho fungování bylo příliš nákladné, asi 25 000 liber ročně, funkce byla podle de Valery naprosto zbytečná a plná byrokracie, a hlavně byla většinou irského lidu považována za symbol jejich porážky a odkaz jejich otroctví.²²¹ De Valera usiloval o zrušení úřadu především odstraněním jeho postavení a prestiže. V listopadu 1933 20. novela navrhovala změnu článku 37.²²² Novela stanovovala, aby sankční právo pro využití veřejných financí bylo převedeno z generálního guvernéra na Výkonnou radu.²²³ Následující 21. novela ústavy z roku 1922 sebrala generálnímu guvernérovi pravomoc odmítnout souhlas k zavedení nových zákonů nebo jejich zdržování v Londýně čekáním na královský souhlas podle článku 41.²²⁴ Tyto pravomoci byly ve skutečnosti pouze formální a měly jen přinést ústavní formy do souladu s realitou.²²⁵ J. H. Thomas ale pojal podezření, že „skutečný význam zákonů [...] je, aby králův zástupce, pokud je to možné, byl bezvýznamný a přizpůsoboval formu vlády krůček po krůčku k republice.“²²⁶

Přes královy potíže de Valera stále postrádal odhodlání k odstranění poskvrny, kterou pro Irsko představovaly symboly koruny. Skutečným cílem de Valery bylo zcela zrušit úřad generálního guvernéra. Z toho důvodu de Valera v květnu 1935 nařídil Johnu Hearneovi,²²⁷ právnímu poradci pro vnější záležitosti, navrhnout hlavy ústavy, které by poskytovaly i formulaci uznání krále jako ústavního úředníka státu v mezinárodních vztazích a usnadňovaly by lidovou volbu hlavy státu, která by vykonávala všechny funkce dříve prováděné generálním guvernérem.

Nepředvídatelné události narušily načasování tohoto cíle.²²⁸ Generální guvernér James McNeill byl postupně vytlačen z irského veřejného života. Byl vyloučen z výkonu jakékoli oficiální role při eucharistickém kongresu v červnu 1932 - největší veřejné události od vzniku státu - a z některých hlavních funkcí. McNeill za tuto urážku žádal omluvu, tato žádost však

---

²²⁰ *Zpráva o dalších ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 1-2.

²²¹ Sexton: *Ireland and Crown*, str. 122.

²²² *Constitution of the Irish Free State Act 1922, Article 37*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

²²³ *Zpráva o ústavních změnách a „národní gardě“*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 1.

²²⁴ *Constitution of the Irish Free State Act 1922, Article 41*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

²²⁵ *Zpráva o ústavních změnách a „národní gardě“*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 1-2.

²²⁶ McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists*, str. 130.

²²⁷ John Hearne (1893 - 1969) byl irský právní vědec a diplomat, jehož role na ústavě z roku 1937 bylo tak důležité, že byl označován za "irského Thomase Jeffersona."

²²⁸ McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists*, str. 129.

byla zamítnuta. De Valera McNeilla okamžitě odvolal z jeho funkce, ale potřeboval královský souhlas. Dne 9. září 1932 de Valera proto radil králi odstranit McNeilla z úřadu, Jiří V. ohledně tohoto hledal podrobnější vysvětlení pro zbavení funkce, který by normálně vypršel až v únoru 1933.

De Valerový záměr byl, aby předseda nejvyššího soudu Hugh Kennedy²²⁹ vykonával funkci generálního guvernéra co nejdříve. Kennedy pevně věřil v rozdělení pravomocí mezi soudní a výkonnou moc, a proto odmítl. Místo toho navrhoval, aby byl generální guvernér zbaven téměř všech svých pravomocí. Měl být jen zprostředkovatelem králových souhlasů k zákonům. Poukázal na to, že hlavní námitkou proti úřadu generálního guvernéra byl kvazi-královský²³⁰ charakter a měl zdánlivý dvůr, který ho obklopoval. Vzhledem k tomu, že role generálního guvernéra byla vymezena ve Westminsterském statutu, Kennedy navrhl, že by měl být přejmenován na zmocněnce krále. De Valera pak jmenoval jednoho ze svých věrných příznivců, Dónala Ó Buachalla,²³¹ generálním guvernérem. Jak Kennedy uvedl, Ó Buachalla bydlel v obyčejném obytném domě a ne v luxusním královském zámečku místokrále, a pokračoval ve svých běžných povinnostech. Ó Buachalla rozpouštěl a svolával parlament, staral se o finance, potvrzoval králův souhlas se zákony, jmenoval prezidenta Výkonné rady, ministry, soudce a příslušníky zvláštních soudů podle článku 2A. Také jednal jménem krále v různých diplomatických dokumentech, jako jsou pověřovací listiny a odvolací dopisy, ale kvazi-královská role zmizela.

I přes tato opatření se deValerovy problémy koncem roku 1933 zhoršovaly. Jeho vláda zdědila špatnou ekonomickou situaci, která se prohlubovala kvůli velké hospodářské krizi. Vláda už se nemohla spoléhat na absorbování přebytku lidí nad pracovními místy prostřednictvím emigrace. Vzhledem k tomu, že se ekonomická deprese prohloubila i v Americe, vlna emigrace z Irska prakticky ustala - v roce 1932 odešlo jen 256 lidí.²³² V Británii byla v srpnu 1931 zvolena národní vláda, která se zavázala k politice ochrany zemědělství, a ta nevěstila nic dobrého pro vývoz irského dobytka. *Fianna Fáil* se dostala k moci a dá se říci, že dělala z nouze ctnost. *Round Table* v červnu 1933 představil bezúspěšný obraz ekonomické situace s tím, že v posledních dvanácti měsících se počet lidí

---

²²⁹ Hugh Kennedy (11. července 1879 - 1. prosince 1936) byl první generální prokurátor irského svobodného státu, později byl první předseda Nejvyššího soudu z irského svobodného státu (1924-1936). Byl také člen ústavy komise Irského svobodného státu.

²³⁰ Generální guvernér měl moc, ale ne hodnost nebo titul krále.

²³¹ Dónala Ó Buachalla (5. února 1866 - 30. října 1963) sloužil jako třetí a poslední generální guvernér Irský svobodný stát (1932-1936) a později sloužil jako člen Státní rady.

²³² Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 51.

přijímající podporu v nouzi zvýšil o třetinu. Bankovní zisky klesly o 14 %, obchodní výsledky se snížily z 86 mil liber na 64 mil liber, ale Lemass se chlubil stovkou nových továren a snížením nezaměstnanosti. Časopis *Labour* již dříve informoval de Valeru, že jejich podpora byla podmíněna realizací jejich programu, zahrnující velké výdaje na podporu v nezaměstnanosti, na starobní důchody, bydlení a sociální problémy.²³³

3.5 *Blueshirts vs IRA*

De Valera měl i další problémy, které nešlo vyřešit jen pomocí parlamentního vyjednávání. *Sinn Féin* bezprostředně po volbách prohlásila, že de Valera a jeho ministři se mohou pokusit odstranit všechny přísahy, ale nikdy nedonutí republikánské Irsko přijmout hanebnou kapitulaci a podřídit se parlamentu Svobodného státu, který není ryze irský.²³⁴ De Valerův nejnaléhavějším problémem byla stále rostoucí bojovnost IRA. Energetickým jednáním proti ní by si ale přidělal větší problémy. Jak vysvětlil Bowyer Bell, de Valera „musel našlapovat opatrně mezi nekonečným očekáváním svých příznivců a nedostatkem trpělivosti jeho politických soupeřů, církve a [...] armády, která byla z velké části stejná, jako ta proti které bojoval jen deset let předtím. De Valera zároveň uznává, že průměrný dobrovolník IRA očekává nový a působivější směr ve vládě.“²³⁵

Zvýšení násilí a aktivity organizací během let 1933-34 způsobily posun v postoji vlády vůči nim. Začátkem roku 1935 de Valera v *Dáilu* vyjádřil zklamání nad neschopností IRA přijmout zásadu poklidné vlády většinou jejich členů. Dva ministři byli napadeni skupinou chuligánů při účasti na oslavách dne sv. Patrika v Dublinu a o pár měsíců dříve v Trakee. V noci 23. března 1935 byli dva strážníci postřeleni v dublinské ulici Grafton skupinou mladých mužů na bicyklech. Tentýž večer byla další garda napadena kousek od Burgh Quay. Začátkem února gang převlečený za strážníky zavraždil syna správce pudy v Edgeworthstownu, hrabství Longford. V březnu 1936 byl člen Somervillovy rodiny²³⁶ zastřelen v Castletownsheld, v hrabství Cork.²³⁷

Takový vzestup násilí byl pro de Valeru problematický. Takzvané politické vraždy byly nadále problémem irského života. Vláda ve svém dalším postupu neotálela. Vojenské soudy byly oživeny a členové IRA se opět začali objevovat ve vězení. Strážníci byli

²³³ *Round Table*, červen 1933, str. 646-48.

²³⁴ Tamtéž, únor 1932, str. 298.

²³⁵ Bell, Bowyer: *The Secret Army*, str. 99.

²³⁶ Dne 24. března byl zastřelen viceadmirál Henry Townshend Boyle Somerville (7. září 1863 - 24. března 1936). Viceadmirál měl v té době za cíl nábor místních mužů do Královského námořnictva.

²³⁷ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 52.

rozmístění na klíčových pozicích ve městech a vládní ministři měli osobní ochranku. *An Phoblacht* byl utlumen, přestože nezdůrazňoval postoje IRA. Rada IRA kritizovala vedení *Fianna Fáil*. Obviňovala ji z návratu k politice hromadného zatýkání republikánů a využití Cosgravova donucovacího zákona. A protože byla armáda nasazena při zmírňování dublinských dopravních potíží při zhoršující se situaci během železniční a tramvajové stávkou na začátku roku 1935, vláda byla obviněna z vedení bojů proti dělníkům.

Katolická církev vystoupila ve svých veřejných kritikách proti násilí mnohem ostřeji. Katolický biskup z Waterfordu, Jeremiah Kinnane rozhodl, že by pro katolíka bylo smrtelným hříchem, kdyby se zapojil do této „hříšné a bezbožné asociace“²³⁸ - míněna IRA - jejíž levicové křídlo se přetvářelo na socialistickou republiku ruského modelu.²³⁹ Duchovenstvo v roce 1935 členství v IRA zakázalo. V dubnu vyšlo najevo, že rozkol mezi IRA a *Fianna Fáil* byl nesmiřitelný. De Valera se setkal se Séanem Russellem, generálem IRA, který přislíbil spolupráci, pokud de Valera do pěti let vyhlásí republiku. De Valera to odmítl se slovy „to chcete i tak.“²⁴⁰ McMahon poznamenal, že setkáním s Russellem byl naznačen konečný rozchod s IRA. Stejně jako *Fine Gael*²⁴¹ s *Blueshirts* (modré košile), *Fianna Fáil* opouštěla své spojení s IRA - „když začala zranění pomalu hnisat během nadcházejících let [...] IRA měla brzy skonat, ale byla by mrtvolou, která by se pohřbívala velmi obtížně.“²⁴² De Valerův nátlak na IRA pomalu narušil její síly, stejně jako legislativa právních předpisů a kabinetní vyhlášky. Například několik set mužů se oddělilo od IRA a vytvořila *Broy Harriers*, nové dobrovolnické milice. Zákony byly kompenzací republikánských příznivců za majetkové újmy, které vznikly během občanské války. *Fianna Fáil* postupně vyzrála nad IRA odstraněním imperiálních symbolů a poskytnutím lukrativních míst pro členy IRA.

Tento postup vedl k hlasité odezvě levého křídla IRA, které tvrdilo, že se de Valera prodává kapitalistům. Stížnosti pravého křídla IRA, že není blíž v cestě k republice, zněly pronikavě a nevrle mužům, kteří četli denně v *Irish Press* o „Šéfovi“ převratů, který je v ekonomické válce, demontáži Smluvního státu, všednosti, zbytečných dávkách a důchodech a příslibu větší loajality.²⁴³

---

²³⁸ Tamtéž, str. 53.

²³⁹ *Round Table*, červen 1933, str. 646-48.

²⁴⁰ Coogan, Tim Pat: *The IRA*, London 1987, str. 153.

²⁴¹ *Fine Gael* byla založena dne 8. 9. 1933 po sloučení mateřské strany *Cumann na nGaedheal*, strany Národní centrální strany a Národní gardy (populárně známý jako *Blueshirts*, jméno ještě používáno hovorově se odkazovat na stranu).

²⁴² McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists*, str. 156.

²⁴³ Bell, Bowyer: *The Secret Army*, str. 118.

Druhá mimoparlamentní hrozba proti de Valerovi vznikla krátce poté, co se ujal moci, ve formě *Blueshirts*. Dne 1. května 1932 bylo Cosgravovi znemožněno mluvit v Corku a byl zastrašován jednotkami IRA. Další setkání ve stejný měsíc v Corku a Kerry byla také narušena a násilí a zastrašování eskalovalo. Peadar O'Donnell, vůdce *Saor Éire*, radikálního socialistického křídla IRA, řekl, že byl „rád, že tato hrůzná vláda byla zbavena moci, ale ještě musí být nakonec odstraněna z veřejného života, nikdy nesmí být povoleno, aby přešla na veřejnou platformu.“²⁴⁴

V reakci na zastrašování, doktor T. F. O'Higgins, člen dolní komory parlamentu z *Cumann na nGaedheal* a bratr zavražděného ministra spravedlnosti Kevina O'Higinse, převzal v srpnu 1932 velení Armády soudružské asociace (*Army Comrades Association - ACA*).²⁴⁵ ACA byla založena na obranu členů *Cumann na nGaedheal* před dalšími útoky ze strany IRA. O'Higgins zavázal sdružení, aby oponovalo komunismu, chránilo svobodu projevu a podporovalo zákonně zřízenou vládu.²⁴⁶ Přes fašistické symboly se většina členů připojila k *Blueshirts* kvůli hrozbě IRA, zjevným sympatiím nebo z pouhé tolerance republikánské činnosti. Pod O'Higinsem bylo sdružení stále proti IRA, která měla od svého vzniku chránit „majetek, svobodu slova a demokracii.“²⁴⁷

ACA se pod O'Higinsoým nástupcem, generálem Eoinem O'Duffym rozšířily. Poté, co byl 22. února 1933 odmítnut pro funkci policejního prezidenta, přijal 20. července vůdcovství ACA. Tehdy byla organizace přejmenována na Národní gardu (*National Guard*).²⁴⁸ Síla Národní gardy se odhadovala na 40 000 mužů. Garda zavedla uniformu modrých košil a fašistický pozdrav.²⁴⁹ Jeho projevy vyjadřovaly fašistické smýšlení: „Dali jsme důvěru nastupující generaci mladých. Musíme je zorganizovat, ale dá-li Bůh, až uzraje čas, povedeme je k vítězství nezávislého Irska. Osvobodí jej od rozbourené současnosti a pomohou mu k zářné budoucnosti [...] *Blueshirts* je jako symbol, není to jen kus látky. Je to náš znak, náš ideál, který lze shrnout třemi slovy - služba, disciplína, země.“²⁵⁰

O'Duffy chtěl vést k právu a pořádku: „Národní garda uznává soudy, policii, státní službu a armádu jako základní instituce státu. Dokud budu velet [*Blueshirts*] já, zajistím,

---

²⁴⁴ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 33.

²⁴⁵ Organizace byla založena 1. února 1932 a jejím prvním předsedou byl plukovník Austin Brennan. Jejím cílem bylo podporovat stát na počest padlých dobrovolníků během Anglo-irské války. Ze začátku se jednalo o klub bývalých důstojníků a členů armády Svobodného státu. V srpnu téhož roku se klub otevře širší veřejnosti a počet členů se prý zvýšil na 30 000.

²⁴⁶ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 37.

²⁴⁷ *Irish Times*, 21. června 1933..

²⁴⁸ *Zpráva o ústavních změnách a „národní gardě“*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 2.

²⁴⁹ Tamtéž, str. 2-3.

²⁵⁰ *Irish Times*, 12. srpna 1933

aby organizace postupovala v souladu se zákonem.²⁵¹ Opětovné sjednocení bylo O'Duffyho hlavním cílem. Cílem *Blueshirts* byla korporátní společnost, v níž by se pracovněprávní vztahy harmonizovaly, a zemědělci by se organizovali podle zákona. Garda navrhla odborné místo územního zastoupení v *Dáilu* - O'Duffy měl představu „o zemi bez politiků a bez stranické politiky.“²⁵² Organizace byla proti cizím vlivům v národních záležitostech a zavázala se dodržovat křesťanský vliv - de facto je v ní tedy antisemitismus a může být popisována jako „klerofašistická.“²⁵³ Národní garda měla všechny prvky plnohodnotného fašistického hnutí - uniformy, organizovanou mládež a nadšení, anti-komunismus a zemi ve zmatku a netrpělivosti se stranickou politikou. Její růst potlačovaly dva faktory: její zapojení do strany *Fine Gael* a de Valerovy tvrdé zákroky proti ACA.

Krátce poté, co se O'Duffy stal vůdcem, oznámil, že se chystá na výroční památky tří ministrů *Cumann na nGaedheal*, Arthura Griffitha, Michaela Collinse a Kevina O'Higinse, plánované na 13. srpna 1933 přivést 20 000 gardistů a demonstračním průvodem protestovat proti vládní politice. Uprostřed zvěstí o připravovaném puči a zvýšeného napětí, které přetrvalo až do přehlídky, vláda zakázala pochod. O'Duffy se proto rozhodl demonstrovat 20. srpna po ukončení panychidách na paměť tří zmíněných hrdinů. Církevní vrchnost se obávala výtržností a přinutila ho akci odvolat. O'Duffy naléhal, že je Národní garda neozbrojena a jejím programem je reforma současného vládního systému ústavní cestou.²⁵⁴ Vláda následně organizaci zakázala. Taková akce se zdála být pro mnoho lidí v ostrém kontrastu s de Valerovo tolerancí k IRA, o které se vědělo, že usiluje o státní převrat a má velké zásoby zbraní.²⁵⁵ *Irish Times* napsaly, že jeho vláda byla „cynicky v rozporu [...] buď se bojí zrovnoprávnění Národní gardy a Irské republikánské armády nebo je její prohlášení Národní gardy aktem politické msty.“²⁵⁶

Zákaz *Blueshirts* pouze upevnil opozici vůči *Fianna Fáil* a 8. září *Blueshirts* spojily své síly s *Cumann na nGaedheal* a s Národní centrální stranou a založili Spojenou irskou stranou (*Fine Gael*) v čele s O'Duffym. Horgan navrhl sloučením zachránit různé opoziční strany před jejich zlikvidováním a tento návrh de Valeru přiměl k těsnější spolupráci

---

²⁵¹ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 77.

²⁵² *Round Table*, listopad 1933, str. 172.

²⁵³ Keogh, D.: *Twentieth Century Ireland*, str. 81.

²⁵⁴ *Zpráva o ústavních změnách a „národní gardě“*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 3.

²⁵⁵ *Zpráva o fúzi opozičních stran v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 1-2.

²⁵⁶ *Irish Times*, 23. srpna 1933.

s labouristy.²⁵⁷ Tímto novým vývojem byla víceméně zasažena i IRA: „Nic nemůže více sjednotit IRA a dát jí poslání, než je sloučení nenáviděných zastánců Smlouvy s vůlí spojit se se smradem fašismu oblečeným v *Blueshirts* coby evropskou pravicí.“²⁵⁸ Výsledkem byly četné násilné střety mezi těmito dvěma silami. Byl to rok dominující „politické nenávisti.“²⁵⁹

Stranu *Fine Gael* tvořilo několik neslučitelných prvků, které měly zdánlivě jen jeden společný cíl - nesouhlas se stranou *Fianna Fáil*. Do jejich programu patřilo urovnání vztahů s Anglií, ukončení ekonomické války a federace se Severním Irskem.²⁶⁰ Cosgrave a Národní centrální strana vedená Frankem MacDermottem tolerovali organizaci *Blueshirts* jako nezbytnou pro zastrašování IRA a jako ústupek katolické sociální doktríně přidali do programu strany korporátní prvky.²⁶¹ O'Duffy ale později obviňoval Národní centrální stranu z politického selhání: „Bylo to jako dát nové víno do starých lahví, a tím jej ohrozit.“²⁶² Manifest *Fine Gael* měl fašistické rysy, i když, jak Bowyer Bell poukázal, podrobné politické prohlášení z 11. listopadu 1933 znělo spíše jako názory *Cumann na nGaedheal* než jako Mussoliniho fašismus.²⁶³ Manifest navrhoval zřízení zemědělských a průmyslových podniků s podporou legislativy, využití nezaměstnaných v rekonstrukčním sboru pro veřejné práce na národní úrovni, bezprostřední nepřátelství strany k nacionalismu, zrušení třídních rozdílů, úzké a intolerantní pojetí vlastenectví a vytvoření národního ducha založeného na srdečné a konstruktivní spolupráci mezi všemi částmi komunity. *Round Table* poznamenal, že „návrh na zrušení poměrného zastoupení a stejně tak tvrzení, že disciplinované služby je třeba řídit přes organizaci *Blueshirts* působí, jako by nová organizace měla v úmyslu přijmout fašistický směr.“²⁶⁴ James Hogan, mladý profesor historie v Corku a přední intelektuál *Fine Gael*, a Michael Tierney, který ovládal politický výbor, své straně v roce 1933 navrhli ústavu. Tito muži byli současně přesvědčenými korporativisty. Jak poukázal John Regan, Tierney a Hogan „nevypracovali tak moc ústavu pro politické strany, jako spíše sepsali plán pro reorganizaci irské společnosti.“²⁶⁵ Oba se pokusili přesvědčit *Fine Gael* o svém názoru, že demokracie by nebyla řešením krize. Diktaturu ale odmítali: Katolická korporativní

²⁵⁷ *Round Table*, listopad 1933, str. 172.

²⁵⁸ Bell, Bowyer: *The Secret Army*, str. 108.

²⁵⁹ Manning, Maurice, *The Blueshirts*, str. 110.

²⁶⁰ *Zpráva o fúzi opozičních stran v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1933, str. 2.

²⁶¹ Viz. O'Leary, Don: *Vocationalism and Social Catholicism in Twentieth – Century Ireland: The Search for a Christian Social Order*, Dublin, 2000

²⁶² Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 227.

²⁶³ Bell, Bowyer: *The Secret Army*, str. 108.

²⁶⁴ *Round Table*, únor 1934, str. 368.

²⁶⁵ Regan, John M.: *The Irish Counter-Revolution 1921-1936: Treatyite Politics and Settlement in Independent Ireland*, Dublin, 1999.

organizace měla být lepší a mělo dojít k oslabení státu. Hogan chtěl „praktickou alternativu, která je založena na principech křesťanství [...] v tom smyslu, že se jedná o civilní ekvivalent křesťanské teologie.“²⁶⁶

Nové periodikum strany *Fine Gael, United Ireland*, začalo zdůrazňovat známá hesla evropských pravicových stran: autorita, výkonnost, pořádek a kázeň, kritika komunismu, liberalismu a individualismu. Už v roce 1934 se ale strana začala rozpadat. Cosgrave a zkušenější členové byli znepokojeni O'Duffyho projevy, v nichž zněl zvýšený militarismus. Spor mezi *Blueshirts* a jejich politickým křídlem se vyhroutil po první konferenci *Blueshirts* 19. srpna 1934. Během ní byla schválena rezoluce vyzývající zemědělce, aby se vzdali své renty získané od vlády. To bylo samo o sobě urážkou hodnot práva a pořádku, který tolik chtěla *Fine Gael*. Ještě horší bylo O'Duffyho oznámení, že je připraven chopit se zbraní proti Británii - v tu chvíli *Fine Gael* nepochybně tíhla k IRA. Vnitřní vztahy byly stále napjatější. Profesor Hogan vystoupil ze strany *Fine Gael* 30. srpna. Kritizoval O'Duffyho postoj a pokus organizovat *Blueshirts* na severu. Hogan prohlásil, že jeho rezignace byla nejsilnějším možným protestem, který mohl udělat proti destruktivnímu vedení O'Duffyho, který kontroverzně rezignoval 22. září roku 1934.²⁶⁷

Round Table se domníval, že „Galantní generál [...] není žádným politickým zázrakem [...] ale je jen málo diskrétní [...] Je jedním z těch lidí, kteří vlastní neomezenou energii, ale i špatně zaměřené nadšení, kteří tak často přichází k moci v revolučním boj, ale nejsou schopni přizpůsobit se více všedním požadavkům běžného politického života. [...] Oba profesionální politici a generál byli přesvědčeni univerzitními profesory jako svými poradci, aby ve spěchu přijali spíše beztvary politický program, jehož cílem je vytvořit nakonec korporativní stát na italských tradicích, na důsledcích, které nebyly plně zohledněny a ani zcela známy [...] u politiky tohoto druhu a nebylo pravděpodobné, že by apeloval na naše bezstarostné lidi, jejichž politická hnutí vždy probíhala na principu řešení za pochodu [...] Tím vším byla opozice vlády v docela beznadějně situaci. Pan de Valera zůstává nesporným pánem politické scény.“²⁶⁸

Cosgrave se objevil v čele *Fine Gael* a korporátní doktríny byly z programu strany odstraněny. *Fine Gael* jmenovala Edmunda Cronina vůdcem *Blueshirts* v reakci na O'Duffyho nejasnou rezignaci. Jeho odchodem z vedení strany utrpěla hodně organizace *Blueshirts*. Strana byla plná vnitřních rozporů a hlavně neměla dostatečně vůdcovskou

²⁶⁶ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 227.

²⁶⁷ Viz. Manning, Maurice: *The Blueshirts*, kapitoly 8 a 9.

²⁶⁸ *Round Table*, listopad, 1934, str. 155-160.

osobnost, která by se ujala vůdcovství a zároveň vzbuzovala všeobecnou důvěru. Pozice vlády byla tak na řadu let zajištěna a bylo zřejmé, že Irský svobodný stát nepomýšlel na usmíření s Velkou Británií.²⁶⁹ Vládní nátlak IRA vedl k zániku *Blueshirts*. Členové *Fine Gael* cítili, že *Blueshirts* už nejsou nutné. V říjnu 1936, strana *Fine Gael* hlasovala pro eliminaci autonomní exekutivy. Toto rozhodnutí znamenalo definitivní konec hnutí *Blueshirts*.²⁷⁰ Důsledky O'Duffyho debaklu byly výstižně shrnuty v *Round Table*: „V současnosti zůstává de Valera nesporným pánem politické scény a jeho soupeři nemohou doufat, že na něj udělají dojem metodou, dáme hlavy dohromady, což se zdá být jejich jedinou představou politické taktiky.“²⁷¹ Musí se však dodat, že korporátní koncept nezačal ani neskončil s O'Duffym. V Irsku v polovině 30. let měl korporativismus smíšený s katolickou vírou mezi podporu mezi členy kléru i laiky.

De Valera zjevně nebyl lhostejný k některým prvkům takového ideálu. Roku 1936 řekl na *Fianna Fáil árd-fheis*²⁷²: „...rád bych osobně viděl takový organizační vývoj, ale přál bych si, aby se vyvíjel nezávisle – nevěřím ve stát založený na organizacích tohoto druhu. Věřím, že vydrží jen na chvíli. Režim je může podporovat, ale jakmile se režim rozbije, ony se zlomí. Neexistuje u nich nic trvalého a nejsou přirozené. Doufám proto, že se zde postupně dobrovolnou činností vyvine funkční organizace naší společnosti.“²⁷³

3.6. Zákony z 30. let

De Valerova ústavní kampaň byla dále posílena v dubnu 1935. Parlament měl možnost přijmout zákony odporující právním předpisům Velké Británie. De Valera neváhal převzít iniciativu a v tentýž měsíc byly přijaty dva návrhy – zákon o státním občanství (*Irish Nationality and Citizenship Act*)²⁷⁴ a zákon o pobytu cizinců (*The Aliens Act*)²⁷⁵ - které de Valera upravil pro své cíle v zahraničních stycích.²⁷⁶ Tyto zákony nejenže definovaly irskou státní příslušnost, ale definovaly „cizince“ jako osobu, která nemá občanství Svobodného státu, včetně britských občanů. Zákon o občanství vyvolal velké nepokoje, protože několik tisíc Irů zaměstnaných ve Velké Británii i v dominiích se obávalo, že tím

²⁶⁹ Zpráva o politické situaci v Irském svobodném státě koncem roku 1934, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1934, str. 5.

²⁷⁰ Manning, Maurice: *The Blueshirts*, str. 195.

²⁷¹ *Round Table*, listopad, 1934, str. 160.

²⁷² Vysoké shromáždění politických stran

²⁷³ O'Leary: *Vocationalism and Social Catholicism*, str. 48.

²⁷⁴ *Coconstitution (Amendment No. 26) Act, 1935*:

(<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0012/print.html>) [11. 8. 2014].

²⁷⁵ *The Aliens Act, 1935*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0014/index.html>) [11. 8. 2014].

²⁷⁶ Lyons: *Ireland Since the Famine*, str. 517.

budou zbaveni výhod vyplývajících ze spojení s impériem. Britská vláda v tomto smyslu nepodnikla žádné změny. Navíc zákon o pobytu cizinců zplnomocňoval vládu k vyjmutí z omezení zákona o irské národnosti občanů těch států, u kterých uznala za vhodné, že je v zájmu státu, aby jejich obyvatelé byli postaveni na stejnou úroveň s domácími občany. V praxi to znamenalo, že občané irského svobodného státu byli podle irských zákonů ve Velké Británii a v dominiích cizinci, ale podle britských zákonů byli nadále považováni za poddané impéria a tudíž neztráceli ani výsady s tím spojené.²⁷⁷

Začala vznikat legislativa v jiných oblastech, kterou de Valera vytvářel během tohoto období i přes špatné anglo-irské vztahy. Hospodářské úvahy nebyly na jeho programu příliš vysoko. Kdysi v *Dáilu* řekl, že byl připraven se v případě potřeby přiklonit k zániku průmyslu s dobytken, a rád by zmínil nutnost toho, aby lidé směřovali do ekonomických potíží pro celostátní dobro.²⁷⁸ I když členové *Fianna Fáil* z dolní komory byli v zimě pobouřeni pohledem na děti s bosýma nohama, žijící v bytových jednotkách, jejich radikální sociální politika poněkud bránila ekonomické realitě. Od *Fianna Fáil* tu byla ve 30. letech ale jistá reforma právních předpisů včetně zákona o pomoci v nezaměstnanosti (*Unemployment Assistance Act*)²⁷⁹ z roku 1933, který rozšířil nárok na dávky v nezaměstnanosti. Národní zákon o zdravotním pojištění (*The National Health Insurance Act*)²⁸⁰ z roku 1933 zajistil, aby mělo více občanů nárok na finanční podporu v nemoci. V roce 1935 vláda *Fianna Fáil* přijala vdovský a sirotčí důchodový zákon (*The Widows' and Orphans' Pension Act*),²⁸¹ který ustanovil platby závislým občanům bez ohledu na to, zda zemřelý přispíval na základě zákonů o sociálních předpisech.

Subjekty podporované vládou se v tomto období rozšířily. A to včetně *Comhlucht Siúicre Éireann* a Průmyslové kreditní společnosti (*The Industrial Credit Company*) v roce 1933. *The Turf Development Board* (později *Bord na Móna*) a *Ceimicí Teoranta* je následovaly v roce 1934. Roku 1936 byla založena společnost *Aer Lingus*.

Zákony schválené během vlády strany *Fianna Fáil* byly působivé. Kromě sociálních reforem byla upravena i práva týkající bydlení s cílem zlepšit finanční podporu místních stavebních úřadů a zajistit dodávky stavebního materiálu za příznivé ceny. Dělnický zákon

²⁷⁷ *Zpráva o politických událostech během II. čtvrtletí*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 2.

²⁷⁸ McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists*, str. 288

²⁷⁹ *Unemployment Assistance Act, 1933*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1933/en/act/pub/0046/print.html>) [11. 8. 2014].

²⁸⁰ *The National Health Insurance Act, 1933*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1933/en/act/pub/0013/>) [11. 8. 2014].

²⁸¹ *The Widows' and Orphans' Pension Act, 1935*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0029/index.html>) [11. 8. 2014].

(*The Labourers' Act*)²⁸² z roku 1936 umožnil, aby nájemníci dělnických domků měli možnost tyto domky odkoupit. Ve 30. letech došlo k výraznému nárůstu počtu obecních domů, postavených ve Svobodném státě a k impozantnímu nárůstu počtu domů postavených „pod státem podporovaným systémem“ ve stejnou dobu, jak je uvedeno v tabulce.²⁸³

Tab. 1: Počet postavených domů v rámci státní podpory

	1931-32	1932-33	1933-34	1934-35	1935-36	1936-37
Místní úřady	1 732	1 117	3 552	6 734	6 245	6 094
Veřejné a soukromé stavby	3 489	1 004	3 438	6 519	8 270	8 270
Celkový počet postavených domů	5 221	2 181	6 960	13 253	14 284	14 364

Konzervatismus strany ve společensko-sexuálních věcech se projevil v oblasti novely trestního práva (*Criminal Law Amendment Act*)²⁸⁴ z roku 1935, jejímž cílem byly „další a lepší opatření pro ochranu mladých dívek a zrušení nevěstinců a prostitute.“²⁸⁵ Tento zákon také staví mimo legislativu „osoby, které prodávaly nebo zprostředkovávaly, nabízely, inzerovaly nebo uchovávaly k prodeji nebo k importu, nebo pokusu o import do Irského svobodného státu na prodej, jakoukoliv antikoncepci.“²⁸⁶ *Fianna Fáil* projevuje svou politiku vůči náboženství také přímočařejší cestou. V červnu 1932 bylo patnáctisté výročí příchodu sv. Patricka do Irska slaveno v rámci eucharistického kongresu. Dublin byl zaplaven vlajkami a davem tlačících se lidí. Pius XI. poslal do Irska papežského legáta kardinála Lorenza Lauriho.²⁸⁷ De Valera, spolu s členy své Výkonné rady uspořádal přijetí na dublinském hradě, v němž formálně oslovil kardinála Lauri v irštině a latině. Lauri si vyslechl de Valerův proslov o neochvějně víře irského lidu. de Valera prohlásil v něm, že odkazem sv. Patrika bylo výhradně římské katolictví: „Komu by se v tento den nepodařilo vybavit si promluvy našeho apoštola, zaznamenané ve staré knize *Amagh*: „Stejně jako děti Kristovy jste také dětmi

²⁸² *The Labourers' Act, 1936*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1936/en/act/pub/0024/index.html>) [11. 8. 2014].

²⁸³ Keogh, D; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 60.

²⁸⁴ *Criminal Law Amendment Act, 1935*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0006/index.html>) [11. 8. 2014].

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ *Criminal Law Amendment Act, 1935: Article 17 - Prohibition of sale and importation of contraceptives., ods. 1*, in (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0006/sec0017.html#sec17>) [11. 8. 2014].

²⁸⁷ Lorenzo Lauri (15. 10. 1864 - 08. 10. 1941) byl italský kardinál z katolické církve, který sloužil jako penitenciář apoštolské penitenciárie od roku 1927 a kardinál komoří (*Camerlengo*) od roku 1939 až do své smrti. Na arcibiskupa byl povýšen v roce 1926.

Říma.“ Kongres potvrdil a oslavil silný římsko-katolický étos, který nyní ztělesňoval Irský stát.²⁸⁸

Abdikační krize v roce 1936, dala de Valerovi příležitost, aby jeho koncept ohledně vnějších vztahů byl ještě jasnější. Krize urychlila pouze to, co již bylo v pohybu. Už nějakou dobu se vědělo, že de Valera pracoval na nové ústavě. Edward VIII. odstoupil z trůnu před tím, než jej de Valera stačil odstranit z ústavy. De Valera se potýkal se situací, kdy byly současně zavedeny dva protichůdné zákony.

Prvním bylo odstranění veškerých odkazů na krále a generálního guvernéra z právních předpisů Irského svobodného státu. De Valera uvedl, že „záměrem návrhu zákona bylo odstranit krále ze všech článků v ústavě [...] v případě generálního guvernéra jsou jmenování a výkonné funkce vypuštěny.“ Jednou z odstraněných částí byl článek 60, který vyžadoval, aby generální guvernér by jmenován „podobným způsobem jako generální guvernér v Kanadě.“²⁸⁹ Druhým byl zákon o vnějších vztazích [*Executive Authority (External Relations) Act*],²⁹⁰ který koruně určil místo s omezenými funkcemi v oblasti vnějších vztahů. Diplomatičtí a konzulární zástupci měli být jmenováni a každá mezinárodní dohoda měla být uzavřena z pověření Výkonné rady. Proto zákon uznal roli koruny v Commonwealthu bez výslovného nebo vyjádřeného uznání věrnosti irské oddanosti.²⁹¹ Vztahy s Británií i s Commonwealthem byly z ústavy vyňaty a staly se záležitostmi vnější politiky pro vládu dneška.

V lednu 1937 de Valera uskutečnil to, k čemu už dlouho směřoval. Siru Henrymu Battersbymu, permanentnímu post-tajemníkovi Ministerstva pro Dominie (*Dominions Office*), řekl, že považoval pozdější předpisy za „konec příběhu.“²⁹²

Důvod, proč měl de Valera pocit, že je i nadále nutné pokračovat ve vypracovávání a uzákonění zcela nové ústavy po abdikační krizi, byl významný. De Valera cítil potřebu jít dál, než byl zákon vnějších vztahů [*Executive Authority (External Relations) Act*] z roku 1936, kterým bylo dosaženo hlavního cíle jeho politiky vnějších spojení zahrnující čestné prohlášení irské suverenity, na rozdíl od povinných spojení Svobodného státu s Britským Commonwealthem. De Valera po této fázi mohl zmíněné věci snadno zastavit na Vánoce

---

²⁸⁸ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 60-61.

²⁸⁹ *Constitution of the Irish Free State, 1922*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

²⁹⁰ *Executive Authority (External Relations) Act, 1936*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1936/en/act/pub/0058/>) [11. 8. 2014].

²⁹¹ Viz. Tamtéž.

²⁹² Mansergh: *The Unresolved Questions*, str. 297.

1936. Jeho rozhodnutí pokračovat v práci na nové ústavě ilustrovalo jeho nacionalistickou touhu po legitimním původu samostatnosti. Svobodná ústava byla zbavena všech symbolů a protokolů, které de Valera označil za odporující irským nacionalistickým nárokům. Přesto byl zachován jeden její podstatný nedostatek, který de Valeru přesvědčil, aby nahradil ústavu jako celek. „Málem dosáhl hranice rozumné změny stávající ústavy“²⁹³ a „Bez ohledu na to, jaké republikánské změny ústavy Svobodného státu byly provedeny, se nikdy nemohla odpoutat od svých kořenů v britském právu.“²⁹⁴

Její původ leží ve Smlouvě z roku 1921 a v opakované britské hrozbě okamžité války, pokud by Irové nepřijali články dohody a ústavy pod záštitou tehdejšího státního tajemníka pro dominia, Winstona Spencera Churchilla. De Valera považoval ústavu poté, co byla koncipována pod nátlakem a nařízena řadou hrozeb, Svobodného státu spíše za vnucenou, než za dokument hodný svobodných a hrdých občanů. V důsledku toho se mu pravděpodobně podařilo kompletně zničit vypořádání z roku 1921 s přísahou věrnosti králi, odvolání se k soudnímu komitétu Tajné rady v Londýně a generálního guvernéra. Stále ještě zůstal neústupný, v případě, že by Irové skutečně chtěli legitimní základ práva, pak pouze za okolností, za kterých byla vypracována a přijata ústava. Ústavní zákon (návrh č. 27) a zákon o výkonném orgánu (vnějších vztahů) z roku 1936 ponechaly otázku ohledně hlavy státu nezodpovězenou. Stejně tak zde zavládl pocit, že by de Valera nebyl nikdy uznán jako legitimní. Tento pocit, který otrásl ústavou, měl svůj původ v britském zákonu o parlamentu a ve Smlouvě.²⁹⁵

3.6.1 Rozpuštění senátu

Ústavní změna zrušila senát v květnu 1936. Během dlouhé debaty v *Dáilu* na jejímž konci byl podán návrh na zrušení senátu, de Valera řekl, že se mu druhá komora ve stávajícím složení zdá být absolutní hrozbou pro zemi. Bránila vládě v přijetí opatření, která byla považována za nezbytná pro udržení pořádku. Podle toho došel k závěru, že senát musí být zrušen. Oznamoval, že doufá, „že by na podzim mohli ocenit zde nastíněnou novou ústavu. Zda bude ústava založena na principu jedné komory nebo dvou, bude záviset na tom, zda je možné vytvořit druhou komoru, která může mít hodnotu a nebude nebezpečná.“ Tvrdil, že voliči před posledními volbami věděli o jeho plánech zrušit senát, a že by tedy volební vítěz, *Fianna*

---

²⁹³ Longford, Earl of and O'Neill, Thomas P.: *Éamon de Valera, Vol. 2*, Boston, 1971, str. 289.

²⁹⁴ Tamtéž, str. 290.

²⁹⁵ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 62.

Fáil, měla přejít k tomuto úkolu.²⁹⁶ Debatu ukončil tím, že vyzval všechny zúčastněné strany, aby se podílely na přípravě nové ústavy: „Ujišťuji každého zde i jinde, kdo si může přečíst zprávu o této debatě, že jedním přáním vlády je získat pro náš stát ústavu, která si zaslouží úctu a získá respekt. Chceme pomoc každého, kdo má názor na věc.“²⁹⁷ De Valera v roce 1934 vytvořil ústavní výbor.

V pátek 29. května se předseda senátu v truchlivém projevu k poslednímu dni setkání senátu elegantně vyrovnal s nevyhnutelným: „Právě jsme dokončili naši práci, a nic už není potřeba udělat, takže může spadnout opona [...] 11. prosince před téměř 14 lety jsme se potkali v bezútešném prosinci. Potkali jsme se ve tmě. Odcházíme za světla a při vědomí, že jsme splnili svou povinnost a uvědomujeme si, že každým naším činem jsme se snažili budovat a posilovat tento mladičkový stát [...] Bůh nám dal najevo, že jsme splnili svou povinnost a opouštíme jeviště, vědomi si své vlastní počestnosti. Děkuji všem a prohlašuji *Seanad* za přerušovaný na neurčito.“²⁹⁸

Teoreticky zrušení senátu znamenalo, že poslední linie obrany proti vládě prostou většinou ruší ustanovení z roku 1922. Ústava byla odstraněna. Impulsem ke zrušení senátu bylo urychlení procesy, které nakonec vedly k ústavní dohodě roku 1937. Jak Brian Farrell uvádí, de Valera by mohl zřídit diktaturu naprosto legálně, takový byl nedostatek ústavních záruk po zrušení senátu.²⁹⁹ Místo toho vytvořil novou ústavu.³⁰⁰

---

²⁹⁶ *Constitution (Amendment No. 24) Bill, 1934- Motion of Enactment*, Dáil Éireann – Vol. 62 - 28 May, 1936, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0062/D.0062.193605280009.html>) [11. 8. 2014].

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ *Public Business - Disposal of Casket*, Seanad debates, vol. 20, 19 May 1936, in (<http://historical-debates.oireachtas.ie/S/0020/S.0020.193605190008.html>)

²⁹⁹ Farrell, Brian: *De Valeras's Constitution*, str. 30.

³⁰⁰ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 63.

4. Ústavní možnosti 1934-1936

Není úplně jasné, kdy vykristalizovala de Valerova nespokojenost, která ho vedla k rozhodnutí nahradit ústavu z roku 1922. K dispozici nejsou žádné archivní prameny, které by ukázaly na přesné datum, kdy bylo rozhodnuto napsat ústavu novou. Není ani zcela jasné, zda de Valera ohledně tohoto rozhodnutí hledal pomoc u Výkonné rady. Role jeho kolegů z kabinetu, i těch, kteří měli k jeho politice blízko, byla v tvorbě takového důležitého rozhodnutí jen mizivá.

V průběhu debat o ústavním zákoně (dodatek č. 24),³⁰¹ se objevila změna, která vyžadovala, aby články, které ve stávající ústavě obsahovaly demokratické záruky, nemohly být měněny podle běžných zákonů. Došlo zde k intervenci v kontextu debaty o kontroverzním návrhu zákona zrušit senát. Během dlouhého proslovu Costello prohlásil, co už bylo zřejmé: „[...] že pokud tato základní práva budou zaručena i nadále způsobem, který nebude dávat žádné záruky občanům, po provedení zákona o zrušení *Saenadu* musí existovat kontrola [poslanecké sněmovny]. Tato základní práva by měl zaručit pouze Zákon o parlamentu (*Act of the Oireachtas*), který by v *Dáilu* mohl být vytvořen během několika hodin“³⁰²

Varoval, že v rámci systému jednokomorového parlamentu by návrh zákona vstoupil v platnost a pokud by článek 50³⁰³ (který dovoloval změny v rámci Smlouvy, ale nabýt moci tyto změny mohly až po 16 letech na základě referenda)³⁰⁴ nechali sepsaný tak, jak v tu chvíli byl, neměl by nikdo žádnou účinnou záruku práv, která byla uvedena v Ústavě.³⁰⁵ Ve své odpovědi de Valera rozlišoval dva typy článků – ty, které byly v ústavě, protože byly zemi vnuceny pod hrozbou války a vnějšího tlaku, a ty, které by mohly být v ústavě jakékoliv demokratického státu. Nepřijal Costelloův pozměňovací návrh, ale doporučoval pečlivě zkoumat základní články týkající se demokratického základu státu. Nevadilo by mu, pokud by byly schváleny tak, aby nemohly být upraveny běžnými právními předpisy, bez nějakého

---

³⁰¹ *Constitution (Amendment No. 24) Act, 1936* in:

(<http://www.irishstatutebook.ie/1936/en/act/pub/0018/print.html>) [11. 8. 2014].

³⁰² *Constitution (Amendment No. 24) Bill-Report. Amendment No. 24) Bill-Report*, Dáil Éireann – Vol. 52 - 17 May, 1934, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0052/D.0052.193405170008.html>)

³⁰³ *Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 50*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>)

³⁰⁴ *Zpráva I. čtvrtletí 1937*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 3.

³⁰⁵ Tamtéž.

ustanovení jako bylo referendum, ale nechtěl změny tímto způsobem učinit.³⁰⁶ Dále v debatě uvedl: „Tato ústava byla původně sestavena za výjimečných okolností. Byly zde jisté články, které byly lidem této země vnuceny. Existují určité články, které představují demokratické ideály. Články, které představují tyto ideály, by měly důkladně posouzeny lidmi, kteří mají odpovídající zkušenosti s administrativní činností a jsou v souladu s praktikami vlády. Posouzeny by měly být co nejrychleji a měly by být tak trvalými, jak je to jen ústavní cestou možné, bez nebezpečí takového druhu rigidní ústavy, která, jak jsem již řekl, je vždy pokušením k vyvolání revoluce.“³⁰⁷ Podle jeho návrhu byl zřízen ústavní výbor.

4.1 Ústavní výbor

Ústavní výbor nebyl nikdy zamýšlen jako subjekt, který by vykresloval členství ve vládě a v opozici. Ani de Valera neměl v úmyslu, aby členové Výkonné rady hráli důležitou roli v kontrolním procesu. V souladu s jeho ideou uzavřeného jednání byli vybráni následující úředníci k práci v úzké skupině: Stephen Roche, tajemník ministerstva spravedlnosti, Michael McDunphy, náměstek z odboru předsedy vlády, John Hearne, právní poradce Ministerstva vnějších vztahů (zahraničí) a Philip O'Donoghue, právní asistent nejvyššího státního zástupce. Všichni byli známí svými právními a ústavními znalostmi. V průběhu procesu se přidávali i další úředníci. Tyto osobnosti hrály důležitou roli v procesu, který se pohyboval od konkrétních doporučení k tvorbě předlohy nové ústavy.³⁰⁸

Vzhledem k profesionalitě lidí v této skupině byly de Valerovy obavy z negativních ohlasů v roce 1932, že by civilní úředníci mohli být neloajální, bezdůvodné. Od vzniku státu se civilní služba vyznačovala nejvyšší úrovní integrity, profesionality, oddanosti veřejnému blahu a věrnosti zvolené vládě. To vše byly ctnosti, které symbolizovaly členy ústavního výboru z roku 1934.

Úkolem tohoto výboru bylo prozkoumat ústavu z roku 1922 a zjistit, jaké články by měly být považovány za základní. Cílem výběru těchto základních článků bylo ochránit demokratická práva a předložit doporučení týkající se kroků, které je třeba zabezpečit, aby takové články nemohly být změněny obvyklým legislativním procesem.³⁰⁹

---

³⁰⁶ *Constitution (Amendment No. 24) Bill-Report. Amendment No. 24) Bill-Report*, Dáil Éireann – Vol. 52 - 17 May, 1934, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0052/D.0052.193405170008.html>) [11. 8. 2014].

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 65.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 70.

De Valerovu výroku v *Dáilu*, že „je třeba zajistit, aby v případech skutečné naléhavosti a skutečného veřejného nebezpečí nebylo výkonné moci bráněno vyjadřovat názory, které se považovaly za nezbytné pro ochranu veřejných zájmů,“³¹⁰ byla dána zvláštní pozornost výboru ústavy.³¹¹ Článek 2A z ústavy Svobodného státu, který se zabýval zvláštní pravomocemi v době národního ohrožení, v ní původně nebyl, ale byl tam vložen ústavním zákonem (dodatek č. 17) ze 17. října 1931.³¹² Cílem článku bylo lepší ustanovení o ochraně práv obyvatel a obsahoval ustanovení pro opatření v případě nepořádku. Tento článek měl vstoupit v platnost kdykoliv, kdy bude Výkonná rada toho názoru, že existují okolnosti, které jej činí účelným, a to pouze na zvláštní rozkaz Výkonné rady. Článek 2A povoloval zřízení tribunálu, který se skládal z pěti členů ozbrojených sil a mohla ho odvolat vláda. Tento tribunál měl značné pravomoci, včetně odsouzení a potrestání obviněných z jakéhokoli trestného činu prohlášeného za zradu nebo zločin nebo přestupek ze Zákona o vlastizradě (*The Treasonable Offence Act*)³¹³ z roku 1925. Trestné činy, které spadaly pod Porotní (ochranný) zákon (*The Juries (Protection) Act*)³¹⁴ z roku 1929, byly zahrnuty výborem také Zákonem o střelných zbraních (*Firearms Act*)³¹⁵ z roku 1925 stejně jako trestné činy stanovené v dodatku ústavního zákona (dodatek č. 17). Takto odsouzené osoby neměly právo na odvolání. Tribunál měl pravomoc prohlásit „každou knihu, vydané periodikum, brožuru, plakát nebo jiný doklad za pobuřující.“³¹⁶ Článek 2A konstatoval: „Článek 3 a všechny další články této ústavy musí být čteny a vykládány výhradně ustanovením tohoto článku. V případě jakéhokoliv rozporu mezi tímto článkem a zmíněným článkem 3, nebo jakýmkoliv jiným článkem, se použije přednostně tento článek.“³¹⁷

Ústavní výbor pracoval na svém úkolu rychle. Mezi 28. květnem 1934 a vytvořením jeho zprávy z 3. července 1934 proběhlo deset setkání.³¹⁸ V zápisu z druhého zasedání 29. května bylo zaznamenáno, že ústava byla zkoumána článek po článku, a že výbor došel

---

³¹⁰ Viz. Dáil Éireann, Vol. 51. - 26 April 1934, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/en.toc.D.0051.19340426.html>) [11. 8. 2014]

³¹¹ *Constitution committee 1934, Report on Part 1 of Terms of Reference*, 3. července 1934, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Appendix 1, str. 253-256.

³¹² *Constitution (Amendment No. 17) Act, 1931*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1931/en/act/pub/0037/print.html>) [11. 8. 2014].

³¹³ *The Treasonable Offence Act, 1925*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1925/en/act/pub/0018/>) [11. 8. 2014].

³¹⁴ *The Juries (Protection) Act, 1929*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1931/en/act/pub/0018/print.html>) [11. 8. 2014].

³¹⁵ *Firearms Act, 1925*: in (<http://www.irishstatutebook.ie/1925/en/act/pub/0017/index.html>) [11. 8. 2014].

³¹⁶ *Constitution (Amendment No. 17) Act, 1931*, vložen článek 2A v ústavě.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Ó Muirheartaigh, Fionan: *Ireland in the Cominng Times: Essays to Celebrate TK Whitaker's 80 Years*, Dublin 1997.

k závěru, že jeho závěrečná zpráva by měla mít podobu nové ústavy. Nebylo v plánu, aby výbor předložil hotový návrh parlamentu.³¹⁹ V zápise ze třetí schůze se uvádí, že de Valera nechtěl výbor použít k návrhu nové ústavy. Nyní bylo jasné, že to co předseda chtěl, nebyla nová ústava, ale výběr článků ze současné ústavy, které by měly být považovány za zásadní. Dále de Valera žádal o doporučení, jak by měly být poskytnuty imunní úpravy těchto článků vůči změnám běžnými zákonů.³²⁰

Tab. 2: Vybrané články Ústavního výboru

Články doporučené pro speciální ochranu	Odpovídající články v ústavě z r. 1937
<p>Článek 6. Osobní svoboda Článek 7. Nedotknutelnost obydlí Článek 8. Svoboda svědomí a vyznání Článek 9. Právo na svobodu projevu a mírumilovných shromáždění a zakládání odborových organizací</p>	Článek 40. Osobní práva
<p>Článek 18. Výsada členů být a nebýt v Dáilu Článek 19. Výsady promluv a publikací členů Článek 43. Oireachtas nemá žádnou pravomoc prohlásit zákony za porušení práv, pokud nebyly k datu jejich spáchání</p>	Článek 15. Národní parlament
Článek 61. Všechny příjmy státu by měly být z jednoho centrálního fondu	Článek 11. Stát
Článek 62 a 63. Kontrolor a auditor - obecně	Článek 33. Kontrolor a auditor - obecně
<p>Článek 64. Soudní pravomoci Článek 65. Pravomoci nejvyššího soudu Článek 66. Pravomoci vrchního soudu Článek 68. Odvolání a odměňování soudců Článek 69. Nezávislost soudců Článek 70. Pravomoci vojenských soudů</p>	Články 34-36. Soudy
Články doporučené k ochraně s potřebou odstranění odkazu na britského panovníka	
Článek 24. Oireachtas musí mít aspoň jednu schůzi v roce	
Článek 28. Pravidla všeobecných voleb a datum jejich vypsání Dáilem	
Článek 41. Prevence výkonné moci oddalovat návrh zákona, který projde všemi parlamentními procesy	
Článek 46. Výhradní právo zvyšovat ozbrojené síly svěřené Oireachtasu	
Článek 50. Válku může vyhlásit pouze Oireachtas	

³¹⁹ Minutes of second meeting of constitution committee, 29. května 1934.

³²⁰ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 71-72.

O článku 51³²¹ (dodatku k ústavě) se jednalo ve druhé části této zprávy, která měla vyřešit, jak pro články zajistit imunitu vůči parlamentním změnám. Význam článku 51 byl vykládán tak, že vláda uznávala krále fakultativně pro vnější vazby. Nepsalo se v něm o právu krále, ale jen o právu irské vlády. Dále zde také nebylo napsáno královo jméno a nakonec uvádí „Commonwealrh of Nations“ a ne jak bylo obvyklé „Commonwealth of British Nations.“³²² Výbor ale nakonec druhou část zprávy nepředložil.³²³ Práce výboru byla významná v tom smyslu, že identifikoval klíčové prvky ústavy nezbytné pro zachování demokracie.

Výbor rovněž zaznamenal potíže s některými články. V článku 9 (navrhoval práva na svobodu projevu a pokojná shromáždění beze zbraní, právo na svobodu sdružování a zakládání odborových organizací),³²⁴ například někteří politici v tom viděli omezení moci vlády a policie kontrolovat veřejná setkání, v případě, že by způsobovala nebezpečí nebo rušení veřejného pořádku. V roce 1934 byla legislativa z toho důvodu, protože se objevily domněnky, že je protiústavní. Výbor proto doporučoval další potřebné pravomoci ke kontrole shromáždění. Článek 49 uváděl, že: „V případě skutečné invaze Irský svobodný stát nesmí být aktivní v účasti na jakékoliv válce bez souhlasu *Oireachtas*.“³²⁵ Výbor se nemohl dočkat odstranění slova „aktivní“, protože bylo zahrnuto na příkaz Britů v roce 1921. Výbor upozornil na problém, že pokud by byla ve válce Británie, byla by s ní ve válce i ostatní dominia.

Článek 65, který stanovil, že moc Nejvyššího soudu by měla být podle ústavy rozšířena na otázku platnosti jakéhokoli zákona, také způsoboval obavy.³²⁶ Výbor poznamenal, že zásada, že by soud měl mít pravomoc rozhodovat o platnosti právních předpisů, byla podle jeho názoru podstatná. Výbor ale nebyl schopen dosáhnout jednomyslného verdiktu o tom, zda by tato pravomoc měla být svěřena Nejvyššímu soudu samotnému, nebo Ústavnímu soudu, který by byl pro tento účel založen, (např. kombinací Nejvyššího a Vrchního soudu), nebo by měl být ponechán současný systém vrchního soudu

---

³²¹ *Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 51*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

³²² *Zpráva o I. čtvrtletí 1937*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 2.

³²³ Hogan: *The Constitution Review Committee*, str. 351.

³²⁴ *Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 9*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

³²⁵ *Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 49*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

³²⁶ *Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 65*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

s právem na odvolání k Nejvyššímu soudu. Výbor také nebyl schopný rozhodnout, zda by měla být ze strany soudů určena lhůta pro testování platnosti jakéhokoli zákona.³²⁷

4.1.1 Rozdílné názory na změny

Stephen Roche byl nejskeptičtější členem výboru k ústavě z roku 1922. Věřil, že v unitárním státě s plným hlasovacím právem není možné většinovým hlasováním poslanců tehdejší ústavu změnit. Podle něho byla v teorii jednoznačně nesprávná a v praxi nebezpečná. Nebyla správná, protože žádný parlament a žádná generace podle něj neměla právo k něčemu zavazovat budoucí parlament nebo budoucí generaci. Věřil, že země chtěla silnou exekutivu, která neměla být omezována a zneuctívána na každém kroku prostřednictvím dlouhých jednání u soudů nebo propagandou výhrůžného a pobuřujícího typu. Následně pokračoval: „Dále se domnívám, že soudní nezávislost a oddělené funkce jsou přehnané, a že soudům byla k projednávání předána hlediska z našeho občanského života, na která nemají nárok. Bývaly doby, kdy v Anglii práce soudců zachraňovala lidi před nezodpovědnou výkonnou mocí. Podle potřeby tomu může být i naopak. Exekutiva zachrání lidi před nezodpovědným soudem.“³²⁸

Michael McDunphy se nejvíce obával nekontrolovatelné vlády. Silná výkonná moc mohla podle něho být reálným nebezpečím místo požehnáním. Roche byl nejdůslednějším kritikem lidských práv, která byla podle ústavy z roku 1937 povolena, a pevně věřil, že dokument poskytoval příliš mnoho moci soudům, zločincům a rozvracečům.

Roche viděl existující článek 2A jako „groteskní článek Ústavy.“ V jeho prospěch doporučil dvojí strategii: (A) Prohlášení za „mimořádné období“ a (B) Opatření, která někdy mohou být přijata exekutivou jako „mimořádné období“. Dne 28. června výbor projednával Rochovy revidované návrhy ohledně článku 2A a souhlasil, že o tom budou diskutovat následující den. Rochovy návrhy byly z velké části přijaty, ale bylo rozhodnuto, že budou upraveny do jiné podoby. Tento úkol byl přidělen McDunphymu. Schéma A doporučovalo, aby zvláštní soudy a státní aparát vytvořený kolem nich byly zachovány. Hogan uvedl, že tento návrh byl jasným přehledem o tom, čím se nakonec stal článek 38.3, který povolil zřízení speciálních soudů zcela nezávisle na vyhlášení mimořádné události v souladu s článkem 28.3.3. Schéma B navrhovalo nahradit článek 2A novým článkem, který by parlament poskytoval běžnou legislativou takové pravomoci, které by mohly

---

³²⁷ *Report of Committee on Part 1 of its terms of Reference*, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Appendix 1, str. 253-256.

³²⁸ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 75.

být považovány za nutnost. Tyto pravomoci zahrnovaly pozastavení jakýchkoliv článků ústavy v případě, že by běžné zákony nebyly dostatečné pro zachování veřejného pořádku. To by mohlo být provedeno pouze poté, co by Výkonná rada požádala, aby předseda nejvyššího soudu (nebo v případě jeho nepřítomnosti jiný vrchní soudce) předvolal všechny soudce vykonávající trestnou jurisdikci u nižších soudů k poradě s Výkonnou radou, zda obecné zákony nebyly dostatečné pro zachování veřejného pořádku. Soudci by pak měli mít pravomoc vyhlásit výjimečný stav. V případě takto vymezeného výjimečného stavu by Výkonná rada mohla povolit nouzovou legislativu. Tyto pravomoci by pozbyly platnosti po uplynutí šesti měsíců, pokud by Výkonná rada nerozhodla o opětovném setkání soudců.³²⁹

Přesto, že se Roche účastnil na práci výboru, byl vynechán z malého týmu, který nakonec vzal odpovědnost za pozdější vypracování nové ústavy. Nicméně nebyl v žádném smyslu úplně odsunut a spolupracoval v revizní fázi v dubnu 1937.

De Valera nakonec nejednal podle zprávy výboru. Důvod byl obsažen na konci zprávy, kde se uvádí, že výborem vybrané články byly navrženy pro zvláštní zacházení podle členů opozice Johna A. Costella, Patricka McGilliana a Williama T. Cosgrava.³³⁰

Ze žádné dokumentace se nedozvíme události mezi 3. červencem 1934 a polovinou roku 1935. De Valera zahájil práci opět v dubnu 1935. Jedinou významnou ústavní změnou, které bylo dosaženo od poloviny roku 1934 do abdikace krize v prosinci 1936, byl ústavní zákon (návrh č. 26), nařízený 5. dubna 1935.³³¹ Ten měnil článek 3 o občanství, o dávkách s ustanovením omezujícím využití výsad a o povinnostech občanů v rámci pravomoci Irského svobodného státu. Novela nahrazovala výraz „občanství“ výrazem „občanství Irského svobodného státu“. Tato změna byla úzce spojena se Zákonem o irské státní příslušnosti a o státním občanství, přijatým 10. dubna 1935.

V uvedeném období dospěl de Valera k závěru, že by bylo lepší starou ústavu zrušit a zahájil práci na vypracování nové ústavy. Dalo by se předpokládat, že dá tento úkol na starost Úřadu generálního prokurátora. Místo toho si vybral úředníka Johna Hearn, ke kterému měl zřejmě silnou důvěru. Mezi 30. dubnem a 2. květnem 1935, de Valera nařídil Johnu Hearnovi, právnímu referentovi v odboru vnějších vztahů, vypracovat předběžný návrh hlavních bodů pro výrazné změny ústavy.

---

³²⁹ *Report of Committee on Part 1 of its terms of Reference, Appendix B.*, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Appendix 1, str. 287-291.

³³⁰ Tamtéž, str. 256.

³³¹ *Coonstitution (Amendment No. 26) Act, 1935*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0012/print.html>) [11. 8. 2014].

Hearne napsal, že jeho „Předběžný návrh hlavních bodů“ byl sestaven na základě slovních pokynů předsedy ve středu 30. dubna a v pátek 2. května. V jeho vysvětlující zprávě předložené s návrhem hlavních bodů 18. května se odráží záměry de Valery, které společně prodiskutovali už v době plánování změn ústavy z roku 1922 předtím, než se rozhodli pro vytvoření nové ústavy. To mohlo podle Hearna uskutečnit daleko dosahující ústavní reformu, pokud možno v rámci, stávajícího státu, místo tvoření nového státu s ústavním systémem zásadně odlišným od tehdejšího stavu.³³²

Hearnův návrh obsahoval padesát tři článků. Články 48-52 se týkaly základních práv (rovnost před zákonem pro všechny občany, svoboda svědomí, projevu a shromažďování, nedotknutelnost osoby a jejího bydlení) a mohly být změněny pouze po referendu. Zbývající články mohl změnit parlament. Nouzové pravomoci ustanovení umožnily vládě pozastavit uplatňování těchto opatření a zřídit zvláštní soudy. Státu zůstal název Irský svobodný stát, který byl v souladu s instrukcemi de Valery, které předal roku 1934 výboru. Zdá se ale, že si to de Valera v mezidobí rozmyslel a napsal Hearnovi, že název státu musí být *Éire*.³³³

Dne 29. května 1935 de Valera řekl v *Dáilu*: „Je pravda, že pracujeme s ústavou, kterou jsme si sami úplně nevytvořili. Doufám, že před vypršením našeho funkčního období, budeme schopni přijít s ústavou, která – alespoň co se týče vnitřních záležitostí - bude zcela naše.“³³⁴ V proslovu pokračoval, že v případě, že by se nedalo spoléhat na běžnou činnost zákona pro udržení pořádku a bezpečnou spravedlnost, pak pokud má mít vláda možnost vládnout, musely by se hledat a využít pravomoci, které by zajistily fungování práva. Nejlepší alternativou by pro de Valera bylo, kdyby existoval jednoduchý zákon fungující bez problémů po celé zemi. Ale kdyby lidé šli k soudům - hlavně k místním soudům - došlo by k absolutnímu výsměchu justici. Pokud by porotci byli zavražďováni a občané mohli ztratit své životy v důsledku činností různých organizací, které používaly zbraně, pak bylo jasné, že běžný chod práva by nemohl být účinný. S lítostí dodal, že budou muset být použita mimořádná opatření.³³⁵

Nicméně zde nebyl žádný viditelný posun k vypracování nové ústavy až do poloviny roku 1936. De Valerova moc byla dále posílena, když Výkonná rada rozhodla, že by vláda měla mít právo změnit jakýkoliv aspekt ústavy Svobodného státu z roku 1922. Prohlásil,

---

³³² De Valera papers, Explanatory Memorandum – Draft of Heads of the Constitution, 18. května 1935, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Appendix 2, str. 196-98.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ *Unemployment Assistance (Amendment) Bill, 1935—First Stage*, Dáil Éireann – Vol. 56 - 29 May, 1935, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0056/D.0056.193505290018.html>) [11. 8. 2014].

³³⁵ Tamtéž.

že Westminsterický status zrušil pouta, která ležela na zákonodárství Irského svobodného státu z důvodu Zákona o závaznosti koloniálních zákonů (*Colonial Laws Validity Act*).³³⁶

Lemass 12. prosince 1935 v Dublinu oznámil, že ústava z roku 1922 by měla být v brzké době revidována. Republikánská ústava měla vyplývat z právních předpisů, které měly být brzy představeny.³³⁷

Jak už bylo napsáno, v prvních měsících roku 1936 bylo pro vládu *Fianna Fáil* obtížné čelit zhoršené ekonomické situaci, obnovenému násilí IRA a dalším, i když mírnějším, mimoústavním činnostem Eoina O'Duffyho a zbytku jeho příznivců *Fine Gael*. Vypuknutí španělské občanské války 18. července 1936 znamenalo další problémy ve vládě. Zahraniční politika se tak stala přednější než tvorba nové ústavy.

Je velmi pravděpodobné, že i de Valerovy osobní důvody bránily pokračování ústavní otázky. Jeho syn Brian se zabil při jízdě na koni. Bylo mu dvacet let a jeho smrt byla pro rodinu pochopitelně zdrcující. Tuto tragédii následovala de Valerova oční choroba, která si vyžádala operaci a prodloužený pobyt v Curychu, kde byl společně se svým synem Éamonem, Éamon de Valera starší se do Irska vrátil v květnu a pokračoval v práci na nové ústavě opět až od poloviny roku 1936.

I zde se mohou nacházet hlavní důvody vysvětlující otázku načasování tvorby nové ústavy. De Valera měl zřejmě pocit, že je nutné vyčkat na zrušení senátu, než bude moci pokračovat ve svých plánech. Opozice *Fianna Fáil* v senátu by snadno zmařila průchod ústavnímu zákonu.³³⁸

4.1.2 De Valerovy hrubé návrhy ústavy

Král Jiří V. zemřel 20. ledna 1936 a jeho nástupcem se stal Eduardem VIII. Irský vysoký komisař v Londýně, John Dunaty, nepodepsal prohlášení o nástupu krále a je možné, že se ani neúčastnil nástupnické rady. Dne 5. června Výkonná rada de Valerovi schválila, aby připravil návrh ústavy a informoval krále, že irská vláda plánuje zavést zákon pro zřízení nové ústavy na začátku podzimního zasedání. Králi bylo řečeno, že se tato ústava bude zabývat vnitřními záležitostmi Irského svobodného státu, přičemž přirozeně nová ústava bude vytvořena prezidentem zvoleného lidem a zruší úřad generálního guvernéra.³³⁹

³³⁶ Mansergh, Nicholas: *The Commonwealth Experience*, London. 1969, str. 241.

³³⁷ *Round Table*, prosinec 1935, str. 138.

³³⁸ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 77.

³³⁹ Tamtéž, str. 77-78.

Hrubý návrh ústavy byl de Valerovo rukou napsán do matematického sešitu na čtverečkováném papíře.³⁴⁰ I když to byl jistě brzký návrh, nelze ho chronologicky přesně zařadit. Mohl být sepsán po květnu 1935, ale je také možné, že byl napsán někdy mezi srpnem a říjnem 1936. Je totiž rozvinutější než základní plány ústavního práva vypracované Hearnem v srpnu, ale méně komplexní než návrh, který byl představen Výkonné radě v říjnu. De Valerův návrh obsahuje starší verzi preambule, která měla ukázat jednu z neobtížnějších aspektů návrhu nové ústavy.³⁴¹

Preambule - Irové uznávají svou závislost na Všemohoucím bohu, kterému vděčí za zachování svého národa a jsou zasvěceni v jeho službách, přijímají desatero přikázání jako konečné právo, které dává této ústavě organické zákony, tak aby: 1)_ 2)_ 3)_³⁴²

Pod preambulí jsou připsána slova „Viz prohlášení 1916, dokument o záměru 1919 a demokratickém programu,“ která možná odhalují de Valerovu oddanost pocitům vyjádřeným v tomto dokumentu. Prohlášení desatera přikázání, jako konečný zákon potvrzuje, že křesťanský étos se prolínal celým navrhovaným dokumentem. Jednalo se o velmi hrubý návrh, který odkazoval na část ústavy, která byla nazvána Národ a stát. Některé věty se v nové ústavě objevily doslova nebo aspoň v podobné formě.³⁴³ Popisují hlavní bod celého ústavního uplatnění – tj. prohlášení nezávislosti.

Tento návrh de Valera dne 20. října ukázal Výkonné radě v tištěné podobě. Text obsahuje poznámky napsané jeho rukou a je to to, co zůstalo jeho pracovní kopií, o které kabinet diskutoval další dva dny. Můžeme datovat také další, delší a významnější návrh, který je z přibližně stejného období, protože má stejné ustanovení o předsedovi a ostatních podrobnostech.

Druhý návrh obsahuje ustanovení, která nebyla zahrnuta v pozdějších návrzích. Článek 34 zahrnoval ustanovení: „(3) Antikoncepce a obhajoba praxe antikoncepce jsou

---

³⁴⁰ Viz. Příloha 2.

³⁴¹ De Valera papers The „Squared Paper Draft“, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 77, Appendix 3, str. 331.

³⁴² Preambule - The I[rish] people acknow[ledging] their depend[ence] on Almighty God, thanks Him for the preservation of their nation and dedicating Themselves to his Service, accept the ten comdts [commandments] as final law give themselves this constitution fundamental org[anic] law[?] so as to 1) [blank] 2) [blank] 3) [blank].

³⁴³ „Ve jménu Nejsvatější Trojce, z Níž vychází všechna moc a k Níž, jakožto k našemu cíli, všechny skutky lidí i států nechť se vztahují, My lid irský, pokorně uznávající všechny své povinnosti vůči našemu Božskému Pánu Ježíši Kristu, který posiloval po staletí naše otce v boji, vzpomínající vděčně jejich hrdinského a vytrvalého zápasu za spravedlivou svobodu našeho Národa, usilující o dobro všech, aby s pomocí Prozřetelnosti, Spravedlnosti a Lidumilnosti důstojnost a svoboda jednotlivců byla zajištěna, aby byl zaveden spravedlivý řád, aby jednota naší země byla obnovena a přivedena byla shoda s ostatními národy, přijímáme tímto a dáváme si tuto ústavu.“ – viz. *Zpráva o nové irské ústavě, 1937*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 1-2.

zakázány a držení, užití, prodej a distribuce antikoncepčních prostředků se trestá podle zákona.“ Následující podkapitoly článku 34 byly také vyloučeny z pozdějších návrhů:

(5) Stát bude podporovat brzká manželství a pečovat o existenci velkých rodin vhodnými úlevami na daních s ohledem na počet dětí, podporou spoření a snaha poskytovat vhodné bydlení. (6) Mateřství je pod zvláštní ochranou státu. Ustanovení může být stanoveno zákonem pro dohled a kontrolu ležících v nemocnici a mateřství ošetřujících domovech.

I v návrhu článku 37 byla četná ustanovení, která se nakonec nerealizovala: (1) Stát se zavazuje přijmout opatření, aby se zabránilo korupci veřejné morálky. (2) Stát bude zejména udržovat, řádně spravovat a (jak parlament může stanovit) zlepšovat zákony upravující tyto záležitosti, to znamená - Ochrana mladých dívek, potlačení nevěstinců a prostituce a trestání sexuálních zločinů, podmínky zaměstnávání žen a mladistvých v průmyslových pracích, cenzura publikací, cenzura kinematografických představení, divadelních her a další zábavy, prodej škodlivých drog a alkoholických nápojů, udělování licencí pro provoz klubů a veřejných tančíren.³⁴⁴

Tyto specifické odkazy na zákony parlamentu byly do ústavy vloženy zřejmě pro jejich ochranu proti ústavnímu zpochybnění zákona o zaměstnanosti (*The Conditions of Employment Act*),³⁴⁵ novely trestního zákona (*The Criminal Law Amendment Act*)³⁴⁶ a zákona o cenzuře publikací (*The Censorship of Publications Act*)³⁴⁷ z roku 1929.

Článek 40 byl podle toho, jak se měnil možná inspirován kombinací několika vlivů Demokratického programu, návrhu ústavy Alfreda O'Rahillya z roku 1922 a cílů *Fianna Fáile*.³⁴⁸

- 1) Vlastnictví, distribuce a využití půdy jsou pod zvláštní kontrolou státu, a tato kontrola a dohled musí být vykonávána tak, aby podporovala maximální počet ekonomických podniků v soukromém vlastnictví, aby omezila dopravní kolony a navázala na zemědělce pracující na půdě.

---

³⁴⁴ De Valera papers 1060. „první návrh“, bez data.

³⁴⁵ *The Conditions of Employment Act, 1935*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1936/en/act/pub/0002/index.html>) [11. 8. 2014].

³⁴⁶ *The Criminal Law Amendment Act, 1935*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1935/en/act/pub/0006/index.html>) [11. 8. 2014].

³⁴⁷ *The Censorship of Publications Act, 1929*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1929/en/act/pub/0021/>) [11. 8. 2014].

³⁴⁸ O'Rahilly měl zřejmě vliv na sociální předpisy. Jeho ústavní článek 64 uváděl, že: (1) Na vlastnictví, dědictví, distribuce a využití pozemků dohlížel stát, aby bylo zajištěno dobré bydlení, efektivní využití půdy a společenské zájmy. (2) Držitel pozemků byl vázán povinnostmi vůči společnosti a zajistit dostatečně efektivní zpracování či využití půdy. (3) Zvýšení hodnoty pozemku neovlivňovaly náklady na práci nebo kapitálu, který připadá na obce.

2) Tímto je prohlášena povinnost vlastníků půdy, aby jejich hospodaření bylo v souladu s řádným způsobem chovu, aby se udržovala a rozvíjela produktivita půdy pro v jejich vlastní prospěch a ve prospěch společnosti.

Články 42³⁴⁹ a 43³⁵⁰ byly doslovnou kopií článků 66 a 67 z návrhu C od O'Ruhillyho a Murnaghana, zatímco článek 40 jen úzce vycházel z jejich návrhu článku 62.³⁵¹

Návrh ukazuje, že to, co se nakonec stalo články 2 a 3, vzniklo z postupného procesu. De Valera slíbil Éamonu Donnellymu, poslanci *Fianna Fáil*, že v ústavě nebude uvedena žádná hranice irského území. De Valera komentoval slovo „území“ na plánu ústavněprávní podoby ze srpna 1936 vedle článku 2. V říjnu byl sepsán návrh považovaný za přijatelný.

Článek 2:

Prohlášení: a) Státní území se skládá z celku Irska a jeho teritoriálních moří, b) Právo národa na celém území je absolutní a nezrušitelné, c) Aniž jsou dotčena práva uvedená ustanovením, mohou být podána uplatnění zákonů I[rska] na tuto část státního území, tak jak v současné době spadá pod jurisdikci parlamentu a vlády I[rska].³⁵²

De Valera také získal začátkem října materiál od další části komise, zřízené v červnu 1936, která měla za úkol zvážit sílu a složení případné druhé komory. V červnu 1936, poté, co de Valera informoval Brity o svých úmyslech zavést novou ústavu, de Valera souhlasil se zřízením skupiny pod vedením nejvyššího soudce Hugh Kennedyho. Tato skupina měla rozhodnout o tom, zda v nadcházející ústavě obnovit druhou komoru parlamentu - senát. Udělal to i přes svůj často přiznávaný odpor k senátu. Otázka ohledně druhé komory zazněla i na schůzi parlamentní strany *Fianna Fáil* dne 12. března 1936. De Valera pronesl dlouhé prohlášení, které se ke zrušení senátu vztahovalo. Požádal poslance, aby pečlivě zvážili svůj postoj vůči jednokomorové vládě nebo vůči zřízení nějaké formy druhé komory.³⁵³

4.1.3 Zprávy Johna Hearna

John Hearne již pracoval na návrhu zákona tak, aby odrážel zásadu externí spolupráce s cílem začlenit do nové ústavy úvahy ze srpna 1936, což bylo čtyři měsíce před abdikací

---

³⁴⁹ Článek 42: Dopravní systém Irska - včetně železnic, vodních cest pro všeobecnou dopravu, silnic a vzdušného prostoru - musí být aplikován, upravován, koordinován a vyvinut tak, aby se usnadnila pro zemědělské a průmyslové potřeby společnosti v době míru i při obraně země v době války.

³⁵⁰ Článek 43: Musí být cílem sociální legislativy na podporu sdružení zaměstnanců u zaměstnavatelů v oblasti řízení a kontroly průmyslu, aby podpořila šíření nemovitostí, podpořila družstevní vlastnictví a organizovala a usnadnila tvorbu a funkci profesionálních spolků.

³⁵¹ *First Draft, 1936*, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Appendix 5, str. 395.

³⁵² Tamtéž, str. 353.

³⁵³ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 87.

krále Eduarda VIII.³⁵⁴ Jeho návrh zákona stanovil základní prohlášení s cílem dosáhnout plné suverenity Irska v záležitostech vnitřních i vnějších.

Poznamenal také, že nová ústava měla obsahovat uzákonění v tom smyslu, že vykonávání nebo uplatňování spravedlnosti má být stanoveno zákonem. Konečným výsledkem tří prohlášení bylo umožnění Irského svobodného státu, povolení králi jednat jménem lidu a omezení práva lidu rozhodovat o všech záležitostech, které byly přímo zmíněny v prvních dvou prohlášeních. Podle Hearnea byl jeho návrh zákona vhodný pro celou otázku královského majestátu pro účely vnějších vztahů vhodné ve správném kontextu – tedy v kontextu suverenity státu. V souladu s de Valerovo přáním například vyjádřil ve všech svých projevech, že Irský svobodný stát je na stejné úrovni, jako britské společenství. Hearne řekl, že návrh zákona klade významný důraz na autoritu státu a kontrolu lidí v každém hledisku vnějších vztahů státu³⁵⁵

John Hearne byl jedním z členů jmenovaných do skupiny, která zasedala sedmadvacetkrát a 30. září podala zprávu o svých jednáních. Ta se skládala z jedné větší a dvou menších zpráv. Velká zpráva doporučovala, aby druhá komora mohla být rozpuštěna s prodlením pouhých devadesáti dnů a bez možnosti zdržování schvalování finančních zákonů. Odvolání soudců mělo být schváleno právě ve druhé komoře parlamentu. Dále zpráva vyzývala k tomu, aby měla druhá komora pravomoci předložit návrhy ústavních zákonů. Velká zpráva rovněž vyzývala *Dáil*, aby mohl prosadit výjimečná práva bez případných odkladů druhé komory. Další důležitá doporučení vyzývala, aby do instituce byla nominována osoba s příslušnými znalostmi veřejných záležitostí, národního jazyka a starší třiceti pěti let. Přijaty měly být i ženy. Největší rozpor ve skupině byl ohledně způsobu voleb. Někteří chtěli, aby bylo voleno přímým hlasováním obyvatel, jiní chtěli hlasovat na základě provincií, a další na základě nominace. Jedna třetina měla být volena předsedou Výkonné rady a zbytek měl být volen poslaneckou sněmovnou. Kandidáti měli být získáváni z různých kulturních, hospodářských a vzdělávacích institucí.³⁵⁶

První menší zpráva doporučovala, že by komora, která nebyla přímo zvolena, neměla být radši vůbec sestavena. Hugh Kennedy s tímto nápadem nesouhlasil, protože v tom případě neviděl žádnou možnost volby. Navrhl „radu Irska“ se čtyřiceti členy. Polovina měla být volena – pět z každé provincie – a zbylých dvacet mělo být jmenováno výborem složeným z „jedné rady“ (*ceann comhairle*) předsedou Výkonné rady, vůdcem opozice a vůdci všech

³⁵⁴ Eduard VIII. vládl od 20. ledna 1936 do 11. prosince 1936.

³⁵⁵ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 92.

³⁵⁶ Tamtéž. 87.

stran s více než pěti členy a zástupci nezávislých členů. Navrhoval, že by práce takové rady měla zahrnovat revizi právních předpisů formou zpráv poslaných do dolní komory parlamentu.

Nejradikálnější návrhy byly ve druhé menší zprávě. Ty představovaly primární funkce druhé komory, jako ochranu základních lidských práv, jakož i podporu existence a poklidného vývoje demokratických institucí proti ovlivňování výkonnou mocí a převážné většině v *Dáilu*. Proto zpráva doporučovala, aby komora měla pravomoc odvolat pomocí referenda jakýkoliv poslanecký zákon, který by znamenal zásadní národní problém. Nebyla by zde jiná síla způsobující prodlení. Komora by měla mít právo měnit a vylepšovat právní předpisy. Způsob voleb vyzýval k vytvoření funkčních a odborných oblastí jmenovaných zastupitelskými osobami, které by pak byly voleny do *Dáilu*.³⁵⁷

De Valera byl nakloněn přijetí druhé komory z toho důvodu, že se tento názor opíral o velkou podporu veřejnosti. Nicméně si přál, aby komora byla omezena tím, aby předseda vlády (*Taoiseach*) byl volně navrhovaný dostatečným počtem členů tak, že v druhé komoře bude trvale vládní většina. Nakonec byly uskutečněny myšlenky všech tří zpráv. Moc senátu vetovat návrh zákona byla omezena na dobu tří měsíců. Bylo tak učiněno podle práva ve shodě se čtyřmi devítinami poslanců, kteří podali předsedovi petici o vypsání referenda o sporných právních předpisech. De Valera se zřejmě snažil čerpat z odborných myšlenek menších zpráv. Problém volby do druhé komory se ukázal být nejtěžší částí návrhu. Volbu řídily určité principy. Jeden z nich byl, že značný počet členů by byl jmenován ministerským předsedou. De Valera si přál, aby byli zvoleni kandidáti a) se znalostí veřejné správy, b) z osob pracujících v zemědělství, c) z osob, které se zabývají průmyslem a obchodem, d) z řad dělnictva a e) vzdělání. Kandidáti pak byli voleni z „kolegia voličů“, tvořeného z kandidátů poslaneckých voleb., kteří by mohli odevzdat jeden hlas za každý tisíc preferenčních hlasů, jenž získali ve volbách. Séan MacEntee byl ze všech ministrů nejzajímavější do problematiky ohledně vytvoření senátu, který by do značné míry odrážel podobu *Dáilu*. Neměl ale být úplně samostatně mocenským orgánem. Navrhl, že by senát měl být volen členy místních správních orgánů s hlasy váženými v závislosti na počtu preferenčních hlasů, které obdržely. Jinak by celá druhá komora byla pouze produktem *Dáilu* užitečným pouze k jeho zajištění. Potenciálním bratříčkováním senátu s poslaneckou sněmovnou způsobilo dlouholeté napětí mezi de Valerou a MacEnteem.³⁵⁸

---

³⁵⁷ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 87-88.

³⁵⁸ Lee: *Ireland, 1912-85*, str. 272-273.

4.2 Abdikace krále a králova práva

Koncem roku 1936 se irské vládě naskytla příležitost hlouběji a od základu změnit anglo-irské vztahy. Z této události se stala významná příležitost k uskutečnění ústavních změn. Král Eduard VIII. veřejně prohlásil, že si hodlá vzít paní Simpsonovou hned, jak bude rozvedená, a tím vyvolal ústavní krizi v Británii. Vláda Spojeného království byla povinna poradit se s ostatními vládami svých dominií, včetně Irského svobodného státu. Abdikace by si vyžádala úpravu britského práva, která by zákonně upravila situaci vzniklou královým sňatkem. To vyžadovalo souhlas dominií, jejichž postavení jako rovnoprávných členů Commonwealthu zaručoval Westminsterský status.

V den abdikace krále Eduarda VIII., 10. prosince 1936, svolal de Valera mimořádné zasedání *Dáilu* na nadcházející ráno za účelem projednání novely ústavy a dalších právních předpisů. V této souvislosti irská vláda uvedla návrh ústavního zákona č. 27,³⁵⁹ který odstraňoval z ústavy ze základních práv Irského svobodného státu všechny zmínky o králi a rušil úřad generálního guvernéra, jehož pravomoci se rozdělily na předsedu sněmovny (*Speaker*), předsedu vlády a Výkonnou radu. Předseda sněmovny svolával a rozpouštěl sněmovnu na písemný rozkaz vlády. Současně měl také pravomoc podepisovat zákony. Předseda vlády byl volen sněmovnou a s jejím svolením měl jmenovat ministry. Soudci a členové vojenského tribunálu měli být jmenováni přímo vládou. Jmenování diplomatických a konzulárních zástupců a současně i uzavírání mezinárodních smluv měla nyní v rukou také vláda, nebude-li zákonem stanoveno jinak.³⁶⁰ De Valera při druhém čtení zákona řekl, že účelem tohoto zákona bylo odstranit „krále“ ze všech článků ústavy, které by mu umožnily zasahovat do vnitřních záležitostí Irska. Ustanovení a jmenování výkonné moci generálním guvernérem bylo odstraněno.³⁶¹ Tento ústavní dodatek byl schválen 79 hlasy proti, proti bylo pouhých pět hlasů. Kromě vládní strany hlasovala pro dodatek i strana *Fine Gael*. Proti hlasovali pouze labouristé.³⁶²

Přestože se první návrh zákona snažil z ústavy odstranit všechny odkazy na krále, Zákon o vnějších vztazích, se kterým byl výslovně spojen de Valera, se snažil znovu

³⁵⁹ *Constitution (Amendment No. 27) Bill, 1936—Second Stage, Dáil Éireann – Vol. 64 - 11 December, 1936*, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612110006.html>) [11. 8. 2014].

³⁶⁰ *Zpráva o ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 1-2.

³⁶¹ *Constitution (Amendment No. 27) Bill, 1936—Second Stage, Dáil Éireann – Vol. 64 - 11 December, 1936*, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612110006.html>) [11. 8. 2014].

³⁶² *Zpráva o ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 2.

definovat pozici krále s ohledem na výkonné pravomoci Irského svobodného státu. V případě, že by první návrh zákona podkopal pozici krále, druhý zákon by se ji snažil udržet pro využití za určitých okolností. Účinek obou zákonů byl de Valerou popsán následujícími slovy: „Králi byly odebrány všechny funkce ve vnitřních záležitostech, ať už přímé nebo nepřímé, v administrativě vlády nebo uvnitř Výkonné rady. Naopak mu zůstaly pravomoci pro účely, pro které byl považován za symbol konkrétní spolupráce v rámci Commonwealthu. Pokud si Irové krále nepřáli ani pro tyto účely, mohli tak učinit právními předpisy. Mohli královy pravomoci úplně zrušit právní cestou nebo je jen omezit zákonem.“³⁶³

Zákon o vnějších vztazích (*Executive Authority (External Relations) Bill*)³⁶⁴ definoval meze politické autority v Irském svobodném státě. Kromě několika výjimek byly meze autority odvozeny od Výkonné rady nebo kabinetu. Král byl oprávněn jednat ve jménu Irského svobodného státu pouze po poradě s Výkonnou radou, a to tak dlouho, dokud bude Svobodný stát spojen s národy Austrálie, Kanady, Velké Británie, Nového Zélandu a Jižní Afriky a dokud bude král uznáván těmito národy jako symbol jejich spolupráce. Pokud mohl král na návrh vlád těchto států jmenovat diplomatické a konzulární zástupce a uzavírat mezinárodní smlouvy, mohl tedy také jednat jménem Irského svobodného státu na návrh irské vlády. Jeho úkolem bylo jmenování diplomatických a konzulárních zástupců a uzavírání mezinárodních smluv.³⁶⁵ Dne 11. prosince byly parlamentem schváleny ústavní změny a následující den Zákon o vnějších vztazích.³⁶⁶

De Valerův přístup k otázce abdikace se zdál být jasný v souvislosti s jeho úmyslem objasnit Irskou ústavu ve vztahu k Británii a Commonwealthu a v souvislosti s pokračováním práce na nové ústavě. Řekl, že Irové museli vyžadovat nápravu stávající situace nebo vyhlásit republiku. Celou dobu [Irové] usilovali o poctivou politiku. De Valera se nemohl dočkat stavu, kdy lidé jeho země budou v přátelském vztahu s Brity. Věděl ale, že se tak nemůže stát, dokud nebude jeho lid spokojen s definicí vztahů těchto dvou zemí. Uvědomoval si,

---

³⁶³ *Constitution (Amendment No. 27) Bill, 1936—Second Stage*, Dáil Éireann – Vol. 64 - 11 December, 1936, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612110006.html>) [11. 8. 2014].

³⁶⁴ *Executive Authority (External Relations) Bill, 1936*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1936/en/act/pub/0058/>) [11. 8. 2014].

³⁶⁵ *Zpráva o ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 2.

³⁶⁶ *Executive Authority (External Relations) Bill, 1936—Committee Stage*, Dáil Éireann – Vol. 64 - 12 December, 1936, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612120003.html>) [11. 8. 2014].

že stávající situace nespĺňovala jejich očekávání, a proto se v nové ústavě snažil dostat blíž ke splnění těchto očekávání.³⁶⁷

Vůči kritikám na obranu pravomocí krále v navrhovaných zákonech uvedl, že se zvýšily určité pochybnosti. Jednou z nich bylo, že navržený zákon by mohl nějakým způsobem dát určité vnější funkce nástupci krále Eduarda VIII. Vlivem abdikace se v závěrečném odstavci zákona píše, že král, o kterém se psalo v předchozím odstavci zákon, byla osoba, která by byla nástupcem krále podle zákonů Irského svobodného státu, pokud by král Eduard VIII. zemřel bezdětný 10. prosince 1936.³⁶⁸ De Valera nevěděl o žádné funkci vnitřní správy Irska, která by byla ponechána králi, ať už se jednalo o odstupujícího krále nebo o jeho nástupce. Účelem tohoto zákona bylo odstranit krále z jakýchkoliv vnitřních funkcí. Mohl mu zůstat nějaký bezvýznamný titul nebo něco podobného, ale žádná funkce.³⁶⁹ V praxi se nic nestalo. Král do vnitřních poměrů Irska stejně nezasahoval a úřad generálního guvernéra byl již dříve doveden k nedůležitosti. Tyto změny byly spíše jen vyjádřením existujícího stavu. De Valera stále jednal v mezích Westminsterského statutu. Anglická veřejnost, tisk i vláda o tyto změny nejevily velký zájem.³⁷⁰

S ohledem na důsledky těchto dvou zákonů Michael McDunphy poznamenal, že předseda byl poučen ministrem zahraničních věcí o tom, že novelou tohoto zákona a také zrušením ústavního článku 60³⁷¹ byl zrušen úřad generálního guvernéra. V důsledku toho byl vytvořen nový úřad hlavy státu – prezidenta (*Uachtarán na h'Eireann*)- na základě nové ústavy, které se z důvodů událostí z prosince 1936 přikládala větší váha.

Zatímco abdikací krize byla katalyzátorem pro přijetí zákona o vnějších vztazích, principy obsažené v právních nařízeních byly předmětem diskusí už v srpnu 1936. Myšlenka svrchované republiky, která se dobrovolně sdružuje s Commonwealthem a přijímá krále jako symbol tohoto spolenectví by vrátila všechna jednání k vyjednávání o Smlouvě z roku 1921. De Valera považoval toto schéma za nejlepší způsob, jak spojit naplnění irských nacionalistických ambicí s realitou britské moci a jejího vnímání Iry.

---

³⁶⁷ *Executive Authority (External Relations) Bill, 1936—Committee Stage*, Dáil Éireann – Vol. 64 - 12 December, 1936, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612120003.html>) [11. 8. 2014].

³⁶⁸ *Zpráva o ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 2-3.

³⁶⁹ *Executive Authority (External Relations) Bill, 1936—Committee Stage*, Dáil Éireann – Vol. 64 - 12 December, 1936, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0064/D.0064.193612120003.html>) [11. 8. 2014].

³⁷⁰ *Zpráva o ústavních změnách v Irském svobodném státě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1935, str. 3.

³⁷¹ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, Article 60*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>) [11. 8. 2014].

Abdikační krize přinutila de Valeru upravit svůj časový plán ohledně ústavních změn. Na koncepčním charakteru jeho ústavního projektu se nic neměnilo, měnil se ale jen vliv na uspořádání jeho provedení. Hearne vysvětlil logiku návrhu zákona vnějších vztahů tak, že de Valera především určil, aby v nové ústavě a s potvrzením o úplné svrchovanosti nad vnitřními a vnějšími záležitostmi, byly vyjádřeny irské vztahy ke koruně a Commonwealthu zákonem o parlamentu.³⁷²

Nicholas Mansergh poukázal na to, že je zřejmé, že by bylo pohodlnější a logičtější, kdyby se budoucí vztahy s Commonwealthem vyjasnily po schválení nové ústavy a nikoliv před ní. Stanovení vnějších vztahů muselo prý přijít před ústavou.³⁷³

Dne 11. ledna 1937 Hearne vytvořil to, co bylo popsáno jako třetí návrh nové ústavy. První část byla preambule, následovala základní prohlášení. Jejimi součástí byly:

Díl I - Stát (článek 1-6)

Díl II - Prezident Irska (článek 7-8)

Díl IV - Vláda (článek 23)

Díl V - Rada státu (článek 24-27)

Díl VI - Soudy (článek 28-30)

Díl VII - Kontrolor a generální auditor (článek 31-32)

Díl VIII - Referendum (článek 33)

Díl IX - Ústavní záruky (článek 34-38)

Díl XI - Novela ústavy (článek 39)

Díl XII - Obecné (článek 40-44)³⁷⁴

---

³⁷² Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 92.

³⁷³ Mansergh, Diana: *Nationalism and Independence*, Cork, 1997, str. 114.

³⁷⁴ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 93.

5. Nová ústava

Dne 16. března 1937 Výkonná rada, tajemníci ministerstev a další vysocí úředníci obdrželi první oficiální tištěný návrh ústavy. Od prvního čtení téhož dne prošla ústava dalšími třemi čteními, než byla *Dáilem* dne 14. června 1937 schválena a doporučena ke schválení. Publikována byla 1. května a odhlasována parlamentem byla 1. července 1937, platnosti nabyla 29. prosince téhož roku.³⁷⁵

5.1 Proces schvalování

Irská ústava byla náležitě představena poslanecké sněmovně ve svém druhém čtení 11. května 1937. De Valerova řeč o jeho návrhu byla převážně vysvětlující a přednesl ji nejprve v irštině a teprve potom v angličtině.³⁷⁶ Dlouhý čas strávil zamítáním tvrzení, že nový prezident by měl mít diktátorské pravomoci. Přestože byl de Valera svolný ke změnám, dne 25. května řekl, že opozici nemůže uspokojit v zásadních otázkách. Prý se velmi těšil na řešení detailů ohledně co možná nejširšího přijetí ústavy.³⁷⁷ Nová ústava podle něj neměla být pouze novelou ústavy z roku 1922. *Dáil* měl působit pouze jako poradní výbor. Neměl stanovovat zákony, ale měl je pouze navrhopvat. Návrhy měly být předlohou ústavy, která by v budoucnu mohla být přijata. Neměl stanovovat zákony, ale měl je pouze navrhopvat. Návrhy měly být předlohou ústavy, která by v budoucnu mohla být přijata.³⁷⁸

De Valera prakticky bez pomoci vedl tvorbu ústavy a bránil ji v průběhu všech etap, kterými během svého vzniku prošla. Seán MacEtee a Frank Aiken byli jedni z mála ministrů, kteří mu v tomto ohledu pomáhali. Cosgrave hrál v opoziční straně při tvorbě ústavy jen malou roli. Lídr Labouristů William Norton předložil devět pozměňovacích návrhů. A nakonec zástupce nezávislý členů v *Dáilu* Frank MacDermott, který byl v popředí debaty, předložil celkem dvačtyřicet pozměňovacích návrhů.³⁷⁹

---

³⁷⁵ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 123-24.

³⁷⁶ *Bunreacht na hÉireann (Dréacht)—Dara Céim, Dáil Éireann – Vol. 67 - 11 May, 1937*, in: (<http://historical-debates.oireachtas.ie/D/0067/D.0067.193705110029.html>) [11. 8. 2014].

³⁷⁷ *Bunreacht na hÉireann (Dréacht)—Coiste, Dáil Éireann – Vol. 67 - 25 May, 1937*, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0067/D.0067.193705250014.html>) [11. 8. 2014].

³⁷⁸ *Ceisteanna—Questions. Oral Answers. - Complaint Concerning Rye Seed, Dáil Éireann – Vol. 67 - 13 May, 1937*, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0067/D.0067.193705130003.html>) [11. 8. 2014].

³⁷⁹ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 174.

Strana *Fine Gael* měla k základním principům ústavy několik připomínek. Zaměřila se hlavně na dvě otázky – na prezidentství a na postavení žen. De Valera se v časných fázích s jistým uspokojením vyjadřoval k tomu, že pouze tyto dvě otázky dominovaly v diskusích o nové ústavě.³⁸⁰ Costello si proto stěžoval, že by ústava neměla věnovat náležitou pozornost každému článku s malinkatým problémem a možnou chybou.³⁸¹ De Valera dělal jen velmi málo ústupků a to především v obsahu ústavy. Jednou z nejdůležitějších změn bylo, že by prezident měl být volen jen jednou, že skupina kandidátů, z nichž měla být volena odborná část senátu a její způsob měl být vyřešen podle běžného zákona místo toho, aby byl stanovený ústavou. Volná kritika veřejné politiky byla výslovně povolena a žádné osobě nemohlo být odebráno irské občanství na základě pohlaví.

Diskuse nad návrhem nové ústavy byla ukončena 14. června 1937 a Cosgrave, i přes svou malou roli při tvorbě ústavy, se domníval, že návrh byl dílem jednoho člověka, koncipovaný a zavedený bez důsledných požadavků společnosti, a že byl návrh obecně přijat s lhostejností. Byla prý ohrožena svoboda projevu, právo na veřejné shromažďování a rovnost pohlaví. Lidé nedostali příležitost ani čas navrhovaný dokument zvážít. Za těchto okolností navrhoval, aby se proti návrhu hlasovalo. De Valera mu odpověděl, že jediná omezení jeho práv ústavou byla ta, která byla navržena tak, aby se zabránilo konfliktu mezi těmito právy a právy celé společnosti. Ústava umožňovala všem stranám, aby společně řešily své spory bez násilí. Aby splňovali názor těch na severu, nemohli jít dál, aniž by obětovali legitimní názory převážné většiny lidí.³⁸²

Existence ústavy byla schválena plebiscitem 1. července 1937 těsnou většinou hlasujících voličů. Návrh byl schválen poměrem 685 042 hlasů pro a 526 362 hlasů proti.³⁸³ Ve skutečnosti to bylo nepatrně více než jednou třetinou ze všech voličů. Hlasování se konalo současně s všeobecnými volbami do parlamentu, které vyhrála strana *Fianna Fáil*. Její výsledek byl ale slabší než ve volbách v roce 1933. Tehdy strana dostala přes 49 % hlasů a v roce 1937 získala jen něco málo přes 45 %. Všechny strany zpolitizovaly ústavu ve svůj prospěch. De Valera vykreslil stranu *Fine Gael* jako britského spojence a *Fianna Fáil* jako

---

³⁸⁰ *Ceisteanna—Questions. Oral Answers. - Complaint Concerning Rye Seed*, Dáil Éireann – Vol. 67 - 13 May, 1937, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0067/D.0067.193705130003.html>) [11. 8. 2014].

³⁸¹ *Ceisteanna—Questions. Oral Answers. - Dublin Building Dispute*, Dáil Éireann – Vol. 67 - 12 May, 1937, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0067/D.0067.193705120008.html>) [11. 8. 2014].

³⁸² *Bunreacht na hÉireann (Dréacht)—Tuarasgabháil (d'ath-thógaint)*, Dáil Éireann – Vol. 68 - 14 June, 1937, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/D/0068/D.0068.193706140016.html>) [11. 8. 2014].

³⁸³ *Volby a lidové hlasování o nové ústavě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 3.

stranu tradičního irského národa. *Fine Gael* napadla ústavu s tím, že se jedná o de Valerovo spiknutí, aby se mohl prosadit jako diktátor.³⁸⁴

Fianna Fáil postavila svou kampaň na svém lídrovi, který vystoupil na dvačtyřiceti shromážděních. *Irish Press* napsal, že de Valera předváděl triumfální vstupy do každého města, kde se účastnil nádherných hostin.³⁸⁵ Dne 16. června na úvod svého volebního projevu řekl, že členové *Fine Gael* nebyli opravdoví Irové. Zdůraznil, že nová ústava byla sestavena podle Irů a nebyla výsledkem vnějších vlivů.³⁸⁶ De Valera chtěl v budoucnu přímo propojit novou ústavu s osudem své strany: „Aby bylo možné pokračovat v naší práci bez zbytečného strachu, chceme mít stranu, která bude mít dostatečnou většinu nad všemi ostatními stranami.“³⁸⁷ Dne 25. června de Valera oslavoval ústavu jako „obnovené prohlášení národní nezávislosti.“³⁸⁸ V diskusi o budoucí politice de Valera vykreslil mnoho paralel se záměry ústavy a vylíčil svou stranu jako stranu národa.³⁸⁹ Na druhou stranu, hlavní opoziční argumenty proti ústavě byly, že byla zbytečná a prezidentství by v Irsku mohlo vést k diktatuře. De Valera společně se svou stranou odpověděli, že *Fine Gael* obviní ze lži ohledně zvyšování životních nákladů, což byl klíčový volební problém.³⁹⁰

5. 2 *Schválená ústava*

V článku 1 prohlašuje irský národ své právo zvolit si vlastní formu vlády, určit své vztahy s ostatními národy a řídit svůj politický, hospodářský a společenský život podle vlastních tradic.³⁹¹ Tento článek je reakcí na dva předchozí dokumenty (Smlouvu a ústavu z roku 1922), kdy měla mít moc nad Irskem Velká Británie.

V článcích 5 a 6 ústava zdůrazňuje, že vládní, zákonodárné, výkonné i soudní právo vychází z lidu, které má právo určit vládce státu a má rozhodovat o všech otázkách státní politiky v souladu s obecným dobrem.³⁹² V ústavách bývá obvykle uvedeno, jakou formu vlády daný stát má. Zda je monarchií, republikou apod. V irské ústavě takto přesnou definici nenalezneme. Články 5 a 6 nic bližšího o formě vlády neuvádějí a není tomu tak ani

---

³⁸⁴ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 175.

³⁸⁵ *Irish Press*, 30. června 1937.

³⁸⁶ Tamtéž, 17. června a 18. června 1937.

³⁸⁷ Tamtéž, 23. června 1937.

³⁸⁸ Tamtéž, 26. června 1937.

³⁸⁹ Tamtéž

³⁹⁰ Tamtéž, 22. června 1937.

³⁹¹ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Article 1, in:

(https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹² *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Article 5, Article 6, in:

(https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

v ostatních člancích ústavy. Jsou v ní sice náznaky, které se kloní k republice, ale vzhledem k tomu, jak obšírně je v tomto smyslu ústava napsána (například v ohledu vztahu ke Commonwealthu), nemůžeme Irsko pokládat za čistě republikánský stát. Otázkou zůstává, jestli jsou tyto články v souladu s Commonwealthem nebo ne. Před vydáním Westminsterského statutu bylo stanoveno, že dominia jsou neplnoprávní subjekty mezinárodního práva. Měly svobodu ohledně svých vnitřních záležitostí, ale jinak se musely řídit nařízením Commonwealthu. Podle článku 2 ve Westminsterském statutu nebyl žádný zákon vyneseny parlamentem dominia neplatný, protože odporoval anglickému právu. Proto se v době vzniku nové irské ústavy pohlíželo na dominia tak, že se jednalo o státní celky, na úrovni Velké Británie a spojené s ní symbolem krále.³⁹³ V tom případě byly zmíněné články irské ústavy jen potvrzením existujícího práva a nebyly v rozporu s Westminsterským statutem.

Název státu byl v angličtině změněn z *Éire* na *Ireland*.³⁹⁴ Tento název byl určen celému ostrovu a jeho pobřežních vod.³⁹⁵ Hned v následujícím článku 3 je ale uvedeno, že dokud nebude ostrov sjednocen, platila ústava pouze pro oblast jižního Irska.³⁹⁶ Na tom můžeme vidět, že sjednocení ostrova je stále i po letech neodmyslitelnou součástí irského obyvatelstva. Oficiálním jazykem Irska byla irština a angličtina, kterou hovořilo 90 % obyvatel, byla až na druhém místě.³⁹⁷

Hlavou státu se stal prezident Irska a králova role ve vnitřních záležitostech zůstala z ústavy úplně vyňata. Prezident měl velkou šíři pravomocí.³⁹⁸ Jeho poradním orgánem byla Státní rada, která se skládala z předsedy vlády, jeho zástupce, prezidenta Nejvyššího soudu, předsedů poslanecké sněmovny, senátu, vrchního státního zástupce (*Attorney Gneral*) a z členů, které jmenoval prezident.³⁹⁹ Prezident byl volen na 7 let tajným hlasováním. Mohl se jím stát občan starý nejméně 35 let a musel splňovat podmínky pro volbu

---

³⁹³ *Zpráva o nové irské ústavě*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 3-4.

³⁹⁴ *Constitution of Ireland, 1937, The State, Article 4*: in (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹⁵ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, *Article 2*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹⁶ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, *Article 3*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹⁷ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, *Article 8*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹⁸ *Viz. Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, *Articles 12-14*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

³⁹⁹ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, *Articles 12.8*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

do zákonodárných sborů. Jeho sídlo mělo být v Dublinu nebo v okolí.⁴⁰⁰ Prezident měl povinnost se s touto Státní radou radit, ale nemusel se jejími radami řídit. Státní rada například rozhodovala o tom, zda byl prezident dočasně nebo trvale neschopný vlády. Pokud by nastala druhá možnost, měla být ustanovena komise z nejvyššího soudce, a předsedů obou parlamentních komor, která měla vládnout do doby nově zvoleného prezidenta.⁴⁰¹

Přestože byl v té době senát zrušen, v ústavě se s ním počítalo v článku 18. Byl součástí parlamentu stejně jako poslanecká sněmovna a prezident. Měl mít 60 členů, z nichž 11 mělo být jmenováno, 49 voleno a to tak, že tři členy měla zvolit národní irská univerzita, tři členy měla volit Dublinská univerzita a 43 členů mělo být voleno z pěti seznamů, které kvůli senátu měly vzniknout.⁴⁰² Do poslanecké sněmovny se volilo tajně systémem poměrového zastoupení. Počet členů byl pohyblivý a závisel na počtu voličů. Aktivní i pasivní volební právo měly osoby od jednadvaceti let.⁴⁰³

Zajímavostmi v ustanovení o vládě bylo, že ve vládě, která měla mít 7 až 15 členů mohli mít senátoři pouze 2 ministry. Ostatní měli být dosazeni z řad poslanců. Předseda vlády mohl požádat svého člena vlády o jeho rezignaci. Pokud by ministr nevyhověl požadavku, byla by rezignace nařízena a žádost předána prezidentu Irska.⁴⁰⁴

Stát prostřednictvím ústavy uznával zvláštní postavení římsko-katolické církve, jako ochránkyni víry, která je vyznávána většinou obyvatel.⁴⁰⁵ Mezi uznávané církve patřila evangelická, metodistická, židovské náboženství a jiné církve, které v Irsku existovala již před platností ústavy. Následně ústava slibuje, že nebude vnucovat žádné náboženství nebo dělat rozdíly mezi různými vyznáními.⁴⁰⁶

Manželství, rodina a mateřství byly pod ochranou státu. Jakožto právní instituce prohlašuje irská ústava, že „rodina, jakožto přirozená, původní a základní skupina společnosti a jako mravní instituce má nezczizitelná a nezaměnitelná práva, starší a vyšší než každé

---

⁴⁰⁰ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 12, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰¹ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 14.1, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰² *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 18, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰³ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 16-17, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰⁴ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 28, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰⁵ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 44.2, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰⁶ Tamtéž.

positivní právo.⁴⁰⁷ Ústava pak pod vlivem katolické církve prohlašuje manželství za nerozlučitelné a stanovuje, že žádná osoba, jejíž manželství bylo rozvedeno v jiném státě, nesmí znovu uzavřít sňatek v Irsku, dokud druhá strana z rozvedeného manželství stále žije.⁴⁰⁸

Článek 29 stanovoval, které orgány budou moci vykonávat moc státu v zahraničních záležitostech. Podle nové ústavy měl být takovým orgánem vedle vlády král, který neměl jednat z vlastní iniciativy, ale podle ujednání irské vlády a z její moci. Oproti předchozím návrhům je tu změna pouze v tom, že je zdůrazněna větší moc vlády než dříve, a že jméno krále a spojení s Commonwealthem není výslovně uvedeno.⁴⁰⁹ Toto úmyslné opomenutí ale nemělo žádný právoplatný účinek.

Během období schvalování se neobjevila žádná britská reakce. Pouze 30. prosince 1937, den poté, co ústava vstoupila v platnost, učinila britská strana oficiální prohlášení, že vláda přijala „novou ústavu tak, že se nejedná o žádnou zásadní změnu v postavení Svobodného státu (v budoucnu nazvaném podle nové ústavy jako „Éire“ nebo „Ireland“), jako člena Britského společenství národů.“ Ústava ale neměla žádné právo na „území nebo jurisdikci nad územím tvořícím součást Spojeného království Velké Británie a Severního Irska ani nijak neovlivňovala postavení Severního Irska jako nedílné součásti Spojeného království Velké Británie a Severního Irska.“⁴¹⁰

Když ústava vstoupila v platnost, byly nevyřešené ještě dvě otázky. Zaprvé, ústava prostřednictvím článku 51 z ústavy z roku 1922,⁴¹¹ za předpokladu, že by mohla být změněna běžnými zákony až tři roky poté, co se prezident ujme úřadu, podléhala pouze prezidentovu vetu. Toto ustanovení mělo být aktivováno s rozšířením článku 28⁴¹² v rámci prvního dodatku nové ústavy z 2. září 1939. Když v Evropě vypukla druhá světová válka, Irsko vyhlásilo neutralitu a bylo potřeba změnit ty části, které byly v ústavě speciálně pro případ války nebo ozbrojeného povstání.

---

⁴⁰⁷ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 41.1,1, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰⁸ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 41.3, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴⁰⁹ *Bunreacht na hÉireann – Constitution of Ireland*, Articles 29, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴¹⁰ Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 176.

⁴¹¹ *Constitution of the Irish Free State (Saorstát Eireann) Act 1922, Article 51*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

⁴¹² *Constitution of Ireland, 1937, The Government, Article 28*, in: (https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf) [11. 8. 2014].

V té době prošla oběma komorami parlamentu rezoluce, že trvá stav národní nouze. Zákon o nouzových pravomocích (*The emergency powers act*)⁴¹³ z roku 1939 byl schválen 3. září. Během let 1940 až 1945 byly přijaty další zákony se stejným názvem a původní právní úprava zůstala v platnost až do roku 1946. Usnesení, že stav národní nouze existoval, zůstal v platnosti až do roku 1976, kdy obě komory vytvořily novou rezoluci v reakci na bezpečnostní situaci po atentátu na britského velvyslance v Irsku.

Usnesení z roku 1939 bylo pozměněno v roce 1941 jako součást druhé novely ústavního zákona (*Second Amendment of the Constitution Act*)⁴¹⁴ v reakci na pokračující činnost IRA. Dodatek znamenal, že ustanovení parlamentu vyhlásit stav nouze se neomezovalo, a proto by pravomoci v rámci stavu nouze mohly pokračovat do nekonečna. Parlament díky tomuto uvolnění mohl volněji vydávat zákony a ne jen pozastavit základní práva, ale stejně tak i všechna ostatní hlediska základního práva.

Tato druhá novela nebyla omezena jen na rozšíření článku 28. Byla to skupina třiceti změn ovlivňujících 16 článků ústavy. Většina změn byla jen stylistického charakteru, ale objevily se tam i pozměňovací návrhy z oblastí, které ovlivňovaly soudy. Články 26.2,2⁴¹⁵ a 34.4,5⁴¹⁶ stanovovaly, že v případě ústavních zákonů, podle článku 26 nebo zákonů z článku 34, musel nejvyšší soud dodat jedno stanovisko. Samotné souhlasné nebo jako nesouhlasné odůvodnění bylo vyloučeno. Článek 34.3,3⁴¹⁷ by měl mít, v případě že by tento návrh zákona byl potvrzený nejvyšším soudem, imunitu vůči jakýmkoliv úpravám.

5.3 *Prezident Irska*

Druhá nevyřešená otázka se týkala jmenování prezidenta. V irských novinových denících byla rozšířena spekulace o možné totožnosti nového prezidenta. Tato spekulace se odrážela v básni zveřejněné v *Dublin Opinion* v prosinci 1937.⁴¹⁸ De Valera prohlásil: „Prezident Irska musí být osobností, v níž jsou vtěleny všechny vynikající vlastnosti našeho

---

⁴¹³ *The emergency powers Act, 1939*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1939/en/act/pub/0028/print.html>) [11. 8. 2014].

⁴¹⁴ *Second Amendment of the Constitution Act, 1941*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1941/en/act/cam/0002/index.html>) [11. 8. 2014].

⁴¹⁵ *Constitution of Ireland, 1937, Reference of Bills to the Supreme Court, Article 26.2,2*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/en/constitution/index.html#part2.>) [11. 8. 2014].

⁴¹⁶ *Constitution of Ireland, 1937, The Courts, Article 34.4,5*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/en/constitution/index.html#part2.>) [11. 8. 2014].

⁴¹⁷ *Constitution of Ireland, 1937, The Courts, Article 34.3,3*, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/en/constitution/index.html#part2.>) [11. 8. 2014].

⁴¹⁸ In this poor misty month that's gone; They have unto the Uachtarán; Appointed in a manner very; Polite and Prompt, a Secretary.; But who the Uachtarán will be; Is still eluding you and me.

národa. Já vidím takovou osobnost před sebou.“⁴¹⁹ Přestože se objevily zprávy, že tuto řeč pronesl před zrcadlem, zdá se, že měl na mysli někoho jiného. Jeho kandidátem měl prý být Seán T. O’Kelly, místopředseda vlády a ministr vnitra a zdravotnictví. O’Kelly byl populární osobností. Býval žurnalistou, který bojoval už v roce 1916 na barikádách a zůstal de Valerovi věrný i v době občanské války. Dalším kandidátem byl Alfred Byrne, dublinský primátor. V politice vystupoval jako nezávislý, ale sympatizující ke straně *Fine Gael*. Byl oblíbený u široké vrstvy obyvatelstva hlavního města díky své pracovitosti a lidskému přístupu.⁴²⁰ Když de Valera zjistil, že by proti jeho kandidátovi O’Kellymu stál Byrne, nebyl si jist vítězstvím.

Mluvil se také o mimopolitických kandidátech. Šířili se i pověsti o kandidatuře Eduarda Taaffeho, který se do Irska v té době nastěhoval.⁴²¹ On sám slyšel zvěsti o tom, že se o něm uvažovalo jako o prezidentovi prý už v Československu. Jeho kandidatura měla být prý předložena stranou *Fine Gael*.⁴²² Nebylo ale moc pravděpodobné, že by mimopolitičtí kandidáti našli nějakou skupinu v parlamentu nebo nějakém kraji, který je měl podle zákona kandidovat.⁴²³

Obě hlavní politické frakce v poslanecké sněmovně se přikláněly spíše ke vzájemné domluvě na jednom kandidátovi než k bojovým volbám. Dne 21. dubna 1938 se sešli de Valera s Cosgavem, aby probrali možnosti kandidátů. Z této schůzky vyplynulo, že Dr. Douglas Hyde⁴²⁴ byl pro obě strany jasným kandidátem.

Reakce Irů byly velice příznivé. Jeho jméno bylo navrženo již dříve, když od Irské akademie dopisem obdržel Jiřího medaili. *Irish Times* se vyslovil pro jeho jmenování již 27. května 1937: „Douglas Hyde byl jedním z těch, kteří ovlivňovali Irsko dnes i zítra.

---

⁴¹⁹ *Zpráva o volbě prezidenta Irska*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 1.

⁴²⁰ Tamtéž, str. 2-3.

⁴²¹ Eduard Karel Richard Taaffe (1898–1967) byl potomkem staré šlechtické rodiny, která se kolem 10. století přestěhovala z Walesu do Irska. A po bitvě u Boyne (1690) emigrovala do Čech. Do roku 1919 měl první člen rodiny britský šlechtický titul Viscount Taaffe of Corren and Baron of Ballymote a mohl zasedat ve sněmovně lordů. V Rakousko-Uherské monarchii Taaffům patřil hraběcí titul. Rodina o své tituly přišla po první světové válce. O britský přišla, protože Taaffe za války bojoval na straně Rakouska. O rakouský titul přišla rodina po rozpadu Rakouska-Uherska, protože nastupující státy všechny šlechtické tituly zrušily. Taaffe se v době před volbami snažil získat titul zpět, čímž by získal britské občanství. Domluvil si, aby měl i irské občanství.

⁴²² *E. Taaffe, kandidatura na volbu prezidenta Irska*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 1.

⁴²³ *Zpráva o volbě prezidenta Irska*, in: Archiv MZV - PZ 1918-1977, Dublin 1937, str. 4-5.

⁴²⁴ Douglas Hyde vystudoval filologii na dublinské Trinity College a po studiích se stal profesorem na univerzitě v New Brunswicku v Kanadě. V 90. letech 19. století se vrátil do Irska a zapojil se do bojů pro obnovu irského života a národního života. Byl spoluzakladatelem a dlouholetým prezidentem Gaelic League, střediska irského kulturního a politického života. Usiloval vždy o snahu kulturní renesance Irska a vyhýbal se revolučním bojům. Zasloužil se o zachování irských pohádek, pověstí a dokonce i písní, které zaznamenával desítky let a napsal řadu vynikajících literárně historických děl, básní a dramát. V letech 1909-1932 vyučoval moderní irštinu na národní irské univerzitě. Byl dvakrát zvolen do senátu, je předsedou Společnosti pro irský folklor a čestným členem několika irských měst a obcí.

Inspiroval vlastní generaci a zakladatele největší jednotné organizace moderního Irska [...] Je nám ohromnou ctí, že by Hyde měl být zvolen jednomyslně prvním prezidentem [...] Naznačujeme, že není vhodnější volby, že není vhodnějšího jména, které by se dnes dalo v Irsku nalézt. Jednomyslná volba Dr. Douglase Hyda by potěšila celou zemi.⁴²⁵

Výběr Hydea je zajímavý v tom, že bylo vidět, že se dvě zneprátené strany dokázaly v důležité otázce národa a státu vůbec domluvit a také v tom, že se Irové povznesli nad náboženský šovinismus, který jim byl neprávem přisuzován. Dr. Hyde, protestant, se stal prezidentem katolického státu.⁴²⁶

Jeho slavnostní inaugurace se konala 25. června 1938 v Dublinském hradu. Po fanfárách usedli Hyde s předsedou vlády po levici a s předsedou nejvyššího soudu po pravici. Před nimi leželo prohlášení uvedené v ústavě. Poté, co deklaraci podepsal, vstal společně s nejvyšším soudcem a ten mu předal přísahu v irštině.⁴²⁷ De Valera pak promluvil k Hydovi za vládu a národ: „Pane prezidente, jménem irského národa, jménem všech živých, kteří přebývají doma, stejně jako jménem našich příbuzných za mořem, rovněž i jménem mrtvých generací, které toužily vidět tento den, ale neviděly jej, Vám děkuji. Nyní jste náš prezident, náš velitel svobodné vůle podle našich zákonů, zděděné autority a práva na respekt, které dal Gael těm, kteří uznávají jejich právoplatného šéfa, ale po staletí bylo odepřeno těm, kterým byl vnučen zahraniční zákon. Ve Vás zdravíme nástupce našich oprávněných knížat a ve Vašem nástupu do funkce zdravíme konec narušení, které existovalo již od zrušení našeho národa v Kinsale.^{428,429}

Celá akce trvala jen 15 minut. Obřad byl uzavřen odchodem prezidenta, hlavního soudce, předsedy vlády a prezidentových asistentů. Venku se představila čestná stráž. Byl zahrán prezidentský pozdrav a prezident provedl inspekci čestné stráže. Tímto obřadem byla vyřešena ústavní opatření. Hyde nebyl diktátor stejně jako nikdo z jeho následovníků. Sám de Valera neměl žádné duceovské sklony. Kancelář prezidenta sloužila jako velmi důležitý nástroj pro prohlubování irské demokracie. Opoziční obavy z 30. let se nikdy nepotvrdily, přestože dodnes mělo Irsko pouze dva prezidenty, kteří nebyli kandidáti strany *Fianna Fáil*.

⁴²⁵ *Irish Times*, 22. dubna 1937.

⁴²⁶ *Zpráva o volbě prezidenta Irska*, in: Archiv MZV -PZ 1918-1977, Dublin 1938, str. 3.

⁴²⁷ *Irish Times*, 1. - 2. července 1980.

⁴²⁸ V roce 1601 se střetli Angličané a Irové v bitvě u Kinsale. Irové pod vedením hrabat z Tirone a Tirconnellu, Hughha O'Neill a Hughha O'Donnella prohráli a velký počet irské domácí šlechty ze své rodné země utekl. Jejich odchod je znám jako "Útěk hrabat" (*The Flight of the Earls*).

⁴²⁹ *Irish Press*, 27. června 1937.

Závěr

Ve své práci jsem vylíčil dění mezi lety 1923 až 1937 v Irském svobodném státě. Během těchto 14 let, i přestože zbraně ani po občanské válce úplně neutichly, nevypukla v Irsku žádná další oficiální válka. Vše se ale týkalo neshod dvou politických frakcí. Na politické scéně se přeli zastánci a odpůrci Smlouvy. V jednotlivých politických stranách se dohadovali jejich členové sami mezi sebou a to vedlo například k rozdělení *Sinn Féin* a k následnému vzniku strany *Fianna Fáil* v roce 1926.

Špatná ekonomická situace se vůbec nezlepšovala, její stav se naopak ještě více zhoršoval. Ani nástup nové vlády strany *Fianna Fáil* v roce 1932 nepřinesl vytoužené zlepšení. Její úsilí k zavedení nové ústavy dostalo zemi do ekonomické války s Velkou Británií, kterou nejvíce utrpělo irské hospodářství. To byl také jeden z důvodů, proč neustaly ani sociální problémy, jež vedly k nepřiměřeným činnostem militantních organizací, jako byla IRA nebo *Blueshirts*. Éamon de Valera věděl, že válkou nic nezmůže, a tak začal o změny v poměrech mezi Iry a Brity bojovat převážně zákonodárnou cestou. Po nástupu do vlády se snažil o různé novely stávající ústavy z roku 1922. Brzy ale zjistil, že pokud chtěl splnit svůj slib (odchýlit se od vlivu Velké Británie) daný voličům, musel jít dál. Nejprve se zbavil těch, kteří mu jej znemožňovali plnit, tudíž zrušil senát. Jeho nepřátelé se začali bát jeho diktatury, ale s tímto názorem neměli pravdu. Díky jednokomorovému parlamentu a ústavnímu výboru se mu podařilo sestavit a schválit takovou ústavu, za kterou se před svými spoluobčany nemusel stydět. De Valera svůj plán (odstranění britského vlivu a zasahování do irských záležitostí) splnil.

Trvalo přes deset let, než se Irský svobodný stát osamostatnil natolik, aby byla spokojena většina jeho obyvatelstva. Při tomto procesu se vyplatila tvrdá práce. Pro dosažení nové ústavy se využívaly některé značné rozporuplné prostředky. Můžeme za tím vidět fakt, že převážná část osobností, které stály za zrodem nové ústavy, bojovaly přinejmenším už od Velikonočního povstání v roce 1916. Ztrácely při tom své přátele a členy svých rodin, přesto ve svém snažení nepolevily a nehodlaly se smířit s útlakem, který od Velké Británie pociťovaly.

Nová ústava se celkem po právu nazývá de Valerovo ústavou, jelikož se mu podařilo nahradit ústavu z roku 1922. Sám si vybral členy ústavního výboru, kteří reprezentovali

široké politické spektrum. Většina z nich měla před vznikem irského státu úřední vzdělání stejně jako sám de Valera. Často se tvrdí, že nově vytvořená ústava byla krokem zpět vůči té z roku 1922, což však není pravda. Někteří historici se dodnes domnívají, že bez pomocné ruky bývalé koloniální mocnosti by Irové nemohli věřit v dodržování univerzálních demokratických principů. Případně že každý článek byl chybný, pokud byl inspirací a projevem katolíků.

Tento dokument, který chrání práva irských občanů, se vymanil z desetiletí nedemokratických idejí zakořeněných v katolickém autoritářství, korporativismu, fašismu i nacismu. Možná byl de Valera ještě lepším politickým myslitelem a konstitucionalista než mohl ukázat. V záplavě politických a ústavních ideálů, byla práce tvůrců po dlouhá léta nedoceněna a dokonce podhodnocena. Opak je však pravdou. Svědčí to, že Irská ústava z roku 1937 přetrvala do 21. století, odolala mnoho kritikám i případným změnám.

Prameny a literatura

Prameny a internetové zdroje

Archiv Ministerstva zahraničních věcí: Politické zprávy 1918-1977 - Dublin 1933-38

Dáil Debates (<http://historical-debates.oireachtas.ie/en.toc.dail.html>)

Documents on Irish Foreign Policy Series: excerpts from the Anglo-Irish Treaty, in: (http://www.nationalarchives.ie/topics/anglo_irish/dfaexhib2.html)

Constitution of The Irish Free State (Saorstát Eireann) Act, 1922, in: (<http://www.irishstatutebook.ie/1922/en/act/pub/0001/print.html>)

Constitution of Ireland, 1937 in: (<http://www.irishstatutebook.ie/en/constitution/index.html#part2.>) nebo

(https://www.constitution.ie/Documents/Bhunreacht_na_hEireann_web.pdf)

General Election of 27 August 1923: Results by Constituency, in: (<http://electionsireland.org/results/general/04dail.cfm>)

Seanad Éireann, in: (<http://www.oireachtas-debates.gov.ie/en.toc.seanad.html>)

The Irish Election of 1918, in: (<http://www.ark.ac.uk/elections/h1918.htm>)

The Home Rule Crisis 1910 – 1914, in: (<http://www.historyhome.co.uk/peel/ireland/homerule.htm>)

Literatura

Andrews, C.S.: *Man of No Property*, Dublin 1982

Boland, Kevin: *Rise and Decline of Fianna Fáil*, Dublin 1982

Bowman, John.: *De Valera and the Ulster Question*, Oxford 1982

Bowyer Bell, J.: *The Secret Army: The IRA, 1916-1979*, Dublin 1989

Coogan, Tim Pat: *The IRA*, London 1987

Dunphy, Richard: *The Making Fianna Fáil Power in Ireland 1923-1948*, Dublin 1995

Dwyer, T. Ryle: *Éamon de Valera*, Dublin 1980

Garvin, Tom: *The Evolution of Irish Nationalist Politics*, Dublin 1981

- Harkness, David: *The Restless Dominion: The Irish Free State and the British Commonwealth of Nations, (1921-1931)*, New York 1970
- Hopkinson, Michael: *Green against Green The Irish Civil War*, Dublin 1988
- Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, Dublin 2007
- Keogh, Dermot: *The Vatican, the Bishops and Irish Politics 1919-1939*, Cork 2004
- Keogh, Dermot: *Twentieth Century Ireland, National and State*, Dublin 1994
- Kohn, Leo: *The Constitution of the Irish Free State*, London 1932
- Lee, John Joseph.: *Ireland 1912-1985: Politics and Society*, Cambridge 1990
- Lyons, F. S. L.: *Culture and Anarchy in Ireland 1890-1939*, Oxford 1982
- Manning, Maurice: *The Blueshirts*, Dublin 1971
- Mansergh, Nicholas: *The Unresolved Question: The Anglo Irish Settlement and its Undoing*, London 1991
- McMahon, Deirdre: *Republicans and Imperialists: Anglo-Irish Relations in the 1930's*, New Haven 1984
- Moynihan, Maurice: *Speeches and Statements by Éamon de Valera*, Dublin 1980
- Murphy, John A.: *Ireland in The Twentieth Century*, Dublin 1989
- O'Carroll, J. P.: *Éamon de Valera, Charisma and Political Development*, in: Murphy and O'Carroll (eds.): *De Valera and his Time*, Cork 1983
- O'Connell, Daniel: *Class, Nation and State: The Real Fianna Fáil Story, 1927-1952*, Dublin 1982
- O'Leary, Don: *Vocationalism and Social Catholicism in Twentieth – Century Ireland: The Search for a Christian Social Order*, Dublin 2000
- Probert, Belinda: *Beyond Orange & Green: The Political Economy Of The Northern Ireland Crisis*, London 1978
- Pyne, Peter: *The Third Sinn Féin Party, 1923-26*, in *Economic and Social Review*, vol. 1, 1969-1970
- Rumpf, Erhard and Hepburn, Anthony, C.: *Nationalism and Socialism in Twentieth Century Ireland*, Liverpool 1977

Sexton, Brendan: Ireland a the Crown, 1922-1936: The Governo-Generalship of The Irish Free State, Dublin 1989

Ward, Alan J.: *The Irish Constitutional Tradition: Responsible Government and Modern Ireland, 1782-1992*, Dublin 1994.

Seznam tabulek a příloh

Tab. 1: Počet postavených domů v rámci státní podpory

Tab. 2: Vybrané články Ústavního výboru

Příloha 1: Volební plakát strany *Cumann na n Gaedheal*

in:(http://www.adams.ie/catalogue_images/7032/large/15.jpg)

Příloha 2: De Valerův návrh ústavy: The „Squared Paper Draft, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 324-336.

Seznam zkratk

ACA - Armády soudružské asociace (*Army Comrades Association*)

IRA - Irská republikánská armáda (*Irish republican Army*)

MZV - Ministerstvo zahraničních věcí

PZ - Politické zprávy

Přílohy

Příloha 1: Volební plakát strany *Cumann na n Gaedheal*

Příloha 2: De Valerův návrh ústavy: The „Squared Paper Draft, in: Keogh, D.; McCarthy, A.: *The Making of the Irish Constitution 1937*, str. 324-336.

Constitution

① The name of the State shall be ~~Irish~~

② Eire is a Sov. Indep. Domic. State

③ The Territory of Eire shall be such as from time to time may come within the jurisdiction of Eire

④ In Eire the ultimate Gov. power shall rest with the people who shall be the ultimate Court for deciding all national and political questions

⑤ From the people under God all Governmental authority, legal, Exec & Judicial shall be derived. These powers

5. Gov. P. shall be exercised by the organs of Gov. set forth in this Const.

6. This Constitution shall be changed or amended only by a referendum - vote of the people - citizens over 21 years of age

6. The Body of Citizens known as the Legislature shall consist of Dail Eireann selected - proportional Repres. and Seanad Eireann

Parliament

Notes on Constitution (5)

Flag, Language, Religion
 Coat of arms.

Rajya: Constitutional Ct.
 Council of State

* Regional + Subordinate Courts
 Page 187 - German - Sec 11 A

As a 1/2 vote of J. and the P. may
 be invited to assume office
 - a further man without P. or P. or
 assist [they have 2/3 majority]

of sec. 90 and 91 - new laws of
 office matters - otherwise two months

Deputes etc to abide by
 Constn. Decisions

(6)

if the State is agree with any
 League or group of States it
 shall be lawful to make
 the necessary

Every law of such character
 shall be reserved - or at any
 time

- organ. Thus cons (7)
- (1) - Election of President
  - (2) - Election of House + Constituencies
  - (3) - Election of Senate Composition
  - (4) Plebiscite - accept rules
  - (5) Law setting up Judiciary
  - (6) Length of office of Parli
  - (7) - Secretary Min Acts
  - (8) Constn. 2 A Law
  - (9) Treason

Preamble - That people
 of India, who have achieved their independence
 in the name of God, have decided to
 preserve their nation & dedicate themselves
 to the service of the people, and
 to constitute as firm law give themselves
 this Constitution, so as to
 to (1)
 (2)
 (3)

Sec Provs 1916, Dec 19 1917 - 1919

Transitional (10)

The next part shall be at liberty to pass organic laws to have immediate effect - but must be ratified by referendum at time of next general election

(2) Existing laws carried over -

- ① Executive Board
- ② State Seal
- ③ Judiciary
- ④ Ministers & Sec

(10)

State may associate itself with any other state or group of states or become a member of any league of states or nations. Organic Laws may specify the

Par. (11)

1. The S. & F. note accept the draft & there is no appeal of law & after the referendum in the problem
2. To take as many lines fit out the & people have no interest or cooperation - they want to keep out of war.
  - ① The only right they concede is that I do not use no more gathering in Britain
  - ② When common threat invasion gets two islands - co-operation will come.

The State guarantees to see the citizens
To the family it guarantees etc.

(12)

- ① Secret Voting -
- ② - Powers & duties in addition to those prescribed in Const. by law
- ③ number present when law is passed is less discussed
- ④ Proviso residence within State & V.P.
- ⑤ Laws of treason -

Const. Court determines such not to be taken into account p. 53. 2nd

(93)

Referendum → Amend of Const
 ② organ. laws
 at discretion of P
 ③ major legal
 at request of
 majority of P

Recall

Tribunal

Account → may serve credit
 assembly with notice
 of the referendum

<u>Primary order</u>	<u>Transitions</u>
<u>Tribunal</u>	abundant and
H. Send me draft	to draft.